מעריב

ט"ו באב, תשמ"ח 29.7.1988

לוחמים 88,
יורים ובוכים

בחירות: מפת
האהבה והשנאה

קדמני משלם

מניאקים לעוגות

מתי מורגנשטרן,
המלך הגואל

בנק משכן - יותר מהר
בבנק משכן ובעשרות נציגויות משכן בבנק הפועלים תוכל לקבל עכשיו את המשכנתא "על המקום", כאשר תביא את כל האישורים הדרושים.
בכל יותר נציגויות משכן בבנק הפועלים - תקבל את המשכנתא במהירות וביעילות מירבית.

בנק משכן - יותר סניפים
לבנק משכן נציגויות בלמעלה מ-80 סניפים של בנק הפועלים בכל רחבי הארץ. יותר סניפים מאשר לכל בנק משכנתאות אחר. אחד מהם, ודאי קרוב גם אליך. כך תוכל לזכות בקשר ישיר עם בנק המשכנתאות שלך - בלי התרוצצויות מיותרות.

בנק משכן - יותר אפשרויות
אם יש לך זכאות של משרד השכון וגם אם אין לך, אם אתם זוג צעיר או פחות צעיר, אם אתה רוצה לקנות דירה, לבנות או לשפץ - אתה מוזמן לבוא - ולקבל משכנתא. בקלות. במהירות.
בנק משכן בבנק הפועלים.

באת. קיבלת. משכנתא.
בנק מִשְׁכָּן בבנק הפועלים

31.7-5.8.88

המשביר לצרכן
מוריד מחירים באמצע השנה

20% הנחה
על המבחר הגדול והעשיר של הלבשת והנעלת קיץ 1988
St Michael MARKS & SPENCER

25% הנחה
בגדי-ים לנשים Gideon Oberson
חולצות בד לגברים
שרוול קצר St Michael MARKS & SPENCER
מכנסי ברמודה לנשים
כל המבחר

30% הנחה
מכנסיים ארוכים לנשים
חצאיות
St Michael MARKS & SPENCER
מכנסי ים וגלישה לגברים
בגדי ים לילדים ולילדות
כל המבחר
סנדלים לילדים

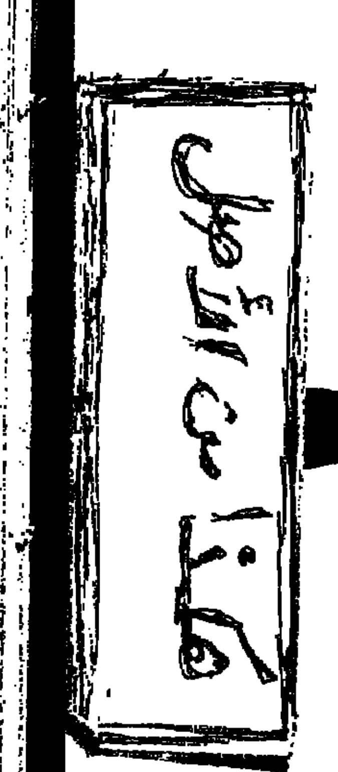

חוזרים לבית-הספר
20% הנחה
על מבחר גדול של
מכשירי כתיבה
וילקוטי בית-ספר

שבוע יצרן
מצעים ומגבות
ורדינון

25% הנחה
על כל מגוון המגבות ומצעי המיטה
דגמים חדישים
במסגרת חגיגת 60 שנה לורדינון
שי על כל קניה מעל 60 ש"ח נטו
לבחירתך: מגבת מטבח או מגבת פנים חינם!

כל בובות הפרווה של טוטלנד 25% הנחה
פרס השבוע - על קניה מעל 100 ש"ח כובע מצחיה חינם!

סופשבוע

ט"ו באב, תשמ"ח 29.7.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: מתי מורגנשטרן, מנכ"ל "צים". כתבה בעמוד 10. צילום: שמואל רחמני.

"י"ר לנצחון העיראקי.

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, יעל תורן, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

יורים ובוכים

בהתחלה, כשחזרו מהמילואים בשטחים, הם בעיקר שתקו. אבל לאט לאט, הם מתחילים לדבר, לכאוב בקול, לפחד מהאדישות והשיגרה. שלושה גברים שחטפו אבנים, שמעו את הצרחות, ירו, ראו את השנאה בעיניים, הטילו עוצר, הרגישו את הפחד. שעתיים מהבית הם הרגישו את החיים מתעוותים. ואחרי חודשים של אינתיפאדה, זה אפילו כבר לא שווה שתי דקות בטלוויזיה כי זה כבר לא חדשות. הדבר הכי נורא הוא שאתה מתרגל, הם אומרים.

מאת סימה קדמון צילמה: אירית זילברמן

קורו שניר (מימין), זאביק ברון (במרכז) ויורם לרנר. "אמרו אין אינתיפאדה. עכשיו אומרים אין דליקות. והארץ כולה בוערת".

כשחזר סא"ל זאביק ברין משרות של חודש מילואים בחברון, הוא שתק הרבה. זה היה בחודש פברואר, וקשה, הוא אומר, קשה היה לו לעכל את כל מה שראה. והרי אף אחד לא ידע אז לאן הדברים יתגלגלו.

בחודש מאי הוא חזר לשם עם הגדוד שלו. במשך החודש הזה, הוא אומר, ראה רק שלוש פעמים צוותים של טלוויזיה. אולי שלוש פעמים. פעם, כשדיבר עם עתונאים שהגיעו לשם, אמר להם שהיום השחור ביותר בחייו, יהיה כשישב בבית מול הטלוויזיה, ולא ידע מה נעשה ביהודה ושומרון. כשיפסיקו לדבר על זה. והיום השחור הזה – הוא אומר – הגיע לצערו.

"צריך להתחיל לדבר. אני רואה עצמי כפרט קטן, כמו החבר'ה האלה שהלכו לנשיא, או כל חייל וקצין שמתראיין. עוד ראיונות כאלה יוסיפו לחץ על הפוליטיקאים. ישכנעו אותם אולי, להוציא את הערמונים מהאש ולכבות את השריפה. אסור לשתוק. צריך להעביר הכל לידיעת הציבור. הבעיה היא", הוא מוסיף, "שאת התיקשורת זה כבר לא מעניין. נשבר להם. מסוכן להם. והצבור פחות ופחות יודע מה קורה שם".

"הצבור פחות מתעניין", אומר סמל (מיל.) קורו (אריה) שניר. "זה כבר לא חדשות. והתיקשורת הרי אוהבת רק דברים חדשים".

אפשר לקרוא לזה תיסכול. אפשר לקרוא לזה כאב. ואולי יאוש. אחד מאלה, או כולם יחד, הן הסיבות היחידות שהיו יכולות לגרום להם – לסא"ל זאביק ברין, סרן יורם לרנר וסמל קורו שניר – לדבר. כולם אנשי מילואים, בשנות השלושים לחייהם, בעלי משפחות. כולם מצליחים בחייהם האזרחיים. זאביק ברין, 38, אב לארבעה, מנהל חברה לעצוב תערוכות. יורם לרנר, 36, אב לילדה, בעל מסעדות סיניות. קורו שניר, 33, אב לשני בנים ואחד בדרך, מנתח מערכות בקונצרן המתכת "אורדן". שלושתם היו פעמיים בחצי השנה האחרונה בשרות מילואים של חודש בשטחים, פעם בתחילת האינתיפאדה, ופעם לפני כחודשיים. לא יפי נפש, הם אומרים. אי אפשר לדבר על עמדות פוליטיות. על שמאלנות, על תבוסתנות. אפשר כן לדבר על בלבול. על מבוכה.

"כשחזרתי מהמילואים בפעם הראשונה", אומר זאביק, "הייתי מה שנקרא ימני קיצוני. כן, ימינה מהליכוד. חשבתי אז שאין ברירה. שצריך כסאח. שצריך לסגור את השטח. לגרש אותם, לפתור את הבעיה בכוח. אחרי המילואים במאי, הבנתי שהפתרון לא יהיה בכוח. לא על ידי הצבא. אם היה מדובר באיזה מרד קטן שגומרים אותו, ואפשר להמשיך בשקט, זה משהו אחר. אבל הארץ הזאת רועדת כבר שמונה חודשים".

קורו: "ההרגשה שלי היא, שזו רק המנה הראשונה. שאלה שזורקים היום אבנים, ואפילו בקבוקי תבערה, הם יחסית מתונים. כשהייתי עכשיו במילואים ברמאללה, ירינו מעל לראשה של אמא שהחזיקה תינוק ביד. מעל הראש שלה ממש. הילד היה בהלם. ברור לי שהדור הצעיר מאוד, זה שמחוזק היום על הידיים, יהיה הרבה יותר קיצוני".

זאביק: "לפני איזה 15 שנים הקימו דיין ובגין את השאביבה. תנועות הנוער הפלשתיניות. היום הם אלה שזורקים עלינו אבנים".

קורו: "ראיתי פעם חבורה שיוצאים מבית ספר עם דגלי אש"ף מצויירים. פשוט יצאו איתם מבית ספר. אולי הם צויירו בהשראת המורה".

זאביק: "בשעור ציור".

קורו: "מה שבטוח, שהתווספו לציורים האלה גם מלים. הסתה. קריאה למרד. הוא רק הולך ומקצין, העסק הזה".

הוא משווה את זה, אומר זאביק, לתקופות קשות אחרות. יש איזה שיר, הוא אומר, אולי של חיים חפר, "אם יהיה רע", או משהו כזה. "ואז, אומר השיר, כולם מתאחרים. זהו שיר שהיינו שרים פעם בפאתוס, בהתרגשות. היום השיר הזה יבש לגמרי. כמו בלבנון, גם כאן אנחנו עוסקים במשהו שאין עליו הסכמה לאומית. שאין מדיניות שתנחה כמו שצריך".

יורם: "אין מדיניות בכלל".

זאביק: "זה לא מלחמת ששת הימים. זה גם לא התקופה שישבנו בתעלה ב־1970 והצבא קרע את התחת. אז ירדו לשם בהתנדבות סרנים ורב־סרנים. 'נמרים' קראו להם. ירדו לסייע כמפקדי מוצבים. העם היה נרגש. אכלנו קש, אבל היתה הסכמה לאומית. הסכמה שאי אפשר להיכנע. היום זה לא קיים. היום אין הסכמה, אין ממשלה, אין החלטות. דברים משתנים. כולנו הרי יודעים איך השתנו הוראות פתיחה באש מחודש מאי לחודש יוני. פעם היה נזרק בקבוק תבערה אחד. ההוראות היו להתעלם. היום"...

יורם: "אם מישהו מראה כוונות להדליק את הפתיל – תירה כדי להרוג".

זאביק: "אם הוא בתוך קהל אסור לך".

יורם: "לא נכון. אם אתה יודע בוודאות שאתה יכול לפגוע בו, ורק בו, אז תירה".

זאביק: "חייל שנמצא במתח כל הזמן, חייל שיורה על זורק אבן, מישהו יכול לשפוט חייל כזה? מישהו מאלה ששופטים חייל כזה, היה פעם בסיטואציה כזו? היינו בתרקומיא. כפר שנמצא על הקו הירוק, ושהמון פועלים מגיעים ממנו לעבודה כאן. זה היה בפברואר, והיה לי צוות של מ"מ ו־10 חיילים. העילית של צה"ל. המ"מ הוא קיבוצניק. שמו"צניק שרוף. על הכפאק של נחור. נכנסנו בכמה אגפים. פתאום, ממרכז הכפר, הופיע השמו"צניק הזה, כולו דם. שאלתי אותו מה קרה. הוא אמר שערבי זרק עליו בלוק. לא אבן, בלוק. הם עלו לביתו של זורק האבן, תפסו אותו והיכו אותו. שאלתי אותו, למה היכתם. הרי תפסתם וקשרתם אותו. בשביל מה להרביץ. הוא אמר לי: אל תטיף לי מוסר. אני יותר שמאלני ממך. אתה חושב, שאני נהנה מזה? תאמין לי שאני לא עושה את זה בגלל שאני אוהב לעשות את זה".

קורו: "יש שחיקה. זה תהליך טבעי. אתה חייב להתאים את עצמך למצב. והדבר הכי נורא הוא, שאתה מתרגל. שדברים שנראו לך לפני כמה חודשים נוראים, נראים לך עכשיו טבעיים".

שלושה שלבים עברו על יורם לרנר, סרן בשריון, כשנקרא לשרות מילואים. הראשון היה קבלת הצו. "מבחינתי, זה היה השלב של חשש גדול. לא, לא הייתי אומר פחד. חשש. אתה רואה תמונות בטלוויזיה, דיווחים, למה אנשים נקלעים ואת סוג הפעילות, ואתה חווה לאילו דילמות מוסריות תיכנס. לאילו מצבים בלתי אפשריים. והרי חיילים ומפקדים נכנסים למצבים שהם לא חלמו עליהם בחלומות הגרועים ביותר".

זאביק: "אנשים מכובדים, מעונבים".

יורם: "כשהראו את החבר'ה משכם שמכים את הערבים הקשורים, זה היה חמור. נורא. אבל היה לי קל מאוד להבין איך הם הגיעו למצב הזה. ואני בשום אופן לא מצדיק את זה. אבל הרבה חברים אמרו לי, שהם לא האמינו לאיזו דרגת אגרסיביות אפשר להגיע. ואני לא מדבר על אנשים מתוסכלים, שמגיעים לשם ופתאום מרגישים את הכוח. את השליטה. שמגלים פתאום מה זה להיות מנהל. תוריד את המחסום, תפנה את האבנים. תזיז את הצמיגים – בעלי בית. אני מדבר על אנשים כמוני וכמוך, שמצאו עצמם, פתאום, עומדים מול נשים וילדים ולא יודעים מה לעשות עם זה. מה הבעיה להגיע למצבים של אגרסיביות, כשעומדים וזורקים עלייך אבנים, ומקללים אותך ואת הוריך? אפילו בפקק תנועה, כשחם בחוץ, ואתה ממהר, אתה מרגיש שאתה יכול להרוג מישהו שנדחף. אני מתפלא על אלה שיושבים בהיכלי השן, ולא מבינים שיש אנשים שמגיעים למצב הזה. אני חושב שכל אחד מאיתנו עמד במצב של אבדן שליטה. על סף אבדן שליטה".

קורו: "כן. כן".

זאביק: "היו אצלנו שני מקרים של חיילים שהיכו עצירים קשורים".

יורם: "גם אצלנו".

זאביק: "הם חטפו באבי־אביהם על זה. זו בעיה של מפקדים. מפקדים חייבים להיות בשטח. כל החריגים הם כשאין מפקד בדרגת קצין בשטח. אני זוכר את המג"ד שהחליף אותי. עשינו תקופה של חפיפה. נכנסתי לכבוש את הכפר. כשיצאתי, היינו צריכים לעלות לאיזה כפר למעלה, שזרקו בו אבנים. נסעתי בג'יפ עם המג"ד המחליף. בין הסמטאות. פתאום ראינו מולנו קבוצה של 30 נשים. הן עמדו מולינו וזרקו אבנים. וזה פגע בראש. היה מצב שנאלצתי להכניס כדור גומי ממרחק של 10 מטרים. הן נכנסו לבתים שלהן, ואחרי שניות יצאו עם ילדים על הידיים. המג"ד שהחליף אותי היה בהלם. הוא נכנס לג'יפ, והחזיק את הראש ולא יכול היה לדבר. אמרתי לו שלא ידאג. שתוך יומיים הוא יכנס לעניינים. ריבונו של עולם", אומר זאביק אחרי דקות ארוכות של שתיקה. "למה הגענו. לירות על נשים וילדים. אלו דברים שאתה לא משתחרר מהם הרבה זמן אחרי שאתה גומר מילואים. והרי אלו הם דברים שהפוליטיקה היתה יכולה לפתור. למה הצבא צריך לעשות את זה"?

מאלצים אותם, אומר זאביק, בעל כורחם, להשתמש בכלים שהם לא צה"ליים תקניים. "והלא 20 שנה אני מתאמן אימונים צבאיים. ועכשיו אני בא ליהודה ושומרון, וצריך להשתמש באלות, בגז, בגומי. בגדול אנחנו אוכלים אותה. בגדול. כל הצבא. ואז ממציאים 'חצצית', ו'תנובה' (מטוק עם תאים מיוחדים לרימוני גז), וצינור לצבע. מאוד חכם. תירשמי חכם במרכאות", הוא מבקש.

הם שלושתם מספרים על העמידה המבזה, בימי שישי, מול המסגדים, עם כל הנשק והציוד. עמידה של הפגנת כוח, להרתיע מפני ההפגנות שלהם. "כמה זמן",

(המשך בעמוד הבא)

"באחד הערבים עברנו בסימטה חשוכה. במקום שזרקו אבנים. החלטנו להכניס רימוני עשן ופצצות גז. היה מסך עשן מולנו. אחרי שעה, שמענו בקשר שילדים בני שנתיים שלוש נפגעו בהרעלת גז. היה קשה ביותר, המחשבה הזאת שילדים קטנים נפגעו. ושאתה גרמת לזה. וזה למשל, דבר לא חריג לחלוטין. אלא בהתאם להוראות".

(המשך מהעמוד הקודם)

שואל זאביק, "אפשר להמשיך ככה, כשוו בעיה פוליטית לחלוטין. לא בעיה צבאית. אומרים שאין עם מי לדבר? יש שם מיליון וחצי אנשים. אז יש עם מי לדבר. אנשים חיים שם. צריך לדבר איתם".

יורם: "זאביק אומר שלקח לו חודש אחרי המילואים לעכל את מה שראה. לי לקח הרבה יותר. אני עד היום עוד לא עכלתי. אין לי ספק, שאם פעם חשבתי שאין לנו מה לעשות בשטחים, היום אני בטוח בזה. במאה אחוזים. המצב של חיילים ששולטים על מיליון וחצי אנשים הוא בלתי אפשרי. וכל מה שאנחנו שומעים, רואים וחווינו על בשרנו, זה כתוצאה מכך. בישיבות מטה של מח"טים ומעלה, כמעט כל הגורמים הצבאיים נחושים בדעתם שהפתרון הוא מדיני. ואני מצטט, פתרון מדיני. או להחיל את החוק הישראלי בשטחים, או לפנות אותם. אנחנו צריכים להגיע לפתרון, לדבר עם כל מי שאפשר. ומי שאפשר זה אש"ף, וזה גם ארגונים הרבה יותר קיצוניים מאש"ף. חלק מהפוליטיקאים אומרים עם סוריה – כן, עם אש"ף

יורם: "צריך להגיע לפתרון רדיקאלי. לצאת מכל השטחים או לגרש אותם ולירות בהם. כי אין, פשוט אין פתרון ביניים"

– לא. איזה אבסורד", הוא אומר. "מי עומד מאחורי אש"ף, לא הסורים? היום ברור לי שצריך להגיד, ובקול רם, שכל מי שמוכן לשבת ולדבר איתנו על פתרון, אנחנו מוכנים לשבת איתו".

קורו: "גם אני הייתי פעמיים במילואים. בפברואר בירידו, ועכשיו בסביבות רמאללה. אינסוף של דיונים הלכו שם, איך לפתור את הבעיה. הפתרון הטבעי, אתה אומר, הוא לדבר. אבל"...

זאביק: "מלדבר לא נהרגים. גם לא נפצעים. מקסימום מקבלים יכלת בלשון, וזה אפילו לא כואב. הפוליטיקאים צריכים להבין את זה".

קורו: "נכון. אבל כשאתה מחפש עם מי לדבר, אתה לא בטוח שיש עם מי. ואין ביניהם שום קונסנסוס. יש כאלה שמוכנים לפגוע אפילו בעצמם, בעם שלהם, כדי להשיג מטרות. ואתה מחפש גוף כדי להגיע להחלטות אופרטיביות, ואתה לא מוצא. מי מייצג אותם? אש"ף? חמאתמה, ירדן?

יורם: "התחושה, תוך כדי מילואים, היא מה עושים. אתה יורה רימוני גז, וכדורי גומי, ומריץ אותם, ומטרטר. אז זה פתרון"?

קורו: "פתרון לטווח קצר".

יורם: "והדברים הרי חמורים מבחינה מוסרית, בצורה בלתי רגילה. והבעיה היא שאין אלטרנטיבה. מה תעשה כדי לפזר אנשים, להילחם באבנים, בבקבוקי תבערה"?

יש לו זכרונות, לקורו, שהוא לא יכול לשכוח. שלוש פעמים פגשתי אותו, אחרי שחזר ממילואים. בפעם הראשונה הוא לא יכול היה לדבר. "זה נורא", הוא אמר. "זה נורא". ולא הוסיף. אבל העיניים שלו, שהזכרתי אותן גם קודם, היו אחרות. בפעם השניה, הוא כבר דיבר. לא הרבה. הוא סיפר על עוצר שהם הטילו על ג'וניה. תמונות, הוא אומר, שהוא לא מפסיק

לחשוב עליהן. את הסיפור הזה הוא מספר גם עכשיו. זרקו בקבוק תבערה על שניים מהגדוד שלו, ועשו עוצר על הכפר. שמונה ימים. בלי לצאת. "אם אני לא טועה, לא נתנו להם הפסקה של שעה אפילו".

זאביק: "אין דבר כזה. שעתיים כ־24 שעות זה החוק".

קורו: "בטוח שלא היה דבר כזה. לא הגיע לשם אף אחד במשך שבוע. אף מג"בניק לא הגיע לשם. והרי הם משחררים מעוצר. לא יודע, אולי פעם אחת לאיזה שעה. אנשים הגיעו למצוקה נוראית. היתה שם אשה שהלכה לבקר את אחיה בכפר סמוך. איזה קילומטר מהכפר שלה. הבת שלה, תינוקת בת שלושה חודשים נישארה עם הסבתא. כשהאשה חזרה, היה כבר עוצר על הכפר. הבית שלה, ששם היתה התינוקת, היה ממש ליד המחסום. היא רצתה להיכנס, להניק, אני לא יודע מה. לא נתנו לה. פשוט לא נתנו לה להיכנס אל הילדה. שמונה ימים".

זאביק: "היא (הילדה) לא היתה לבד. היא היתה עם מישהו".

קורו: "נכון. אבל לא הייתי מתפלא אם ככה זה היה גם אם היא היתה לבד. כזאת אטימות היתה שם".

זאביק: "גם אני, כמג"ד, צריך מרות. מישהו שינחה אותי. שיגיד לי מה לעשות במצבים מסויימים. אני הרי לא חי בצבא. אני חי בתל אביב. צריך להעביר לנו מהנסיון שהצטבר".

קורו: "לא הגיעה שום הוראה, לאף דרג בשטח, סמלים, מט"קים, מס"מ"מים, שאם יש אירוע חריג צריך לדווח. רק מקרים מאוד מאוד חריגים. רק כשדיווחתי על זה למ"פ, זה הסתדר. אבל זה כבר היה לקראת סיום העוצר. אנשים לא קיבלו שום הנחיה. עוצר זה עוצר".

זאביק: "נכון. עוצר זה עוצר".

קורו: "אבל יש מקרים חריגים. יש חולים, צריך לתרום דם".

זאביק: "יש את הצלב האדום. בשביל זה הוא מסתובב שם".

קורו: "נכון. הצלב האדום מסתובב שם. הוא מגיע לכל מקום".

אחרי שתיקה ארוכה אומר זאביק שנכון, יש מקרים חריגים. שאין פעילות בעולם שאין בה גם מקרים חריגים. וקורו אומר: "ואני בטוח שיש מקרים יותר חריגים מאשר תינוקת שנשארה בלי אמא שלה שמונה ימים". ושותק.

יורם: "איך אפשר להגיד שהצבא הוא הומאני. לא יכול להיות צבא הומאני במצב כזה. זה בבל"ת".

זאביק: "לא. לא יכולים להיות גם הומאניים".

קורו: "זרקו בקבוק תבערה. אפילו לא יודעים בוודאות אם זה מהכפר המסויים הזה. כל הכפר צריך לסבול מזה"?

זאביק: "מי שהכריז על עוצר זה לפחות מפקד האוגדה. באישור של אלוף פקוד, אחרי שרן עם שב"כ ומינהל אזרחי. יש הנחיות לעוצר".

קורו: "מי אמור לכפות את ההנחיות"?

זאביק: "המח"ט".

קורו: "אצלנו היתה בעית דרגים. מ"פ וסמ"פ נפצעו. מישהו קיבל מינוי של מ"פ והיה אחראי על כל הגיזרה. ולקראת סוף העוצר הזה, היה עוד עוצר. איך אפשר להשתלט על הכל"?

זאביק: "אין דבר כזה שאין חריגים. זה לא משחק ילדים".

קורו: "אם יש הוראות, צריך לכפות אותן; וצריך לבוא ולהגיד שיש חריגים. אצלנו, אם היה בחור הומאני בשטח, הוא העביר את זה למעלה. אם לא – זה נשאר בשטח. ואת זה תאכל אחר כך. זה חרב פיפיות".

יורם: "הדברים החשובים באמת אלו לא הדברים החריגים. זו המציאות האיומה היומיומית".

קורו: "כמו שלייבוביץ' אמר לפני 20 שנה. אין כיבוש נאור. אתה נהיה אדיש יותר ויותר לכל מיני מצבים. יותר ויותר אטום. מישהו אצלנו אמר שעוד מעט יהיו פה דברים איומים ונוראים, ואני אפילו לא רוצה לחזור על מה שאמר, וגם לזה יתרגלו".

זאביק: "אני לא מאמין. לא מאמין שיאפשרו להגיע למצב כזה. זה הרי מתחיל ונגמר במפקדים.

ובצה"ל יש מפקדים טובים. אם יש מפקד לא כל כך טוב, מגיעים למצבים חריגים. היו חריגים. טיפלנו בזה. לא מאמין שנגיע למצבים קיצוניים של ירי בלי הבחנה, או משהו כזה".

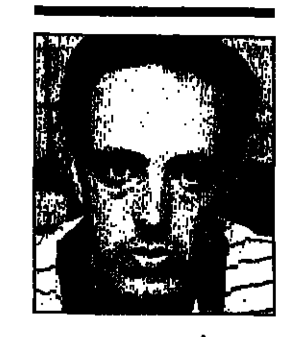
קורו: "הורסים כבר בתים של חשודים. לא רק של אשמים".

זאביק: "אני לא ראיתי. לוקח הרבה זמן עד שהורסים בית של מישהו שזורק בקבוק תבערה. לא ראיתי שהורסים בתים סתם. אלוף הפקוד בא למקום ומחליט אישית. אני ראיתי פעם שרצו להרוס בית, ואלוף הפקוד אמר לא. המעורבות שלו גדולה מאד. גם שר הבטחון מעורב".

יורם: "רבין יודע כל פסיק שקורה בשטח".

זאביק: "בצבא, למרות כל הביקורת, נעשה שיקול דעת. אז יש טעויות. אבל יש שקול דעת עמוק".

קורו: "במקום שאתה נמצא, אתה צריך להיות מברזל כדי שלא תקרה לך השחיקה הזאת. בהתחלה חטפתי אבנים, יריתי אש חיה. באוויר. אבל המשכתי כל הלילה לחטוף אבנים. התיישבתי, מכוסה עם הכובע, ופשוט חטפתי. נהייתי אדיש. פשוט אדיש

קורו: "בהתחלה חטפתי אבנים, יריתי אש חיה. באוויר. אבל המשכתי לחטוף. נהייתי אדיש. והאדישות הזו, נוגעת לכל מיני מצבים".

לאבנים. והאדישות הזו, ההרגל, נוגעים לכל מיני מצבים".

יורם: "הדברים החמורים מבחינת ההגיון והתחושה, הם המלחמות האבודות עם הנורמות שלנו. כולנו עוסקים מהיום הראשון ועד האחרון בענישה קולקטיבית. וכולנו נתקלים בזה ומסכימים עם זה. הרי ב־90 אחוזים מהמקרים של עונשים, מדובר בפינוי אבנים, הורדת דגלים, הזזת צמיגים. ואלה שעושים את זה, שמוציאים אותם פעמיים בלילה לצורך זה, הם לא אלה שעשו את זה. נענשים אנשים חפים מפשע".

היתה הוראה של השב"כ, מספר יורם. חילקו לכל גדוד תצלומים של מבוקשים. "אז איך תופסים אותם, הם הרי בורחים? מטרידים את המשפחות שלהם. הופכים להם את הבית. בשמונה בערב, ב־12 בלילה, בארבע בבוקר. ואז המשפחה לוחצת על בן המשפחה שיסגיר את עצמו. מבחינת הבצוע – אין דרך אחרת. והעובדה היא שחלק גדול מהמסיתים הוסגרו. אבל אנחנו מתעסקים בענישה של נשים וילדים קטנים". הכי, הכי קשה, הוא אומר, להכנס לבית ולראות את מבטי השנאה של ילדים בני שנתיים. שמסתכלים איך אנחנו נכנסים, עם המדים והנשק, והופכים להם את הבית. "אני לא יכול להיפטר מהמראות האלה", הוא אומר ושותק. ואחר כך הוא מוסיף: "וזה דבר יומיומי. וזהי נורמה. להיכנס לתוך בית. להפוך".

קורו: "אני ראיתי שמשות שנופצו".

זאביק: "אתם מדברים על עצם ההטרדה בלילה של נשים וילדים, אבל אין ברירה. איפה תמצאו חשודים? איזו דרך אחרת יש? אני מבטיח לכם, שאם הערבים היו נכנסים אליכם הביתה, הם לא היו משאירים את בני המשפחה שלכם בחיים".

קורו: "בטוח".

יורם: "ואני, אני לא בטוח".

(המשך בעמוד 41)

המלח הגואל

מתי מורגנשטרן לקח את "צים" לידיים, כשאף אחד לא רצה לקנות ממנה אפילו סירת גומי, והחזיר אותה לצד הנכון של הקו האדום. כשהתחיל בתור שולייה חדרן על ספינה, בגיל 16 וחצי, כבר חלם להיות מנכ"ל. הצליח לו. וגם לחברה. עכשיו, עם הפנים קדימה, בתוך מאזני רווח, הוא מכור לעבודה עם מטרה: אם וכאשר יבוא המשבר הבא, הפעם "צים" לא תיפול. "מי שעובר מלחמת עולם באירופה, שום דבר כבר לא ממש מסובך בשבילו", הוא אומר.

אוניות ומכולות, חברה רווחית (בתצלום הגדול) ומנכ"ל מורגנשטרן (בתצלום הקטן). "כל מנכ"ל הוא הימור לפני שהוא מתחיל לעבוד".

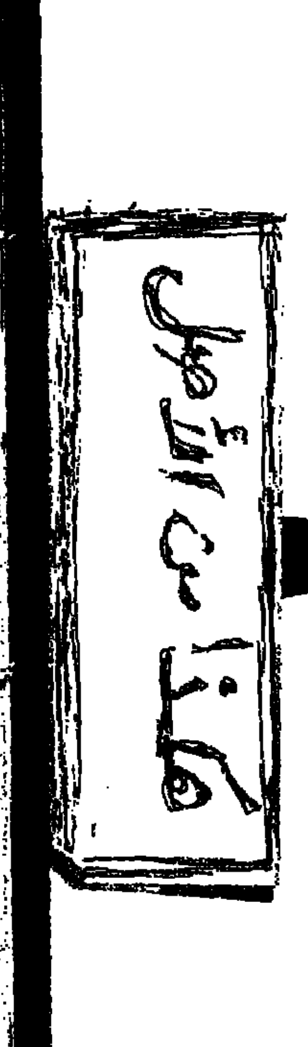
מאת אביבה מץ
צילם: שמואל רחמני

מתי מורגנשטרן מושיט יד ללחיצה חזקה ומיציע שנשב בצורה לא פורמלית, בכורסאות סלוניות נמוכות. שולחן המשרד הענקי שלו עושה מיד הפרדה ברורה בין מי כאן המנכ"ל ומי כל היתר. בכורסאות הנמוכות, אפשר לחשוב שהמחיצות יפלו. אבל הן לא. הדיסטנס נשמר בקפדנות.

מתי מורגנשטרן, (54), שלוש וחצי שנים מנכ"ל "צים", סמכותי מאוד, מספר על עצמו רק מה שהוא רוצה שידעו. אף לא טיפה אחת של מידע לא הכרחי. שיחה איתו יכולה להיפתח בנעשה בכלכלה, במיפעלים כושלים. אפשר גם לדבר על הנער שניקה בתי־שימוש באניה וחלם להיות סיפונאי – כשלא רקם תוכניות מרחיקות לכת עוד יותר. אבל מאיזה צד שלא מסתכלים עליו, הסיפור שלו הוא סיפור הצלחה בקנה־מידה בינלאומי. מתאים יותר לאמריקה. שם יש לו מקבילות רבות. הידועה בהן – המיתוס הספרותי־הוליוודי על מצחצח הנעליים שנהפך לאיל עתונות, ענק־תעשייה, בנקאי בינלאומי.

אצלנו זה פחות מקובל. נבחרת

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

המנכ"לים־הכוכבים בארץ בנוייה לרוב מחומרים פחות סנסציוניים. ליגה מעונבת שמחליפה כיסאות בינה לבין עצמה ברוטציה ובמסלול קבוע על־פי נוסחה כמעט־מוסכמת: אל"מ (מיל.) או אלוף (מיל.), בי.אי. ו/או תואר מאסטר שווה בדרך־כלל מנכ"ל – מצליח יותר או פחות. למתי מורגנשטרן לא היו מקדמים כאלה. הוא גם לא הוצנח ל"צים" מלמעלה. הוא פשוט היה שם. שלושים שנה.

כדי להבין את הרקע צריך לזכור שחברת "צים", לפני ארבע שנים, היתה במצב שבו איש לא היה קונה ממנה סירת גומי משומשת. קוראים לזה פשיטת רגל. אניה טובעת, שקועה בחובות של 600 מיליון דולר והפסדים שוטפים של 50 מיליון דולר בכל שנה. גם בלי להבין במאזנים ברור שזו היתה קטסטרופה.

ממש לפני הנעילה, לפני שהכונסים פשטו על השלל, החליטו במועצת המנהלים לעשות רק עוד ניסיון אחד. שלפו את מתי מורגנשטרן מתפקידו כראש מינהל הספנות של החברה ואמרו לו: "בוא תהיה מנכ"ל, תציל את החברה". צריך להיות מאוד נאיבי או טיפש לחשוב שזה היה מהלך מתוכנן של הבעת כבוד או הערכה. זו היתה פעולה אינסטנקטיבית של טובע שנאחז בקש. אבל צריך להיות מתי מורגנשטרן כדי להסכים לבצע פעולות חזייאה במת הכי כושל במדינה באותה תקופה.

כיום, שלוש וחצי שנים אחרי, הוא יכול להתרווח בכסא ולספור את הדולרים העודפים מתצר של הזכות. מתוך מחזור של 800 מיליון דולר נשאר ל"צים" רווח צנוע של 46 מיליון נכון לשנת '87. בחשבון פשוט של מספרים שליליים, בסך הכל הרוויחה "צים" מאז ועד היום קרוב למאה מיליון דולר.

מי אתה מתי מורגנשטרן, אשף פיננסי?

מורגנשטרן חושב לרגע, מצית עוד מרלבורו מתוך הרבות שיעשן בשרשרת במשך השיחה, ואומר: "לא, אני לא אשף. אני לא מאמין בזה. היתה לי התבונה והיה לי המזל לקרוא נכון את המפה. היה גם מאמץ של מערכת שלמה שידעתי כיצד לרתום אותה לעניין, ובנוסף – גיבוי מלא של מועצת המנהלים ובעלי המניות בתקופת השיא. אין לי השכלה פורמלית. לא כלכלה ולא מינהל עסקים. עשיתי בגרות אקסטרנית בבית־ספר ערב. כל מה שיש לי נובע מהניסיון בעבודה, מקריאה, מקורסים וסדנאות. באופן אישי, ההשכלה הפורמלית לא חסרה לי בתפקיד. היו לי קטעים בקריירה בהם התכוננתי להשלים את הלימודים, ללכת לאוניברסיטה. אבל תמיד היו אילוצים של העבודה בחברה בגללם לא יכולתי להתפנות".

בארגון חימי מדברים על שני מעמדות בחלוקה ברורה: עליון ותחתון. הסיפונאים נמנים על המעמד השליט. שם, באוויר הפתוח, אפשר לנשום, ומה שחשוב יותר – יש לאן להתקדם. לאלה שמתפקדים

"היחס לילדי עליית הנוער לעומת ילדי הקיבוץ היה מפלה. להם איפשרו ללמוד. אותנו שלחו לעבוד. הם גרו בבתים, אנחנו באוהלים".

מתחת לסיפון מתארך המסלול למעלה עד מאוד. מתי מורגנשטרן התחיל את דרכו ב"צים" במקום נמוך הרבה מתחת למה שאפשר לתאר, והוא אז בן חמש־עשרה. ילד, עולה חדש מרומניה.

בן שלוש־עשרה, אחרי מלחמת העולם הראשונה, ניסה לשכנע את הוריו שירשו לו לעלות לישראל יחד עם חבריו מ"גורדוניה". ההורים לא האמינו שהמידבר הוא המקום האידיאלי לגדל בו ילדים. הם עצמם רצו להישאר, לעשות עוד קצת כסף. מתי עמד על שלו ובתחילת '48 עלה לארץ בעליה ב' עם החברים, בלי ההורים, והגיע לקיבוץ גזר שליד לטרון. במהלך

"השאלה העיקרית שלי היתה האם אוכל להתעלות מעל שיקולים אישיים אמוציונליים. כמי שגדל בחברה זה קשה, ואילו לא הייתי מצליח בכך, זה עלול היה להיות חסרון רציני. בעצם אף אחד אז לא היה איתי".

מכולות בנמל, מנכ"ל במשרד. "היום הכל ממונע וממוחשב. חלפה הרומנטיקה".

מלחמת העצמאות חולצו משם הילדים והועברו לקיבוץ נוה־איתן.

מתי לא נשאר בקיבוץ זמן רב. לבד בארץ, בן חמש־עשרה, הוא למד על בשרו את רוח האידיאולוגיה השוויונית: "כשהתחלתי להשוות את התיאוריה בתורת א.ד. גורדון שהכרתי מהתנועה למציאות בקיבוץ, הבנתי שזה לא זה. היחס לילדי עליית הנוער לעומת היחס לילדי הקיבוץ היה אחר, מפלה. להם איפשרו ללמוד. היו מסיעים אותם לגניגר לבית־הספר האזורי. אותנו שלחו לעבוד. הם גרו בבתים, אנחנו באוהלים. התנאים היו קשים. היו לי ציפיות אחרות, לכן גם החלטתי לעזוב. אבל לא היה לי לאן ללכת. אז התחלתי לרקום חלומות סביב הים. שיא החלום היה בית־הספר ימי בחיפה, אבל לא היה לי כסף ללמוד שם".

בכל זאת עזב מתי מורגנשטרן את הקיבוץ, ארז מזוודה והגיע לחיפה. "מי שעובר מלחמת עולם באירופה", הוא אומר, "שום דבר כבר לא ממש מסובך בעיניו. הלכתי לאגודת הימאים, ביקשתי להתקבל לעבודה. מדדו אותי שם מלמעלה למטה ופסקו חד־משמעית: 'ילד, לך הביתה'. ולי הרי לא היה בית. החלטתי שאני עוד אחזור לשם. שכרתי מיטה בחדר אצל יקה אחד במושבה הגרמנית ועבדתי אצל סוחר סוכריות. במקביל המשכתי בעקביות להתדפק על דלתות אגודת הימאים. בסוף נמאס להם. כשהייתי בן שש עשרה וחצי הסכימו לתת לי לעלות לים, בתפקיד הכי נחות שהיה אז – נער קבינות, מין שוליה של חדרן, תפקיד שכבר איננו קיים היום".

יכולת לדמיין אז את עצמך במי שיום אחד ינהל את החברה?

הפתעה. מורגנשטרן, בקול נעים־מרגיע אך ענייני, ובלי שמץ של מבוכה: "כן, חלמתי על זה. שאפתי למשהו כזה. חלק נכבד מהאנשים שעובדים איתי היום בחברה היו פעם בוסים שלי. ככה זה בחיים".

בשלב ההוא, בכל אופן, מורגנשטרן הקטן חלם להיות סיפונאי. לעלות בדרגה מנער שוליה משולל זכויות לנער סיפון עם תקווה לזכויות בעתיד. להשתייך לנבחרת המועדפת של צוות האניה.

מבוקשו ניתן לו: "הייתי קם ב־4.30 לפנות בוקר, מכין קפה וה[...] העץ כדי שב[...] להסתובב, ה[...] התמוחתי כמ[...] השלב הבא היה להכין ארוחת בוקר לעובדי הסיפון, לסדר את הקבינות של הנוסעים, לרחוץ הכל אחרי ארוחת הערב, וחוזר חלילה. במקביל הייתי צריך לדאוג להגשמת השאיפות הפרטיות שלי. הייתי מתגנב לגשר הפיקוד, מחזיק קצת בהגה ומרגיש גדול. משכורתי אז היתה אחת־עשרה לירות לחודש".

קשה להבין איך, בתנאים כאלה, היו לו זמן וחוצפה לרקום חלומות על קידום וניהול. כשפרצה שביתת הימאים הגדולה בשנות החמישים, היה מורגנשטרן בן שבע־עשרה וחצי עם פה גדול, מפעילי השביתה שאחרי־כן גם שילם על כך מחיר – חצי שנה על החוף. מחיר כבד בשביל מי שרוצה להתקדם, ומהר. כשתמה תקופת העונש העלו אותו בחזרה לים בתפקיד של מלח פשוט. זה כבר נחשב למשהו. משם הוא כבר יכול היה לטפס לדרגת רב־מלחים ולקורס חובלים. מאז מילא מתי מורגנשטרן תפקידים שונים בים וביבשה. היו, מתברר, בחברה מי שהכירו בפוטנציאל הטמון בו ואיפשרו לו להתקדם.

בין היתר ניהל מורגנשטרן את לישכת העבודה של הימאים, נשא אשה והתחיל ללמוד לבחינות הבגרות בבית־ספר ערב. אחרי־כן ניהל את פעילות "צים" באגף הים התיכון ואת המשרד האיזורי באיטליה. כשהגיעו לחברה המכולות הראשונות, הוא נקרא לשוב ארצה ולארגן את העסק. ב־'76 נשלח לארה"ב לתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של שתי חברות אמריקניות העוסקות בענף סוכנויות נסיעה סיטונאיות. אחרי־כן התמנה לתפקיד מנהל "צים" בחצי הכדור המערבי. ב־'81 חזר ארצה ומונה לתפקיד ראש מנהל הספנות של החברה – תפקידו האחרון לפני המינוי למנכ"ל החברה בנובמבר '84.

המינוי שלך היה טבעי?

"לי הוא נראה טבעי, אבל היו לבטים קשים. צריך לזכור שהענף בכלל והחברה בפרט היו אז בשיא השפל. ההתלבטות היתה בעיקר של בעלי המניות – האם למנות לתפקיד איש מתוך 'צים' – או להביא אדם מבחוץ. המשבר הנורא בו היתה שרוייה החברה הצביע על הדרך שבה צריך היה ללכת, על מה שהיה צריך לעשות. אלה היו אמורים להיות מעשים קשים, כואבים, בוודאי לא קונוונציונליים. מי שהיה צריך לקבל את ההחלטה, התלבט בצדק.

"נשאלה השאלה האם לא יתכן שדווקא איש מתוך החברה, בעל קשרים במערכת, יהיה אולי שבוי בתפיסות ניהול קיימות, ילקה אולי בחוסר יכולת לבצע ניתוחים כואבים, לא יצליח להתמודד עם המציאות הקשה. מצד שני 'צים' היתה אז אחת מעשר חברות הספנות הגדולות בעולם, עם 5,000 עובדים, והיה ברור שמי שיעמוד בראש המערכת יהיה חייב להכיר אותה מקרוב".

אז מינו אותך, על־אף ההתלבטויות?

"החליטו למנות אותי ברגע הקריטי ביותר. הייתי בתפקיד בכיר כבר אז, והיה די טבעי ששמי יוזכר, אבל היה לי ניסיון בספנות בלבד. היו מולי מועמדים אחרים, עם ניסיון בניהול חברות. לי לא היה שום ניסיון בכך. לא בכוח־אדם ולא בפיננסים. רק בספנות".

היית בגדר הימור?

"כל מנכ"ל הוא הימור לפני שהוא מתחיל לעבוד".

בגלל הקשר הרגשי שלך לחברה היה אולי יותר חגיגתי שלא ימנו אותך?

"נכון, השאלה העיקרית שלי היתה האם אוכל להתעלות מעל שיקולים אישיים אמוציונליים. כמי שגדל בחברה, זה קשה, ואילו לא הייתי מצליח בכך, זה עלול היה להיות חסרון רציני. בעצם אף אחד אז לא היה איתי. חוץ ממני, איש לא האמין שאפשר בכלל להבריא את החברה. הבנקים, הממשלה, בעלי המניות – איש מהם לא תלה בכך תקוות של ממש. הרי רק ב־'84 הפסידה החברה מעל 50 מיליון דולר, וזה חוץ מהחוב המצטבר.

"אחרי שמינו אותי לתפקיד הגשתי תקציב לשנת '85 עם תחזית שהחברה תעבור לרווח קטן של שישה מיליון דולר. אפילו בעלי המניות שלי אמרו: 'אנחנו מבינים שזה מה שאתה חולם לעשות, אבל מבחינתנו – אם תקטין את ההפסד ל־25 מיליון דולר, אתה אשף'. בסוף גמרנו את השנה עם 18 מיליון רווח".

מה הביא אז את "צים" למצב כה קשה?

"היה משבר עולמי. האטה בפעילות הכלכלית. חומייני החריף את משבר האנרגיה. פלח השוק הצטמצם. המשבר יצר תחרות פרועה בענף, חוסר איזון בין היצע לביקוש וירידה אדירה ברווחיות. מיד אחרי כן, בתחילת שנות ה־'80, קרה דבר גרוע יותר. למדינות מפיקות הנפט היה הממון כסף, והן היו אלה שצרכו הובלה ימית בקנה מידה גדול. בשנות ה־'80, כשהתלות העולמית במדינות מפיקות הנפט ירדה, החלו השווקים הללו להיעלם אחד־אחד. זה החריף עוד יותר את עורף ההיצע. זה היה השיא במשבר הספנות בעולם. כל זה כמובן השפיע גם על 'צים', אם כי בנקודת זמן מאוחרת יותר. מזל החברה היה שפריסת הפעילות הכלכלית שלה היתה כזו שהיא נפגעה רק בסוף, ואז, כל הגורמים בארץ שהיו צריכים לסייע לחברה להתאושש, כמו הבנקים, והממשלה – כבר היו בעצמם במשבר".

הכל בגלל המשבר העולמי? "צים" בעצמה התנהלה כמו שצריך?

"המנכ"ל הקודם חבר טוב שלי... תרשי לי לא לענות על זה".

מה עשית כדי להעלות את החברה השוקעת בחזרה אל פני הים?

"אחת־עשרה שנים לפני כן ניתנה לי הזדמנות, יחד עם עוד כמה בכירים בחברה, לגבש על הנייר תוכנית איך לפי דעתנו צריכה החברה להתנהל. היו לי שיחות עם המנכ"ל דאז, משה קשתי ז"ל, ואמרתי לו מה דעתי. יום אחד הוא אמר לי: 'אם אתה יודע כל־כך טוב, שב ותכין משהו בכתב'. הגשנו לו תוכנית לארגון מחדש של החברה, אבל אז הוא נפטר. אחרי שנבחרתי לתפקיד המנכ"ל חזרתי אל אותו תיק שהגשנו שנים לפני־כן, קראתי שוב את מה שכתבנו אז וראיתי שהרבה לא השתנה לגבי אופן התפיסה ומה צריך לעשות.

"הקמתי צוות מיוחד להתייעלות וחיסכון, שהיה מורכב מאנשים המעורבים בכל תחומי הפעילות של החברה. קיצצנו בהוצאות: בדלק, בכוח־אדם, בשינוע, בשירותי סוכנים, תקשורת, אחזקה – בכל. גיבשנו תוכנית שהסתכמה ביעד של הורדת עלויות ב־25 מיליון דולר בשנה. לא הכתבנו תנאים, החלטנו עליהם תוך שיתוף האנשים הנוגעים בדבר. בחנו מחדש את המבנה הארגוני של החברה. הקמנו יחידות רווח עצמאיות ופיזרנו אחריות וסמכויות למנהלי היחידות. פתחנו חוזים עם ספקי שירות בכל העולם. השגתי תנאים יותר חסכוניים. החברה עברה מהפך בתפיסה. שינוי במוטיבציות. הפסקנו קווים לא רווחיים. סגרנו נמלים שלא היה כדאי להחזיק בהם. בדקנו ניצול טוב יותר של אוניות ושילבנו קווים".

פיטורי עובדים?

"לא שרפו אצלנו צמיגים. הכל נעשה תוך הידברות עם העובדים. היה תהליך כואב מאוד, אבל התבונה ניצחה. זו, לדעתי, גם הברירה היחידה של 'אליאנס'. הדרך היחידה להחלץ ממשבר היא הדרך הקשה, מתוך גישה כלכלית. הסברתי אז לעובדים שמדובר בלשרוד או לחדול. העובדים העדיפו לשרוד. פיטרנו כאלף עובדים מתוך חמשת־אלפים. זה הרבה מאוד, אבל החברה ניצלה".

"התמחתי בעבודות כמו ניקוי בתי שימוש וקבינות. ובמקביל, הייתי מתגנב לגשר הפיקוד, מחזיק קצת בהגה ומרגיש גדול".

צריך להיות טיפוס מיוחד בשביל להיות איש ים?

"כן, במיוחד היום – כשיש לאדם הרבה יותר אופציות. פעם הים היה מיפלט. היום זו בחירה חופשית. צריך להיות בעל כושר הסתגלות לחיי חברה צמודים מאוד עם הרבה אנשים, באינטראקציה בין־אישית קשה, מתחככת. אלה גם חיים שמהווים בעיה מבחינת חיי משפחה. קיים גם אלמנט הבדידות. אבל היום הכל אחר. ממוסד, מסודר. יודעים מתי מפליגים ומתי חוזרים הביתה. פעם הדברים היו שונים".

"נערה בכל נמל". זה עדיין קיים?

"גם את זה שינתה הטכנולוגיה. עגינה בנמל כבר מזמן אינה סיפור של ימים, אלא עניין לשעות. פעם אניה עמדה בנמל שבועיים עד שהיו גומרים לפרוק אותה. היום הכל ממונע וממוחשב. הכל צ'יק צ'אק. הלכה הרומנטיקה".

אין לו נערה בכל נמל, ועל חייו האישיים הוא בכלל לא מוכן לדבר. גם פנאי אין לו וגם לא תחביבים או בילויים. יש לו "צים" 365 יום בשנה, בלי בית, שבתות, חגים או משפחה. מכור לעבודה, וורקוהוליק במלוא מובן המלה.

למה?

"אני בונה בסיס שיביא לכך שבמשבר הבא – אם יגיע כזה – לא יקרה ל'צים' מה שקרה לה בעבר, ולפני עוד עבודה רבה. עוד לא הגעתי לנקודה ממנה אני יכול להתבונן אל העבר בסיפוק. אני עוד רחוק ממנה".

מה היית ממליץ למנהל שכושל?

"לצאת ממצבים של הכחשה. להכיר בעובדות המשבר". ■

הספינה שטה

חברת הספנות הישראלית, "צים", היא חברה ציבורית שמניותיה נסחרות בבורסה. היא נוסדה ב־1945 על־ידי הסוכנות היהודית (44%), ההסתדרות (45%) ואיגוד הימאים (11%).

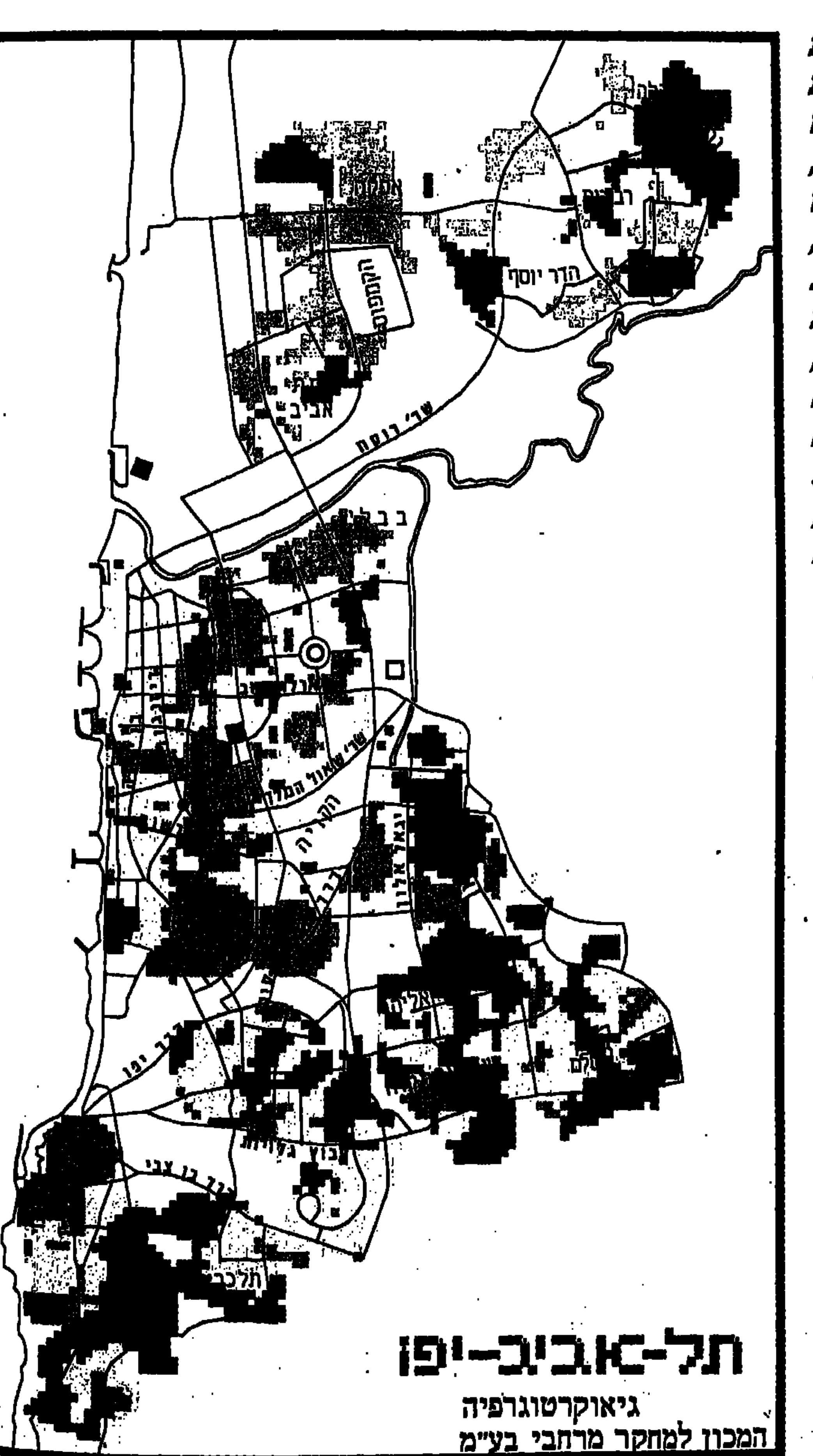
במהלך השנים השתנה הרכב בעלי המניות של "צים". היום, 50 אחוזים ממניותיה שייכים לחברה לישראל (שאול אייזנברג), 40 אחוזים בבעלות הממשלה – ו־10 אחוזים בידי חברת העובדים. יו"ר מועצת המנהלים הוא צבי צור (צ'רה).

לחברת "צים" פריסה עיסקית רחבה בעולם. היא מובילה מטען כללי, מכולות וצובר. בשנות השבעים היתה "צים" בין החברות הראשונות בעולם שעברו לשיטת המכולות.

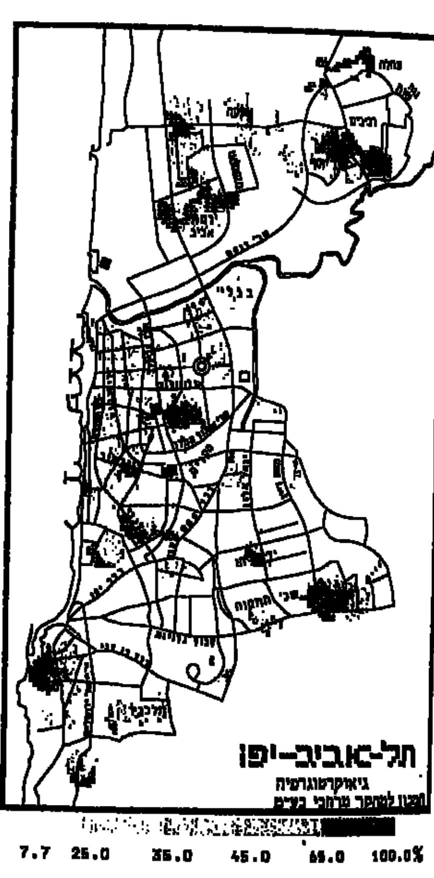
מפת האהבה והשנאה

מלחמת הבחירות בפתח. ולמרות הנושאים הרציניים שעומדים על הפרק, נראה שאנחנו צפויים לדורשיח לא ענייני, לשפל אידאולוגי ולקרב גדול של תדמיות אישיות. והשנאה, הפעם, מפחידה מתמיד. ככה זה נראה במפות של תל־אביב. מיפוי אוליטי ממוחשב, קוראים לשיטת המחקר, ממנה אנו למדים איפה אוהבים ושונאים את מי וכמה.

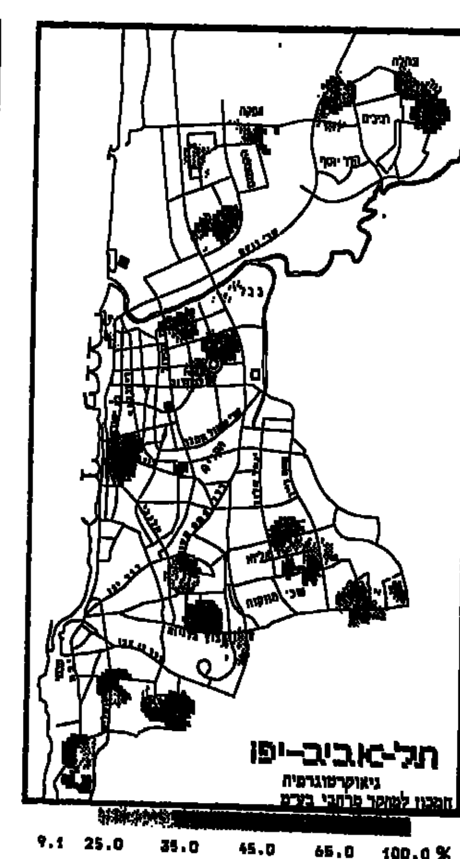
מאת פרופ' אבי דגני

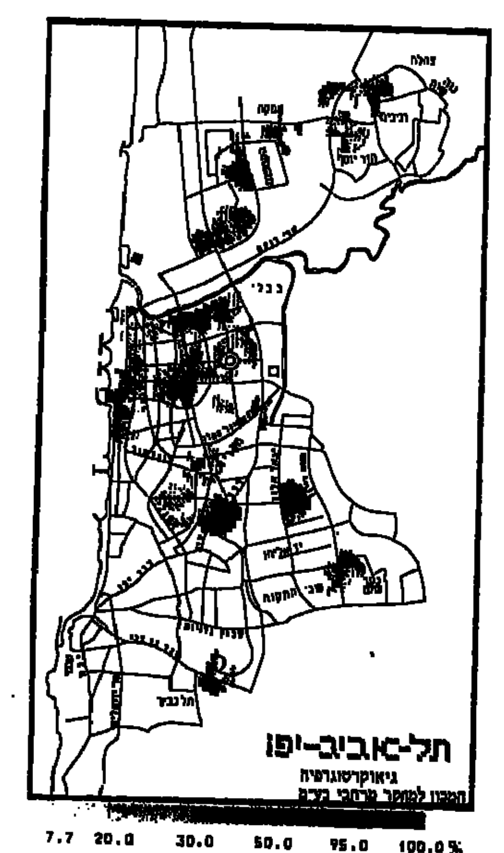
גושי הימין והשמאל — גוש השמאל | הצבעה מעורבת | גוש הימין

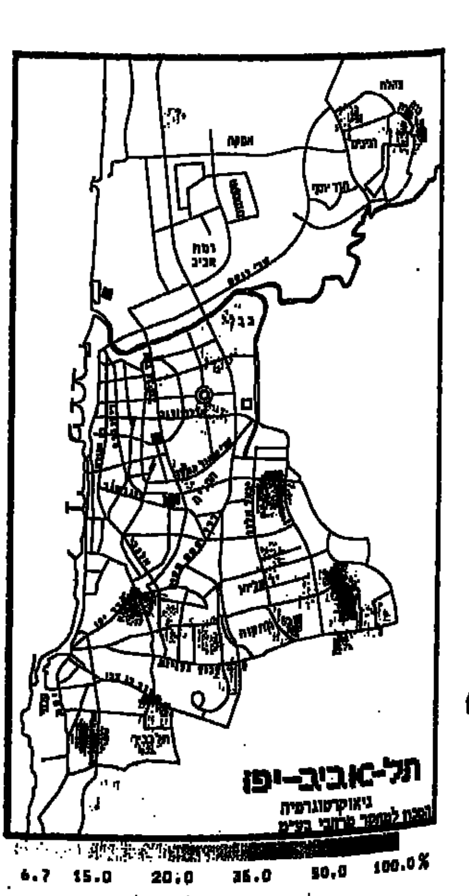
פרס – האישיות האהודה

פרס – האישיות השנואה

אחוז התומכים ברצ

שרון – האישיות האהודה

שרון – האישיות השנואה

היכן במרחב תל־אביב מתרכזים בעלי זכות הבחירה, שטרם החליטו בעבור מי להצביע בבחירות הקרובות? מהו אחוז המצביעים הפוטנציאליים, בכל נקודה במרחב העיר, המעידים על עצמם כי הם פתוחים עדיין לשכנוע פוליטי על־ידי הסברה וחוגי בית? במגרשה של מי מהמפלגות הגדולות במרחב העיר, נמצא כל אחד מריכוזי הקולות הצפים? מהם אחוזי הפופולאריות האישית של שמעון פרס, יצחק שמיר או אריק שרון מסביב לכיכר המדינה, אצל ערביי יפו, בעג'מי, או לאורך רחוב אצ"ל בשכונת התקווה? מהו משקלם האלקטורלי של מצעי המפלגות כנגד יכולת סחיפת הקולות של התדמיות האישיות של מנהיגים אלה? מה הקשר בין כל אלה לבין המאפיינים הדמוגרפיים והחברתיים־כלכליים של האוכלוסיה בכל נקודה ומקום בעיר?

המכנה המשותף לכל השאלות הללו, פרט לאופיין הפוליטי, הוא הקשר שלהן למקום ולמיקום. במלים אחרות, אלה שאלות גיאוגרפיות, או במינוח המקצועי, שאלות הכוונות נושאים פוליטיים בהקשר מרחבי.

למרבה הצער מוגבלת לרוב ההבנה המקצועית הגיאוגרפית של מתכנני הבחירות ליישומים חסרי מעוף כגון לאיתור "גיאוגרפי" של מקום הקלפיות בהן זכתה המפלגה בעבר להצבעה טובה, כדי להפנות לשם, גם הפעם, הסעים ביום הבחירות...

העובדות והמספרים המובאים כאן, מבוססים על תוצאות סקר עמדות פוליטי, שנערך בימים אלה בתל־אביב־יפו. לחלקם משמעות מקומית חושפנית ומעניינת על מרחב זה, המאכלס כ־11% מכלל בעלי זכות הבחירה בישראל. מחלקם האחר, ניתן להקיש וללמוד דברים אחרים בהכללה, על המתהווה בגוף

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

הפוליטי בישראל, ערב הבחירות הקרבות. משהו על עם ישראל 1988, כחיה פוליטית.

ייחודו של הסקר (סקר בלתי תלוי), שנערך על־ידי ד"ר רינה דגני וכותב שורות אלה, במסגרת חברת "גיאוקרטוגרפיה – המכון למחקר מרחבי", הוא בדרך ניתוח התוצאות: ניתוח בכלים חדשים של מיפוי אנליטי ממוחשב – המאפשרים נופך נוסף של חדירה וחשיפה אל תוך העובדות ומשמעויותיהן.

אחת מהשאלות ששוות מיליון בימים אלה, לקראת בחירות, נוגעת לאיתורם הגיאוגרפי המדוייק של אזורי המגורים של בעלי הקולות הצפים. חלק ניכר מאוד מהכספים שהמפלגות החלו להשקיע בימים אלה במערכת הבחירות, יופנו אל עבר מאמץ אדיר תלת־שלבי שמגמותיו הן: א) איתור ריכוזי הקולות הצפים; ב) הבנת מניעי ההימנעות שלהם מהחלטה בשעה זו ונטיותיהם הפוליטיות, ו־ג) נסיונות שכנוע כדי לגרום להם להצביע בדרך הרצויה למשכנע. המשוכנעים מכבר זקוקים אומנם לחיזוקים, אך שכנוע המהססים עדיין, עשוי להוות על־פי הדעה המקובלת, גורם חשוב, אולי אפילו גורם מפתח, לנצחון או כשלון בבחירות.

מערכת המיפוי האנליטי הממוחשב (המכונה AVISYS), בה נעשה שימוש בניתוח סקר זה, איתרה במרחב העיר תל־אביב את ריכוזי המגורים של אותם 15 אחוזים (נכון לעכשיו), שטרם החליטו בעבור מי להצביע, וכן את אותם שמונה אחוזים מכלל המשיבים, שטענו כי לא יצביעו ביום הבחירות. ביחד, אלה הם הקולות הצפים, המהווים בתל־אביב כ־23% מהאוכלוסיה.

הניתוח המרחבי העלה כי שתי אוכלוסיות אלה מתגוררות, במידה מובהקת, באותם אזורים במרחב העיר.

אין ספק שבבחירות 1988 נכונו למצביע – בייחוד לזה המהסס, אם יתגלה היכן בדיוק הוא נמצא במרחב הגיאוגרפי של איזור מגוריו – פניות טלפון אישיות חסרות תקדים בהסטוריה של הבחירות שלנו, והצפת דואר, על־פי מיטב יכולת האיתור והאבחנה המרחבית של כל מפלגה.

ניתוח התוצאות עלה שהנשים צפות יותר מאשר הגברים: הן מהוות 64% מכלל המעידים על עצמם שטרם החליטו בעבור מי להצביע (אחוז הנשים והגברים במדגם היה דומה). עם הצפים נימנים רק מעטים שגילם 65 ומעלה. רק כ־9% מבין הקשישים השיבו כי טרם החליטו בעבור מי להצביע. כ־19% מאלה שטרם החליטו הם בעלי השכלה נמוכה משמונה שנות לימוד. כ־40% מן הצפים הם בעלי השכלה של 12–10 שנות לימוד.

נראה שרמת ההשכלה הנמוכה של הצפים תיצור קשי ניכר למסבירים המפלגתיים ועלולה לגרור את רמת התעמולה לשפל אידיאולוגי מכוון, שיהיה נמוך עוד יותר מזה המצוי ממילא בשדה הפוליטי שלנו, ותביא להדגשת הכריזמה האישית של מנהיגים.

הניתוח הסטטיסטי (הרגיל) של הסקר העלה כמעט שוויון בין הליכוד (36%) לבין מפלגת העבודה (37%), אולם תמיכה כללית בגובה של 52% לגוש השמאל ולשותפיו הפוטנציאליים לקואליציה, (העבודה + מפ"ם + רצ + תנועת המרכז) כנגד תמיכה של 44% בלבד בגוש הימין ובתומכיו. (הליכוד + התחיה + מפד"ל + ש"ס + אגודה + צומת).

כצפוי, מעוזי גוש הימין מצויים בדרך כלל בשכונות הפחות משכילות והפחות אמידות של העיר כגון נווה־שרת וישגב שבצפון־מזרח העיר, אך גם באופן מפתיע בצהלה, שהיא חריג מן ההגדרה החברתית־כלכלית הזו. אולם עיקר הטריטוריה של הימין מצויה באיזור שבמזרח העיר, משכונת בצרון שבין הרחובות משה דיין ליגאל אלון בואך דרומה אל עבר שכונת התקווה, דרך יד־אליהו, וכן במזרח־דרום יפו.

השיטה

שיטה חדשנית של מיפוי אנליטי ממוחשב, המכונה AVISYS, שפותחה בידי פרופ' אבי דגני (בתצלום), גיאוגרף חברתי וגיאוקרטוגרף מאוניברסיטת תל־אביב, מאפשרת איתור מדוייק של תופעות במרחב העירוני, ובכלל זה אזורי ריכוז של קולות צפים.

השיטה הגיאוקרטוגרפית היא כלי מיפוי אנליטי, שונה באופן מהותי משיטות המיפוי הרגילות ומשלבת כלים סטטיסטיים, גיאוסטטיסטיים וקרטוגרפיים עם טכנולוגית המחשב.

שילוב זה יוצר יכולת חשיפה מיוחדת של פרטים ויכולת מיוחדת לגילוי (איתור) הגבולות הקונקרטיים של תחום החשתרעות של תופעות או דעות במרחב. כן מתאפשר ניתוח משולב, בלתי שגרתי, של מכלולי גורמים (כגון איפיוני האוכלוסיה) ושל משמעויות הממצאים העולים בסקרים.

חברת "גיאוקרטוגרפיה – המכון למחקר מרחבי" מיישמת בימים אלה את השיטה החדשה בהקשרים יישומיים מגוונים, הכוללים הקמת מערכות מידע גיאוגרפיות אורבניות, מחקרים וסקרי שיווק וסקרי עמדות פוליטיות. פרופ' דגני משמש כמנהל המדעי של החברה.

גוש השמאל שואב את עיקר התמיכה בו מן האזורים היותר משכילים והיותר מבוגרים של העיר, העוברים כשדרה דרך רוב חלקי מרכז העיר, מאלנבי שבדרום־מרכז, דרך אבן־גבירול ועד אפקה שבצפון. אולם ברמת־אביב ג' שבשכנות לאפקה, יש מאחז קטן של הימין. עיון במפה המתאימה יגלה חריגים נוספים והפתעות המפוזרות ברחבי העיר, ויאפשר התרשמות מהתמונה הכללית.

באשר לתופעה המפתיעה של רצ בתל־אביב – 12% תומכים – נשאלת השאלה האם בכוחה של רצ לשחזר את ההסטוריה של ד"ש, כשהיא נישאת על גלי האכזבה של ציבור מצביעים רחב מן הנעשה בשני המחנות הגדולים, או שמא זהו גל מקרי בלבד ובעקבותיו יבוא שפל?

קשה מאוד להשיב על שאלה זו עתה. דברים רבים שישפיעו על התשובה עוד יקרו בכל המחנות, כולל ברצ עצמה, עד ליום הבחירות. אולם דומה שגלים ד"שיים אמיתיים של אכזבה משני המחנות, אכן קיימים בציבור בימים אלה, וימים יגידו מה יהיה גודלם האמיתי.

ועכשיו – לנקודה האישית: מיהם המנהיגים האהודים על תושבי תל־אביב ואת מי שונאים?

האישים הפופולריים ביותר, לפי תושבי תל־אביב, נכון לרגע־זה, הם: פרס – 14%; שרון – 6%; שמיר – 5%; נתניהו – 4%; ארנס – 3%; אלוני ואבן – 2% לכל אחד.

פירוש הדבר שמנהיג המערך זוכה לפופולריות אישית, השקולה בערך כנגד זו המצטברת, של כל

> **שרון קוצר קיתונות של שנאה במעוזי המערך, בצפון העיר ובמרכזה. פרס, כצפוי, זוכה לשנאה במעוזי הליכוד, אבל גם במגרשו הביתי, ברמת־אביב, באפקה ובנאות־אפקה.**

מנהיגי הליכוד ביחד. אולם, כנגד היותו מנהיג יחיד מקרב מנהיגי המערך שהוזכרו בכלל על־ידי המשיבים (למעט אבן בסוף הרשימה), העלו המשיבים, במענה לשאלה לפתוחה זו, ארבעה מנהיגים של הליכוד – ושרון אף מקדים את שמיר במעט.

יתכן שאפשר להסיק מכך כי המערך נתפס ומזוהה ספונטנית עם פרס ולא עם נבחרת או קבוצה מוליכה באמצעות צוות מוביל. זאת לטוב או לרע, לפי נטיית ליבו של המשקיף. אולם דומה שהמציעים בימים אלה להחליף את פרס ברבין צריכים להתחשב בכך; וכמובן התמונה המוצגת היא תל־אביבית בלבד ולא כלל־ארצית במוכח, אם כי, קרוב לוודאי שתשוב ותשחזר את עצמה, בדרגת דמיון ניכרת גם בבדיקה כל־ארצית. אגב, אבא אבן, האישיות הנוספת היחידה של המערך, שהוזכרה בידי המשיבים בתדירות ניכרת כלשהי, הוא פופולרי מאוד בקרב ערביי יפו כ"אישיות האהודה ביותר".

באשר למנהיגות הליכוד, זו מתחלקת, כאמור, במנת פופולריות, השווה ביחד לזו של פרס. האם זוהי נבחרת של "ביתר" או קבוצת נציגי מחנות, המשסעים את השלם ומזיקים לו?

אולם דומה שאת הלקח החשוב ביותר ראוי להסיק ממאזן השנאה העולה מן הממצאים. במענה לשאלה "האם ישנה אישיות פוליטית השנואה עליך", עלה ש־42% מכלל האוכלוסיה שונאים מישהו. הטון בו הובעו לעיתים ביטויי שנאה (כולל תיקונים: אני "מתעב" אותו), מן הראוי שידליק אצל כולנו נורות אדומות.

נזכרו בעיקר שמותיהם של: כהנא – 13%; שרון – שהוא שנוא יותר משהוא אהוד – 8%; פרס – 6%; שריד – 4%; דוד לוי ושמיר – 2% כל אחד; שולמית אלוני – כ־1%.

מפות השנאה והאהדה של פרס ושרון מדברות בעד עצמן, הן צפויות בדרך כלל, אך יש גם בהן הפתעות. פרס זוכה – כצפוי – לשנאה בריכוזי הליכוד, אולם גם ברמת־אביב לא הרחק מביתו (אין נביא בעירו), באפקה ובנאות־אפקה – בתחום מגרשו הביתי, בטריטוריה של המערך. אולם באותם מקומות עצמם, פרס גם אהוד וכן בעג'מי שביפו ואפילו, מעט, בחלקה של שכונת התקווה – מעוז מסורתי של הליכוד.

שרון אהוד, כמובן, בריכוזים של הליכוד וזוכה גם לאהדה מרובה בריכוזי התמיכה של תנועת התחיה. מפת השנאה לשרון איננה חודרת לדרום העיר, אולם הוא קוצר קיתונות של שנאה בצפון העיר ובמרכזה, במעוזי המערך.

בתגובה לנבחרת המערך החדשה, ענו רוב המשיבים (59%) כי אין לדעתם כל הבדל בין הרשימה החדשה לבין זו המייצגת את המערך בכנסת היוצאת, או הצהירו שאין להם דיעה בנדון. רוב המשיבים כך אותרו, באופן מובהק, כתושבי מרכז ודרום העיר, והם אלה, באורח פרדוכסאלי, שלמענם כביכול, (ולמען עיירות הפיתוח כמובן) דאגו בכל המפלגות לייצוג של "ערות".

10% סברו שרשימת המערך החדשה גרועה מקודמתה, והם אותרו בבירור כמצביעי ליכוד; 31% קבעו שהרשימה "טובה יותר", והם זוהו בבירור בתחום הטריטוריה של מפלגת העבודה. כך או כך, רובו המכריע של המיעוט (41%) שיש לו דעה נחרצת בנדון, חיובית או שלילית, נמצא מרוכז בתל־אביב שמצפון לירקון, בשיכון בבלי ובסביבות כיכר המדינה – דהיינו באזורים יותר משכילים והיותר אמידים של העיר, בעלי המודעות הפוליטית הגבוהה יותר.

במידה וניתן להסיק בהכללה מן הגוף הפוליטי התל־אביבי, הרי שמלחמת הבחירות, שאנו בפיתחה, תהיה כנראה – חרף זיהויים הברור של נושאים פוליטיים חשובים שיש להכריע בהם – מערכת של שפל אידיאולוגי, של בניית תדמיות אישים כמספקי קולות עיקריים ושל רו"שיח לא ענייני. ודומה שהשנאה הפעם גדולה מתמיד, מפחידה מתמיד. ■

קדמני משלם

האחים קדמני, אימפריה דרוזית של תעשיות, לא הצליחו הפעם להכניס דרוזי למקום ריאלי ברשימת חרות לכנסת, וגם לא בליברלים. לא עזרו הכספים הרבים שהוציא סעיד קדמני על מועמדים בתנועת החרות, לא הועילו הכנסים שערך למענם, על חשבונו, באולמות פאר, אף לא מאות ואלפי שיחות הטלפון שנעשו ממשרדו המפואר בכפר ירכא. גם הידידות העמוקה והעזרה שהעניק סלמן קדמני לח"כ דן תיכון לא הועילה. אבל הם לא מוותרים. ההתחככות בפוליטיקה, כך למדו, מקצרת דרכים בעסקים. והעסקים פורחים, וגבעת קדמני בכפר ירכא הולכת ונבנית והאחים קדמני מבטיחים: לעולם לא מערך.

מאת עמוס לבב
צילם: שמואל רחמני

סעיד (מימין) וסלמן קדמני
[illegible]

האחים קדמני לא הצליחו להכניס דרוזי למקום ריאלי ברשימת הליכוד לכנסת. לסעיד קדמני לא עזרו הכספים הרבים שהוציא על מועמדים בתנועת החרות, לא הועילו הכנסים שערך למענם באולמות פאר, אף לא מאות ואלפי שיחות הטלפון שנעשו ממשרדו המפואר בכפר ירכא.

ואילו לסלמן קדמני לא הועילה ידידותו רבת השנים עם ח"כ דן תיכון, ולכן לא נמצא דרוזי ברשימת הליברלים לכנסת. סלמן קדמני הצליח להקים מפעלי מתכת מהמפוארים במדינה, יש לו גם מפעלי בטון ושותפות במפעלי "גיבור". הוא מגלגל 14 מיליון דולר בשנה, אבל אפילו דן תיכון לא עזר לו להכניס דרוזי לכנסת, ברשימת הליברלים, כמובן.

והוא, סלמן קדמני, דווקא עזר לדן תיכון. הוא אמנם "לא זוכר" ששילם עבור מודעה בתשלום של תיכון שפורסמה בעיתונות. דן תיכון כן זוכר את המודעה, והוא אפילו מאוד כועס. "היא פורסמה יום אחרי הבחירות בליברלים", הוא אומר בכעס. "אין מה לשלם עבורה".

אבל בידי מעריב מידע שקדמני אמור לשלם עבורה...

תיכון: "אמרתי לך, היא פורסמה אחרי הבחירות".

כלומר, קדמני לא ישלם?

תיכון (אחרי שתיקה ממושכת): "אני אשלם".

תלות היא שם המשחק. אפילו ח"כ חיים קופמן הודה בכנסת שהיום "לרוץ" לכנסת פירושו 30 אלף דולר לח"כ. ומה יעשו אותם אומללים שלא השכילו להקים לעצמם עמותות החולבות כספים מוועדת הכספים? ילכו לעשירים.

אז כסף ביד אולי לא מקבלים, ואם כן מקבלים – קשה להוכיח זאת. אבל ישנם שווי כסף – כמו פרסום מודעה בתשלום, שכירת אולם והזמנת מאות חברי מרכז לקפה ועוגה, ואוטובוסים, וסטיקרים, ובלונים. והכל בשם "ידידות עמוקה". אגב, שמתם לב שפוליטיקאי לעולם לא יהיה סתם ידיד. תמיד יהיה "ידיד עמוק", או "ידיד רב שנים".

לפוליטיקאים נוחה מאוד התלות שתעשיינים ואנשי עסקים נאלצו לפתח בהם. העשירים יודעים היטב שבכלכלה הישראלית המעוותת, פוליטיקאי יכול להפוך עני לעשיר. ולהיפך. וביום בחירות תיגבה הריבית. לא, לא ב"קאש מאני" חס וחלילה, אלא בשווה כסף.

אם נתעלם לרגע מן הפוליטיקה, סיפורם של האחים קדמני הוא סיפור הצלחה אדיר, והערצתך למראה המפעלים המשוכללים, המודרניים, הממוחשבים, אף מתעצמת כאשר אתה מבקר שם בעיצומה של התמוטטות מפעלי תעשיה כה רבים. אבל אינך יכול להתעלם מפעילותם הפוליטית של האחים קדמני. סעיד הצעיר – בחרות, סלמן, המבוגר ומייסד המפעלים – בליברלים. וגם קאסם, מהמתפרות, הוא חבר מרכז בחרות. כאשר סלמן קדמני מדבר בהתלהבות אמיתית על יצירה, ותנופה, ובניה, והתפתחות, ויצוא במיליוני דולר, השאלה המתבקשת היא: "או כשביל מה לך גם פוליטיקה, מר קדמני"?

הוא זהיר מאוד בדיבורו. איש נמוך קומה, שמנמן, נמרץ, עם עיניים קטנות-חכמות-עירניות, המסתתרות מאחורי משקפיים כהים. "תמיד יש דברים שאתה צריך לטפל בהם בעזרת המימסד", הוא מתנסח בזהירות אך בשטף, "זה מקצר את הדרך".

(המשך בעמוד הבא)

קדמני על ח"כ דן תיכון (בתצלום): "נוצרה ידידות. מצאתי חן בעיניו. כשהחליט להיכנס לפוליטיקה הציע לי להקים סניף של הליברלים בירכא".

(המשך בעמוד הבא)

היום סלמן קדמני כבר אינו חושש שהשלטון יעבור למערך, וכל קשריו הרבים בליכוד, וה"ידידות העמוקה" עם דן תיכון ילכו לטמיון. היום, כאשר הוא מייצר מנופי ענק לנמל מיאמי, כשהוא מספק תוצרת מפוארת ("מושלמת" יגידו אנשי מקצוע) לנמלי ישראל, לבתי הזיקוק, לחברת החשמל, למפעלי ים המלח – הוא יכול להגיד בקול שקט: "כשאני רואה מפעלים נסגרים במדינה – ליבי שותת דם. אני יודע כמה זה קשה להקים מפעל". ובאותה נשימה הוא מוסיף: "למפעלי קדמני זה לא יכול לקרות. נכון, השוק קשה. אנחנו הרי לא מוכרים עגבניות. אם לא ירחיבו את בתי הזיקוק – לקדמני אין עבודה. אם לא ימשיכו לבנות את מפעלי ים המלח – לקדמני אין עבודה. אבל אני הלכתי למפעלים שהם עמוד השידרה של המדינה. ועכשיו הרחבנו גם את הפריצה לחו"ל. 25% מהמחזור שלנו זה עסקים עם חו"ל".

אנגלית אינו יודע. כיצד הוא מדבר עם הנהלת נמל מיאמי? קדמני צוחק: "העבודה הטובה מדברת".

שיטות עבודתו מרהימות. לא מכבר לקח מאה פועלים מצטיינים ממפעלו בצפון, ועוד מאה מהדרום, ואמר להם: "הקימו חברה. את העבודה תקבלו ממני". והיום הוא מספק להם עבודות. הם קבלנים לכל דבר. רק משתמשים בציוד המשוכלל של "מפעלי מתכת קדמני". הוא אומר להם: "עבור העבודה הזו אשלם לכם מיליון שקל. תעשו זאת ב־800 אלף – הרווח כולו שלכם. תעשו אותה במיליון ומאה – בפעם הבאה כבר לא תישנו בזמן העבודה".

סלמן קדמני: "ביקשו ממני להגיש מועמדות, אבל לא רציתי. אינני חושב שאהיה ח"כ אי פעם. אני טוב בלהתעסק עם ברזל. כחבר כנסת – אהיה גרוע".

יום אחד של שביתה לא היה במפעליו. 850 העובדים, רובם המכריע דרוזים, חשים הזדהות עם המפעל. "הכשרתי כאן 750 עובדים על חשבוני. לימדתי אותם מקצוע", הוא אומר. "הם יודעים להעריך זאת, והם מזדהים עם המפעל."

סלמן קדמני מבין את נפש עובדיו. הוא היה פועל מגיל 14, כאשר עזב בכעס את בית אביו והלך לקיבוץ. האב סירב לקנות לו מערכת של כלי עבודה, שכללה ריתכת, ורצה שבנו יעסוק בחקלאות כמו כל בני כפרו. סלמן הצעיר קם ועזב לקיבוץ נחשונים, שעליו הוא מדבר בהערכה רבה עד היום. ארבע שנים חי שם, עבד במסגריה ולמד מקצוע. "אז צעד כזה נחשב ממש למרי", הוא אומר. "ברבות הימים אבי הבין שאני מפנה את המרץ שלי לאפיקים חיוביים, שאני איש עבודה, והיחסים בינינו היו מצויינים עד יום מותו".

כאשר ירד סלמן לדרום הארץ, והוא בן 18, הצטרפו אליו אחים אחרים. הוא לימד אותם את העבודה. היום קאסם, האח הבכור, מנהל את המתפרה הענקית הסמוכה; עלי מנהל את מפעלי הבטון; סעיד וסלימאן הם סמנכ"לים במפעלי המתכת. רק אח אחד, סלאח, הוא איש דת, כמו האבא. "הוא יושב בבית ומתפלל שהמפעלים שלנו יצליחו", צוחק סעיד. "עד כה הוא מצליח". ישנן גם שתי אחיות, עקרות בית. גיס אחד עובד במפעלי הבטון, גיס אחר הוא סוחר עצמאי.

סלמן קדמני התקדם בעבודתו ב"מפעלי מתכת נגב" ונעשה מנהל עבודה. יום אחד ביקש הלוואה של אלף לירות, לתיקון משאיתו של אחיו, נענה בשלילה והתפטר. זו היתה, כך הוא חושב, נקודת המפנה בחייו. הלך ממפעל למפעל והציע את עצמו ואת אחיו כקבלני משנה. נסע באוטובוסים בדרכי הנגב וביקש עבודה. חצי שנה קשה של אבטלה מאונס, של מחסור.

ביקשו ממנו בטחונות – לא היו לו. ביקשו "תיק עבודות" – לא היה לו. ערבות בנקאית – לא ידע מה זה. עד אז שמר חסכונותיו ב"ג'רה" בביתו. יום אחד הימר מי שהימר, ונתן לו עבודה ענקית – הקמת חוות המיכלים באבו רודס. על השטר הבנקאי, אותו ראה לראשונה בחייו, חתמו שני חברים מירכא. קרוב לשנה עבדו האחים כמו משוגעים, ועמדו בלוח הזמנים. גם העבודה היתה מעולה. כאן כן היום – קדמני אינו מתפשר אלא על הטוב ביותר. כשהוא מתרווח במשרדו הגדול בכפר ירכא, תמונת שייח אמין טריף מאחוריו, ולצידה תמונות של חיים הרצוג ויצחק שמיר, וכן ציור של אביו ואחיו כאנשי דת ארוכי זקן, יכול סלמן קדמני לומר בסיפוק: "כל המפעל הגדול הזה, הקונסטרוקציות, המנופים – הכל עבודה עצמית. יש לנו פה ציוד מהמשוכללים בעולם, המשרד ממוחשב, העבודה בייצור ממוחשבת. אחי ואני נוסעים בעולם הגדול, מבקרים במפעלים, בתערוכות, ולומדים. כל הזמן לומדים".

לכן הם גם התפנו לחצי שנה ולמדו בקורס למינהל. לא אקדמי. הרי סלמן אפילו לא סיים תיכון. הם משוחחים ביניהם בעברית. גם עם הפועלים. "הרי גדלתי בעברית", מסביר סלמן קדמני. "כל הניירת שלי היא בעברית. ערבית אני מדבר רק בבית, וגם אז היא מתובלת בעברית".

אשתו, אלמזה ("יהלומה" בעברית) היא אשה דרוזית מסורתית, ממשפחת טריף. תכניס את התקרובת לאורחיו, ותצא מיד מן החדר. על עסקיו אין הוא מדבר עימה. יש לו תשעה ילדים, והוא בקושי מוצא זמן להתראות עם כולם. גינוניו אינם כגינוני איש עשיר. ליד המפעל אמנם חונים כמה "מרצדסים" עם טלפון וכל שאר "אנטנות סטטוס". על חגג ("המכונית היא משרד שני שלי", יאמר סעיד), בכוונת המשפחה לבנות על גבעה סמוכה 150 דונם של "שכונת קדמני", אך בכל זאת הליכותיו פשוטות, חיוכו אמיתי ואין שררה בגינוניו. דלת משרדו פתוחה, והעובדים באים ויוצאים בחדרו, בלי לעבור את משוכת המזכירות.

סלמן קדמני חושב שהוא יודע מדוע נסגרים מפעלים במדינה, למה קיבוצים הגיעו לפשיטת רגל ומושבניקים נלחמים במעקלים. בראשית שנות השבעים גם צ'קים שלו חזרו. "הריבית רצחנית", הוא אומר. "אינני יכול להבין מדוע המנהיגים אינם פועלים בענין זה".

הבנקים שודדים אתכם?

קדמני נבהל. "אני מבקש ממך, אל תשתמש במילה הזו".

למה? אתה פוחד מהבנקים?

"בחייך, הם יכולים לחנוק אותך ברגע. אולי הבנקים אינם האשמים היחידים במצב. ישנם גם בנק ישראל, שר האוצר, שר המסחר והתעשיה, כל הממשלה צריכה להלחם בריבית הזו".

אז זו הסיבה למפולת בתעשיה, הריבית?

"בעיקר הריבית, אך גם יחסי עבודה בלתי תקינים. לפועל צריכה להיות מוטיבציה. כאשר אין הזדהות של העובד עם המפעל, וכשהוצאות המימון הן כאלה – יש התמוטטות".

בכל זאת, סלמן קדמני הינו מאמין נלהב בעתיד התעשיה הישראלית. "ב־1948 הייתי בן שבע. מה היה אז? כלום. ובגיל 15 התחלתי לנסוע בדרכי הדרום, לחפש עבודה. הכבישים היו כה צרים, שלא יכלו להכיל שני כלי רכב לרוחב. והיום אני מסתכל סביבי ורואה פלא. פאר. ארץ משוכללת. זה באמת פלא מה שנבנה פה, רק צריך להישמר לא להרוס אותו".

"כשאני רואה מפעלים נסגרים במדינה – ליבי שותת דם. למפעלי קדמני זה לא יכול לקרות. הלכנו על מפעלים שהם עמוד השידרה של המדינה".

עכשיו הוא כבר נשמע כמו פוליטיקאי, אבל למרות חברותו במפלגה הליברלית, אין לו כל שאיפות פוליטיות. "מקומי אינו בכנסת", הוא אומר. "אני מקצוען, מכיר את העבודה, עובד יום ולילה בחדוות היצירה. ביקשו ממני להגיש מועמדות, אבל לא רציתי. אינני חושב שאהיה ח"כ אי פעם. אני טוב בלהתעסק עם ברזל. כחבר כנסת – אהיה גרוע".

את דן תיכון הכיר כששניהם היו קטנים. קדמני היה מסגר שחלם להיות תעשיין, ודן תיכון היה עוזר צעיר של שר המסחר והתעשיה, שפתח בפני קדמני דלתות. "היום", מעיד על עצמו קדמני, "היום אין דלת סגורה בפני".

תיכון היה עוזרם של יוסף ספיר, פנחס ספיר וחיים בר לב. "נוצרה ידידות", אומר קדמני. "מצאתי חן בעיניו. ברבות הימים, כשהוא החליט להיכנס לפוליטיקה, הוא אמר לי: 'בוא, תקים סניף של המפלגה הליברלית בכפר ירכא'. והיום אני בקבוצת תיכון במפלגה הליברלית".

וזה עוזר לעסקים?

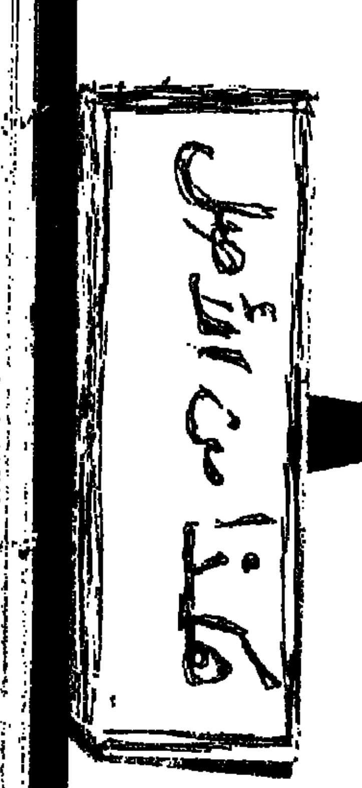
גם אם השאלה מרגיזה אותו, ממשיך סלמן קדמני לשמור על סבר פנים מחייך. "אמרתי לך, זה מקצר דרכים. אבל אני בהחלט מזדהה עם דרכם של הליברלים, מאמין כמותם ביוזמה חפשית".

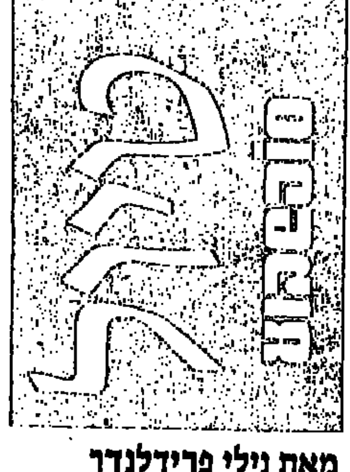
אתם גם תורמים כספים לקופות המפלגה?

"לא הייתי אומר זאת. עצם זה שאנו מייצגים את המפלגה במיגזר הדרוזי – זוהי עבודה תרומה גדולה".

תרומות אחרות שלו אין הוא מצניע כך, כמו הקמת מסלול לחינוך טכנולוגי, בשיתוף עם הטכניון, בבית הספר התיכון הסמוך, או עשרים סטודנטים דרוזים שהוא תומך בהם לאורך כל מסלול לימודיהם

(המשך בעמוד 41)

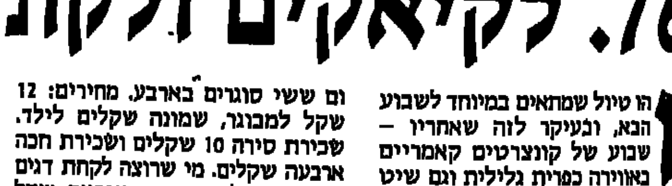

מאת נילי פרידלנדר

עין הדיג, ליד שמורת החולה: כאן אפשר לדוג ולשוט.

76. לקיאקים ולקונצרטים בכפר בלום

זהו טיול שמתאים במיוחד לשבוע הבא, ובעיקר לזה שאחריו — שבוע של קונצרטים קאמריים באווירה כפרית גלילית וגם שיט קיאקים על הירדן.
כמובן שאת השיט אפשר לעשות כל הקיץ. אבל הקונצרטים הנהדרים של כפר בלום יהיו רק בשבוע שמתחיל בשבעה באוגוסט. כדאי כבר עכשיו להזמין לילה או שניים באחד מבתי ההארחה של הקיבוצים בגליל העליון או במטולה, וליהנות מחופשה גלילית קצרה.

הגליל העליון מלא עכשיו בילויים שקשורים במים, ואם מים אז גם דגים או שיט. אחרי שתיארנו בטיולים קודמים את ראש פינה, שמורת החולה, יסוד המעלה, בית דוברובין ואיילת השחר, עד בילויים באיזור ומעט צפונה.
צפונה מראש פינה ומיסוד המעלה, אנחנו על הכביש הראשי לקרית שמונה, מטולה. כביש מספר 90.

• לעין הדיג:
מומלץ לפנות ליסוד המעלה, לנסוע לקיבוץ חולתה לקנות נעליים אם צריך, ודרך בית דוברובין לשמורת החולה ולעין הדיג. אפשרות שניה: לפנות ישר מכביש 90, שניים וחצי ק"מ אחרי הפניה ליסוד המעלה, לשמורת החולה ועין הדיג.
מקום לפיקניקים, בריכות לילדים, לדוג ולאכול דגים של מים מתוקים. מיתקני טיול, פחמים. אגם של 100 דונם לשייט סירות פדלים, קיאקים וגלשני רוח. בילוי של יום.
פתוח משמונה בבוקר עד שש בערב. ביום ששי סגורים בארבע. מחירים: 12 שקל למבוגר, שמונה שקלים לילד. שכירת סירה 10 שקלים ושכירת חכה ארבעה שקלים. מי שרוצה לקחת דגים הביתה משלם ביציאה ארבעה שקל לק"ג דגים. במקום מזנון יש מסעדת דגים ואפשר לרכוש פחמים וכלים חד פעמיים.
אפשר לשלב עם ביקור בשמורת החולה. מרתבי ביצות, ציפורים וג'מוסים. פריחה קייצית של צמחי המים, מרכז המבקרים החדש.
פרטים בטלפונים: עין הדיג — 933091־06. נעלי חולתה — 06־933920. שמורת החולה — 06־934069.

• כפר בלום:
ימי המוסיקה הקאמרית בגליל העליון מתחילים בכפר בלום ביום א', 7.8.88, ונמשכים עד מוצאי שבת 13.8.88. פרטים על כרטיסים ואירוח — בהמשך.

• 800 שייטים:
הלהיט החדש של כפר בלום הוא אתר הקיאקים צפונית למשק. לכפר בלום מגיעים אחרי שפונים ימינה, מזרחה, מכביש מספר 90, שני ק"מ מדרום לקרית שמונה. יש שילוט: קיאקי כפר בלום, ליד אולם הספורט החדש.
האתר ערוך ומוכן ל־800 שייטים. יש שירותים, מלתחות, מזנון, משקאות קלים, שניצלים וסטייקים בפיתה. בשבע בבוקר יורדים השייטים הראשונים לירדן, ובארבע אחר הצהריים האחרונים. שני אנשים בקיאק — והמחיר 30 שקל כולל החזרה מנקודת הסיום. אורך השייט חמישה ק"מ. שטים כשעה וחצי דרומה במורד תעלת הירדן. עוברים שני מפלים שבהם מרימים את המשוטים ויורדים עם החרטום קדימה במפל. לאורך התעלה ערבות, נוטרים פורחים, המון ציפורים ובמים נוטריות וצבי מים.
שייטים מומחים, ורק הם, יכולים לבחור מסלולים ארוכים של חמש שעות עד גשר בנות יעקב או שלוש וחצי שעות, עד שמורת החולה. להתקשר לתיאומים ולהזמנות מראש ל־948755־06.
השייט מותר לילדים מכיתה ו' ומעלה, עד גיל 84. והשייטים הלהבים כאן הם דווקא ירושלמים.
רק למי שיודע לשחות, מקבלים חגורות הצלה. בנקודת השילוח מקבלים הסברים מפורטים באנגלית ובעברית. לצערנו, בגלל שאיבת מים מהירדן על ידי התחנה ההידרו־אלקטרית ליד הגושרים, נמוכים פני הירדן בלילה ובשעות הבוקר המוקדמות. לקראת שעות הצהריים עולים פני המים ונשארים גבוהים — בין מטר וחצי לשלושה מטר — עד הערב.

• כל הטלפונים:
זה מה שקורה עכשיו בגליל: קיאקים גולשים לירדן ובאולם המוסיקה הקאמרית שומעים צלילי סקסופון וכינורות. בילוי אינטימי בגליל: קיאקים לשניים ומוסיקה באווירה רגועה.
והנה הרשימה של בתי ההארחה בגליל העליון, שבהם אפשר ללון וגם לרכוש כרטיסים לקונצרטים בין 7־13 באוגוסט.

אילת השחר (אסתי בן צבי): 932219־06, 06־937592; בימים א'־ו' 14 — 8.30.
הגושרים: 06־945231/2.
כפר גלעדי: 06־941414/5.
כפר בלום: 06־943666.
אילת השחר: 06־932612.
קיבוץ מנרה: 06־946111.
מלון הצפון קרית שמונה: 06־944703.
מלון המבריא גולדברג מטולה: 06־9450150, 06־943237.
מלון ארזים מטולה: 06־944143.
מלון שלג הלבנון: 06־944015.

דרך הירדן

לעולים לגליל, דרך ישנה חדשה לנופי הירדן. בצומת מחניים, צפונה לראש פינה פונים ימינה מזרחה לאתר הזיכרון למושבה משמר הירדן, שנחרבה במלחמת העצמאות. בעיקול החד שבכביש היורד לגשר בנות יעקב, פונים דרומה ובמיסעף פונים ימינה וחונים תחת האקליפטוס הגדול, ליד מי הירדן. חוזרים לרכב ונוסעים דרומה בדרך שחלקה אספלט והיא טובה לכל רכב. חוצים את ואדי ראש פינה ומגיעים מעל למקום שבו רוצים להקים תחנת חשמל הידרו־אלקטרית על הירדן. מבט על הירדן והלאה, לרחבת תצפית על הכנרת והגולן.
הדרך שיוצאת מכאן דרומה לאלמגור ולכנרת קשה לרכב פרטי והיא תורחב בקרוב בידי הקק"ל שפתח גם את דרך הירדן המתוארת לעיל.

אבטיחים תחת המיטות

הטיול לאבטיחים של יודפת ולהדרוך הוא מספר 174 מכירת אבטיחים אורגנים בחוות יודפת, במרחוי יסיטונאי, רק לא בשבת. לתאם בטלפונים: בשעות היום 06־555774 ובלילה מאוחר 04־901576. האבטיחים שגדלו ללא השקייה נישמרים חודש בבית במקום קריר וחשוך, רצוי תחת המיטות.

שייטי הקיאקים בכפר בלום — בדרך מחכים להם שני מפלים.

"מוסד הנישואין הפחיד אותי,
פחדתי שזה יקפיא אותי.
בדיעבד אני חושב שטעיתי.
אולי חבל שלא גידלתי ילדים"

ינוקא שר ומזייף

משה ינוקא מארגן שעשועים באילת. יש כבר אנשים שאפילו לא יודעים מי הוא. ויש כאלה ששכחו. גם ינוקא עצמו כבר עייף, מחפף, קם בבוקר לפעמים ומרגיש ריק. פעם הוא היה בוהמיין עם קבלות בטורי רכילות ומסיבות, שבידר וניהל מועדונים, ושר והיה בתיאטרון, וצייר ועבד על חצי המדינה ובעיקר – לא עשה חשבון. היום, אחרי שני התקפי לב והפסד של 25 אלף דולר בקזינו, אחרי אלפי משחקים שאירגן, מלצריות שהציע להן נישואין וחדרניות ששלח לחפש חרסים נגד חושך, הוא בסך הכל רוצה לצוף. וכל היתר כבר לא כל.כך חשוב.

מאת מיכל קפרא   צילם: שמואל רחמני

ינוקא משה כבר לא נכנס למים מי־יודע־מה עמוק. לא מזמן החליט ים סוף לסחוף אותו, ומאז יש לו פחד מים. עכשיו הוא טובל בנימוס. בלי שפריצים. מהלובי של מלון סונסטה באילת, שם הוא עובד כמנהל אירועים, הוא מספר על נפלאות החוף הפרטי של המלון שאפילו המדוזות ששורצות במימיו לא עוקצות. אבל נפלאות, נפלאות – הוא על החוף. ינוקא נכון לעכשיו, די יבש.

גם עייף קצת. תשוש. נכנס לחיים כאילו היו עדיין מיקלחת קרה, אבל לא שוכח להדליק את הדוד. שיהיו מים חמים, מה שבטוח בטוח. פעם תפישת החיים שלו התמצתה בביטוי הבוהמייני הנפוץ "יאללה, יאללה". לא עושים חשבון, עושים חיים. העיקר שיהיה על הכיפאק. הוא כיכב במסיבות ובטורי הרכילות בעיתונים, ניהל מועדונים תל־אביבים ("קליפורניה", "מנריי'ס") הוציא תקליט "ינוקא שר ומזייף", וספר "מקיביה ועד המיתלה", עבר ב"תיאטרון העונות", צייר, הציג בתערוכות, ובידר אלפי נופשים מרובעים שהגיעו לאילת.

מה זה בידור? יום אחד שלח לכל החברים בארץ הזמנה לחתונתו. הגיעו החברים לבושים יפה עם המתנות וינוקא עמד מבסוט וצעק: עבדתי עליכם. יום אחר גם הזמין את נופשי המלון לחזות בטרומפלדור עורך הדגמה של הליכה על יד אחת. היו אורחים שחיכו הרבה זמן וכעסו מאוד שטרומפלדור לא הגיע. זה ינוקא. לא מחשבן לגרוש.

ביום שהגענו, חזר לעבוד כמנהל אירועים של המלון לאחר שלושה חודשי חופשה. חופשה היא מלה מאוד־מאוד עקיפה. "הגעתי למצב שהפסקתי לתפקד",

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
הוא אומר, "הייתי ככר, אפאטי, עייף. פאפו, שהוא קודם כל חבר שלי ואחר־כך מנהל המלון, אמר לי קח כמה חודשי חופשה. לקחתי והייתי שר בלי תיק".

והכל החל בספינת ההימורים. בקזינו. יום אחד הגיע חבר תל־אביבי לסונסטה ואמר לינוקא, יאללה בוא לקזינו. ינוקא בא. "כל הזמן הייתי נגד הקזינו. אף פעם לא העזתי להיכנס. פתאום אני מוצא את עצמי יושב ומשחק שם, לא שולט על המאורעות. בתפישה שלי אין לאדם שליטה על המאורעות. זה פרי יצירה של משהו מבחוץ. ככה אני מאמין. למשל, אני רוצה להגיע לחוף ואני מוצא את עצמי בעיר. אני רוצה ללכת למועדון כדי לשחק שש־בש ומוצא את עצמי כיאכטה באמצע הים".

אז הגורל כנראה, הביא אותו לקזינו. "עליתי והפסדתי. למחרת אמרתי – אעלה שוב וארוויח את הכסף שהפסדתי. בסופו של דבר הפסדתי שם חמישה־עשר אלף דולר. כאב לי נורא שהפסדתי כסף בקזינו. הרגיז אותי שהגעתי לשם. זה פגע בי. לא הבנתי שקזינו נפתח בדיוק בשביל אנשים כמוני. זה היה ממש פצע. זה פגע בכושר העבודה שלי וזעזע את אמות הסיפים. כן, נפגעתי נפשית. עד היום זה רודף אותי. זה כמו שאני עושה פאשלה גדולה לפני קהל. חודשים זה רודף אותי. מוציא אותי מהכלים.

"זה קרה בתקופת החורף. כולם ניסו לעצור אותי. גם פאפו. הוא כעס עלי נורא ולא עזב אותי עד שהבטחתי לו שאני לא עולה יותר על הספינה הזו. מה שמשגע אותי שהייתי כבר בבתי קזינו מפוארים ומעולם לא נתפסתי, ודווקא על הגרוטאה הזו נפלתי. אילו זה היה חד־פעמי, זה לא היה אסון. אבל אסור להגיע למצב שאדם מוציא רכוש כזה. אני לא רוצה להיות מטיף לאומי כי בכל דבר שלילי יש דבר טוב, ולפעמים יש גם תענוג לחזור על טעויות".

"ההפסד בקזינו היה ממש פצע. זה פגע בכושר העבודה שלי וזעזע את אמות הסיפים. כן, נפגעתי נפשית. עד היום זה רודף אותי"

טעויות, מתברר, זה סיפור חייו. לא שהוא מתחרט כל־כך, אבל. יש אבל. "התסכול הגדול ביותר שלי הוא שלא המשכתי לצייר. קצת מאוחר להתחרט, אבל זה הורג אותי. אני לא כועס. הקשרים עם פאפו הכניסו אותי לזרם שממנו אין דרך חזרה. ככה המאורעות התגלגלו. לפני כשש שנים החלטתי לעשות תפנית ולעזוב את מלון 'הסלע האדום' ואת אילת ולעלות לתל־אביב להתמסר לציור. ואז קרתה פרשת הרצח של אביה, אשתו של פאפו. ישבתי עם פאפו, לא יכולתי לעזוב אותו. זה היה תהליך שאי־אפשר למנוע. פאפו הוא חבר, את. ידעתי שחשוב שאשאר לצידו. הוא ביקש שאבוא לסונסטה, ונישארתי. היום אני רואה שאחרתי את הרכבת. השנים עושות את שלהן. אני כבר לא יכול לחזור לעסוק בציור ברצינות. אי־אפשר. זהו".

מלצרית צעירה מגיעה. "אולי עוד קפה"ז, ינוקא תופס את ידה ואומר, "היא לא רוצה להיות אשתי. דווקא ביקשתי ממנה כמה פעמים". הנערה מגחכת נמבוכה, לא כל־כך יודעת איך לאכול את ההומור. ינוקא פורץ בצחוק שמתחיל בבטן. עמוק. "תראי", הוא אומר לי, "אין תמונות בלובי של המלון. הנוף מספיק, תסתכלי". אני מסתכלת. כל הזמן.

"פעם עמדתי להתחתן עם בחורה צרפתיה שעבדה במועדון הים התיכון, אבל זה נפל. מוסד הנישואין הפחיד אותי. הרגשתי שאני עלול להפסיד משהו. שחדתי שזה יקפיא אותי. בדיעבד אני חושב שטעיתי. אבל זו טעות מסוג הטעויות שלא צריך לבכות עליהן. אולי חבל שלא גידלתי ילד. היום כבר לא אוכל לטפל בו. תארי לך שבגיל 75 אני אלך באיזה מקום ואחד יתחבק ויקרא לי אבא. מישהו אמר לי פעם שאני נורא אגואיסט, כי אני לא רוצה שיהיה לי יורש. זה נכון. אני שוויצר והתדמית, שלא הייתי מוכן לוותר עליה, עלתה לי הרבה".

שוויצר. איזו הגדרה. בול. "השוויצריות היא אופי", הוא אומר, "אני לארג'. אני אוהב לתת לאנשים. יש לי הנאה לתת. לפני מלחמת ששת הימים, בתקופת שהותי בירושלים, קיבלתי מהצבא פיצויי שיחרור בסך 6000 לירות. תארי לך – 6000 לירות בשצ'קים של שש לירות היו חוזרים לי מהבנק. זה נגמר כל־כך מהר. הלכתי קניתי לי בגדים, והזמנתי את כל החבר'ה לשתות. עוד ועוד ועוד. ככה הכסף נגמר. במבט לאחור אני לא חושב שהייתי חכם גדול. לא חשבתי על העתיד. היינו אז ביחד – חיים הנגבי, שלמה באום ואני, ולא ייחסנו לזה חשיבות. כאילו שכך צריך לעשות, בלי לשאול שאלות. אחר־כך רואים את הטעות. אבל אז זו היתה הרגשה טובה שאת מסוגלת להזמין את החבר'ה. הרגשתי כמו אלכסנדר מוקדון. איזו עוצמה. וזה לא משנה שאחר־כך שוב לווינו כספים.

"היינו הולכים לאכול ומשלמים בצ'קים חוזרים. היו כל מיני ספקולציות. הכל הסתדר ואף אחד לא יודע איך. מה קרה שם – זו חידה כלכלית. לאף אחד לא היה כסף, תאמיני לי, עד היום לא הצלחנו לפתור את החידה הזו".

בכל זאת?

"היו כמה בני טובים ששילמו. עד כמה שאני זוכר התל־אביבים בדרך כלל החזיקו אותנו. תמיד שילמו את החשבון. זו היתה אחת התקופות היפות בחיי, תקופת הבוהמה בירושלים. תקופת כל ממזר מלך. היו בחבורה אנשי שמאל, ימין, הומואים, הכל היה מעורבב. זה היה כמובן לפני המלחמה, בין 62' ל־67'. היינו גונבים אלכוהול נקי מבית־חולים הדסה ומישהו היה מביא מיץ עגבניות וזה היה ה'סקרו־דרייבר' שלנו. תמיד היו מסיבות. הנגבי עישן ז'יטאן שהיה הקוויאר של הסיגריות. אני, שהייתי משוחרר מהצבא, גרתי עם שלמה באום וניסיתי ללמוד אנגלית. קנינו בתשלומים תקליטים ללימוד אנגלית. יום אחד שמנו אותם בשמש והם התעקמו. ככה לא למדנו אנגלית. תקופה מצחיקה נורא. לא עבדנו.

"אחר־כך סחבו אותי לתל־אביב ל'תיאטרון העונות'. בתל־אביב דווקא קיבלו אותי יפה מאוד, בייחוד יושבי כסית ושלוחותיה. התייחסו אלי כאחד שמחזיק מעצמו, מתלבש יפה. זרוקיפה. יום אחד הלכתי עם חולצה אדומה ומכנסיים צהובים, ומישהו אמר לי – אתה נראה כמו הומו. הסתכלתי עליו ככה, ואמרתי לו חביבי, לך הביתה, תשאל את אשתך. אחר־כך היו הדיסקוטקים וערבי הראיונות. הרווחתי כסף, הפסדתי. היינו נוסעים לאכזיב או נפגשים בבריכה של אכדיה, עומר כיאס, פרדריקה, מנדי'ס. זו היתה האופנה. זה היה הרנסאנס שלנו. הרנסאנס שלי".

רנסאנס כנוסטלגיה. לסיסמה המפורסמת שלו "ינוקא משה לא עוכר קשה" יש גם תוצאות. הקשר בין גימיק לחשבון־בנק מפליא ברפיפותו. היום הוא אומר, "אני כשלון כלכלי". אפילו נרשם לתוכנית "בנה ביתך" באילת. לפני עשרים־שלושים שנה זה היה נהפך לבדיחות העיר. רכוש אין לו. כן, החברים הסתדרו, ברוך השם. הוא לא כל־כך, גם את הדירה השכורה שלו בתל־אביב פינה. חי במלון. בסונסטה. בחדר מספר זה וזה, צופה כאן. בי. איי. בטלוויזיה וברגעים של התרוממות הרוח מבקש מהחדרניות הפתיות תרסיס נגד חושך. כן, הוא אומר להן, יש דבר כזה. קנו אתמול.

יורדים לחוף להצטלם. גם עכשיו הוא לא נראה בדיוק שלומפר. מכנסיים קצרים לבנים. חולצה לבנה מתוחה היטב בחגורה. גרביים לבנים מתוחים ונעלי ספורט. כן, גם הן לבנות. ועל הצוואר ערימת שרשרות זהב עמוסות פיצ'פקעס. סטייל. אגב, כשהוא קונה בגד חדש הוא עושה עליו טפו־טפו לפני שהוא לובש. למה? ככה.

ולי תעמוד ליד שתי בחורות? מציע הצלם. הרי מה יכול יותר להתאים לו? ינוקא, הנהנתן הזה של פעם, מצקצק בפיו בחוסר רצון ואומר לצלם, "עזוב, בשביל מה זה טוב"? לך תאמין עליו. על הגמל הוא עולה ברצון. גם על העמודים. דווקא די מרוצה מתשומת הלב. אבל משהו עוצר אותו. אפילו החיוך שלו הוא חיוך משופשף. גם הפוזות. לא מהלב.

והוא עושה דיאטה. שני התקפי־לב יש לו ברקורד: "כל אלה שהזהירו אותי מההתקף כבר מתו. התקף לב זה כמו אדמת, צהבת. מי לא קיבל התקף לב"? וחושב על המוות: "אף פעם לא חשבתי על המוות, אבל באיזשהו מקום בימים האחרונים זה מתחיל לצוץ. שומעים שחברים מתים. לא נעים. אני לא מפחד למות. אני מאמין בגלגול נשמות. גם לא צריך להפוך את המוות למשהו אפור. המוות צריך רוטציה, לתת לו סגנון אחר. חלק מהחיים".

זה קשור למותו של רפי נלסון?

"לא. ברגע שזה קורה אני מסתגל לזה מהר מאוד. אולי כך צריך להיות. הדבר היחיד שמרכא אותי הוא כשאני שומע שילדים או אנשים צעירים מתים".

נולד בירושלים למשפחה דתית. עם כיפה ופאות הגיע לתנועת השומר הצעיר. ילד מתריס. אחר־כך היה בצנחנים עם אריק שרון, ועד היום הוא אומר "החבר'ה" כאילו על המלה הזו מושתת העולם. החבר'ה, החבר'ה, החבר'ה. קחו ממנו את המלה הזו והוא נובל. בשניות.

אתה מסוגל לחיות חודש לבד?

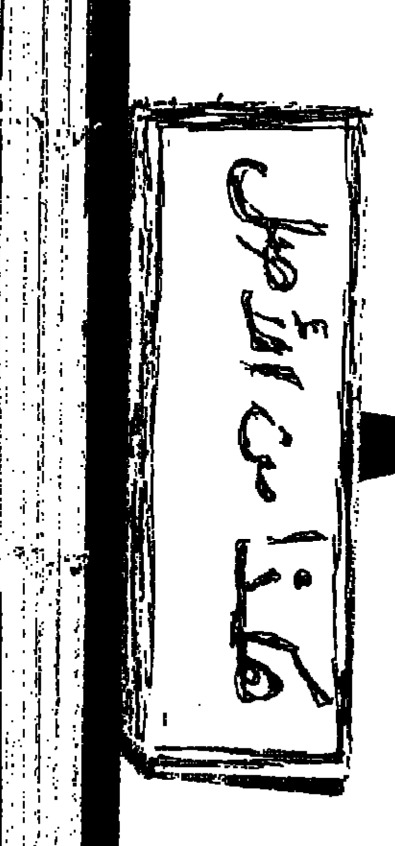
"לא מסוגל לחיות בלי חברה. אני לא רובינזון קרוזו, אחרי יום אחד הייתי מתאבד. אני חי, ולחיות – בשבילי – זה לחיות עם אנשים. יהיה לי מאוד מאוד עצוב אם מישהו יודיע לי יום אחד שנגמרו האנשים. מה אגיד לך, ההרגשה הכי טובה היא כשמתחילים לצטט אותי. אז אני מרגיש שעשיתי משהו. בכלל, זו הרגשה טובה שהרבה אנשים אוהבים אותי".

הצלחה במושגים שלו זה צ'יץ, למשל. "ראש עיריה מוצלח. ויוסי שריד שמצליח לזעזע אנשים, גם שולמית אלוני וגם טדי קולק ופאפו וגם כהנא. זה לא אומר שאני מזדהה עם האנשים האלה, אבל הם עושים משהו. מזעזעים".

ואיך אפשר בלי פוליטיקה. ומה החבר'ה אומרים ומה החבר'ה חושבים. "אולי זה טוב שאני פה", הוא נאנח. "לסונסטה יש יתרון בכך שהוא מלון שמנותק מכל מה שקורה. בחוץ קמים בבוקר עם בן שנהרג, עם טוטו, לוטו, בקבוקי תבערה, כדורי גומי שהורגים ילד

(המשך בעמוד 41)

ינוקא בסונסטה: "התקף לב זה כמו אדמת, צהבת. מי לא קיבל התקף לב"?

תגובות על "אבא מת לבד"

בזעם ובתדהמה קראתי את כתבתה של יעל פו׳מלמד (סופשבוע, 15.7.88). בעוד שאינני יכול ואינני רשאי לבקר את התפיסה הפרטית של גב׳ פו׳מלמד שהרי היא כואבת כאב קשה את מותו של אביה ז"ל ואין דנים אדם בשעת צערו, הרי עובדה זו צריכה היתה להיות בראש מעיניה של המערכת בבואה לדון על פרסום עתונאי.

"הכוח ללא גבול" בעטה של העתונאית הטיל דופי בצוות רופאים ואחיות אשר עוסק בהצלחה רבה לילות כימים, במסירות ללא לאות, בהצלת חיים. יתר על כן, התרשמויותיה של העתונאית מיחס בלתי הולם מצדו של איש צוות זה או אחר הופכות לתמונה מושחרת כללית, שאינה אלא כתב שיטנה על המחלקה כולה.

תחילה לעובדות:

מטבע הדברים שוהים במחלקה זו חולים קשים ביותר הזקוקים להנשמה ולהשגחה רפואית וסיעודית רצופה. בחרדתם לשלום יקיריהם שוהים בני משפחותיהם במחלקה במשך שעות רבות ואף לנים בתוכה. הטענה כי "איש לא היה מוכן לדבר איתנו" הינה מגוחכת. רופאי המחלקה דיברו גם דיברו עם בני משפחתה מספר רב של פעמים. אוכל אף לציין שלאור קשרים אישיים בין אחד הרופאים הבכירים במחלקה עם אחת מחברות דגניה, היתה התיחסות ספציפית לשיחה עם בני המשפחה ולכן היא גם זכורה היטב לאותו רופא.

החתימה על ההסכמה לניתוחים לא נעשתה בידי העתונאית על אף שימושה בגוף ראשון אך מעולם עוד לא קרה במחלקה זו ואף באחרות כי מישהו יחתום על הסכמה לניתוח מבלי שתוסבר לו מהות הניתוח.

גם מי ששוהה זמן רב ליד החולה במחלקה זו לא יכול לברר את פישרם של המכשירים המחוברים לחולה אך מי שטורח ושואל מקבל תשובות מלאות. קשה לי להאמין שלא כך היה במקרה של יעל פו׳מלמד.

לטענתה של העתונאית לא היה מי שישהה ליד אביה המנוח בימים האחרונים לחייו. אופיה של המחלקה, אינו מאפשר שהיה ממושכת ליד מיטת החולה. בחדר בו שוהים כששה חולים קשים המטופלים אישית כל העת, כשחלק מהזמן הינם מעורטלים, עוברים טיפולים פולשניים, ניתוחים זעירים וכו׳ אין כל דרך לאפשר שהיית אורחים ממושכת. סכנת הזיהום המרחפת על חולים אלה אוסרת גם היא על ביקורים ממושכים של אנשים מבחוץ. בגלל הרגישות לבני המשפחה החרדים מתארגן הצוות מידי יום למתן היתר שהיה ליד החולה במשך מחצית השעה, שלוש פעמים ביום. נוסף על אלה, במידה וברגע מסוים נמצאים כל החולים בחדר במצב המאפשר כניסת אורח מאפשרים ביקור בן דקות אחרות גם מחוץ לשעות הביקורים. למשפחת פו׳מלמד, אשר הגיעה לפחות באחת הפעמים באיחור, ניתנה רשות כניסה בגלל ריחוקה של דגניה מבית החולים.

הפיסקה על האחות "שהיתה נוהגת לצרוח" מתארת אחות שהיתה "שור מועד" שהרי היא היתה "נוהגת לצרוח". אדרבא, ללא פחד, אני מבקש לזהות את אותה אחות ולא להשאיר אותה באלמוניותה. אם היתה אחות שנהגת... במה חטאו שאר האחיות?

בירור מקום המצאו של מאושפז הינו תהליך פשוט ביותר ואינני מבין כיצד עתונאית אינה פונה למשרד קבלת חולים לשם קבלת המידע. כל מי שפונה טלפונית למשרד קבלת חולים מקבל מידע השולל או מאשר אשפוזו של בן המשפחה בבית החולים והמחלקה בה הוא מאושפז (למעט חולים פסיכיאטרים). גם אם לא העלתה גב׳ פו׳מלמד על דעתה כי זו הכתובת לבירורים יכלה בפשטות לומר לאיש המרכזיה מהו חפצה והיתה מועברת לכתובת הנכונה.

חל איסור חמור להעביר מידע על שלום החולים בטלפון. תקנה זו אינה שרירות לב אלא באה למנוע טעויות והטעיות נוכח מספר ארועים בעבר. התיאור התוקפן כאילו אמר לה הרופא "זו בעיה שלך" וטרק את הטלפון אינו סביר עלי.

תאור המסדרון ומקומות הישיבה לבני המשפחה תמוה. אין כל מושבים ואין כסאות במסדרון משום ששטחים אלה לא נועדו לבני המשפחה. קיים חדר מיוחד לבני המשפחות. אמנם אין זה טרקלין בבית מלון אך משום מה כל המשפחות שוהות בחדר זה וכאמור, חלקן אף ישן בו. התאור של יעל פו׳מלמד על "אמה המתיישבת מספר פעמים ביום על הרדיאטור", אם הוא נכון, הרי איננו הכרחי. כאמור, יש מקום מוסדר למשפחות.

הייתי מאוד רוצה לשמוע את אחיה של העתונאית מעיד כי "חיכה לחסדי הרופאים ימים תמימים". אין כדבר כזה. בני משפחה של חולי המחלקה אינם יכולים לצפות כי ישוחחו אתם בזמן הנוח להם אך לא קרה עדיין כי לא ימצא רופא שישוחח עם בני המשפחה מידי יום ביומו ואף יותר מזאת.

החרדה והדאגה לשלום החולה הקשה הינן כה רבות עד כי קשה שלא להתפעל ממידת המסירות וההקרבה שמפגינים קרובים וידידים אשר אינם משים ממיטת יקירם. מכיוון שאין בני המשפחה הקרובים יכולים לשהות ממש ליד מיטת קרובם בכל העת הם מוזמנים כאמור פנימה לפחות שלוש פעמים ביום. לעתים מבחינים בקרובים הפוחדים להכנס אך לא בגלל פחדם מהרופאים. גם אלה נשארים בדרך כלל בחדר המשפחות יחד עם קרוביהם האחרים.

אין דברי באים לומר כי לא ארע במהלך האשפוז של מר פו ז"ל כי בני המשפחה לא נענו בדרכי נועם ובהתאם לציפיות שלנו. נהפוך הוא. אין לי ספק כי תרבות הדיבור אשר לוקה בחסר בחיינו החברתיים, פגעה גם באנשים מסגל בית החולים. אך היכן האיזון? מהו מקור ההכללה הנוראית ובאיזו לשון הגזמה נוקטת יעל פו׳מלמד? הבקשה של אחיה לראות את אביו – "הצחיקה אותם", בקשתו לדעת את מצבו – "שוב הצחיקה אותם". גם בכתבה וגם בהופעתה ב"ערב חדש" נשאלות שאלות המשפחה בנועם, בשלווה ובנימוס אך "התשובות" תמיד תוקפניות וגסות. האמנם? האמנם אמרה האחות כי לא ניתחו את האב ב"קול כועס"? האמנם "הפליטה" לעברה האחות כי יתכן שאביה ינותח אולי בחצות? האמנם "סובבה האחות את הגב ואמרה לה שתפסיק להפריע"?

הנזק העצום שנגרם לצוות מסור ביותר של רופאים ואחיות יכול היה להמנע לו נקטה המערכת בשורת צעדים מקובלים לפני פרסום הכתבה. היה על המערכת לשקול שמא המאמר רווי האמוציות אינו נאמן לעובדות ושמא כדאי לשקול קבלת תגובת בית החולים לפני פרסום הכתבה. מאז פרסום הכתבה פונים אלינו מטופלים ובני משפחותיהם. חלקם ידעו, ללא פחד, לפנות להנהלה בעת אשפוז בן משפחתם על מנת להתריע על פרט זה או אחר ואילו עתונאית כיעל פו׳מלמד ישבה בתל-אביב והחרישה?

ד"ר צ. בן-ישי
סגן מנהל בי"ת רמב"ם

קראתי בעיון רב את מאמרה של הגב׳ יעל פו מלמד "אבא מת לבד". לא יכולתי שלא להגיב, היות והנני שותף סמוי-גלוי לכתבה. אני אותו "משרת בקבע" שצויין בכתבה, למרות שהכותבת ציינה כי הינה נמנעת מלהזכיר שמות, הרי שהיותי היחיד המתאים להגדרה זו בתקופה בה אושפז אביה, מסגיר את המסתתר אחרי הגדרה זו.

משנחשפתי, אבקש להעמיד מספר דברים על דיוקם. ראשית, מעולם לא אמרתי "אני ארצח את האחות". נכון שהיו קשיים רבים כשהייה ליד מטת המאושפזים, אולם גם קרובי משפחה שיקיריהם מאושפזים במצב קריטי חייבים לדעת, כי עקב אופיה המיוחד של המחלקה. יש להבליג. אני חוזר ואומר, בני עמית אושפז במחלקת טיפול נמרץ במצב קשה ביותר, נשקפה סכנה מוחשית לחייו אולם משפט זה, לא יצא מפי. תקופת האישפוז של אבי הכותבת ז"ל, חפפה לתקופת אשפוז בני ולכן מרשה אני לעצמי להעיד כי התרשמותי שונה לחלוטין. סגן מנהל המחלקה, ד"ר בר-יוסף וצוות הרופאים והאחיות עשו מלאכתם קודש, ולהם חלק נכבד ביותר בעובדה כי בני היום בינינו. מבחינתנו, התלונה היחידה היא עצם חוסר ההפרדה בין טיפול נמרץ ילדים וטפול נמרץ מבוגרים, היות וילד זקוק לשהיית הוריו ליד מטת חוליו.

יוסי בן-מנחם, קרית-מוצקין

יעל פו׳מלמד מעירה: הדברים תוארו בכתבה כפי שאכן התרחשו. אני עומדת מאחורי מה שכתבתי.

שייח' פוליטי לאללה

שייח' עבדללה נימר דרוויש, ראש התנועה האיסלמית בישראל. כוח עולה ברחוב הערבי, סוחף אחריו אלפי מאמינים מוסלמים חוזרים בתשובה. יש מי שאומרים עליו, זאב בעור כבש. שלוש שנים ישב בכלא, על חלקו במחתרת המוסלמית. עכשיו הוא מזמר זמירות שלום, מדבר על אחווה בין יהודים וערבים, על הרע שבכיבוש. והפוליטיקאים מחזרים אחריו, כי הוא נכס טוב בקלפי. "אינתיפאדה היא דבר טבעי", הוא אומר. "היא לא תשחרר את פלשתין, אבל תעורר את העולם המוסלמי".

מאת יצחק בן־חורין   צילם: ראובן קסטרו

מצא חן בעיני שייח' עבדללה נימר דרוויש, ראש התנועה האיסלמית בישראל, כשהציע לי: "בוא נצטלם ביחד. חשוב שהילדים שלי יראו אותי מחובק עם יהודי". כוח עולה, שייח' עבדללה, סוחף אחריו אלפי מוסלמים חוזרים בתשובה. המנהיג האותנטי של מרבית הפונדמנטליסטים בישראל, בעל הבית במשולש, שקנה לו מאמינים פנאטים גם בגליל. דמות המקבלת בהדרגה חווית מיסטית בקרב מאמינים מוסלמים. ראשי המפלגות הערביות מחזרים אחריו בימים אלה במרץ בלתי נלאה בתקווה שיורה לאנשיו תמוך בהם בקלפי.

יום אחד הוא נושא דרשה בפני יותר מאלפיים יוצאים למכה, ולמחרת הוא אורח הכבוד בחתונה בעכו בהשתתפות אלפים. "בוא אתי לחתונה", הציע השייח', "אני רוצה שהם יראו אותי יוצא מתאוטו יד ביד עם ג'ינג'י יהודי, לחזק במעשים את הדברים שהם שומעים ממני על אחווה בין יהודים לערבים".

מדבר יפה השייח', ממש משכנע. בחודשים האחרונים הוא מצליח לעשות נפשות לגישתו הפומבית נטולת האלימות בסידרת ראיונות יחידה במינה שהעניק לעיתונאים ישראלים וזרים. הוא רואיין זה לא כבר לניו־יורק טיימס ולרשתות הטלוויזיה הגדולות.

אלוהים פיצה אותו על נכותו הגופנית ביד ימין ורגל שמאל במוח חריף. בן 41, איש שיחה נעים הליכות, מבין עניין. מתנסח ברהיטות בערבית, עברית ואנגלית. אפשר גם להתווכח איתו. מנהיג דתי מסוג חדש: מדבר על סינטזה בין חדתות, אבל אינו מסתיר את חלומו להקמת מדינה איסלמית. לבוש בפשטות (גלביה לבנה וסנדלים), חי בצניעות עם טלוויזיה שחור־לבן, בלי מכונית ומכשיר טלפון. קירות הבית חשופים.

יושבים בחדר האורחים של השייח' בכפר־קאסם (מזרחית לפתח־תקווה, בתחומי הקו הירוק) וקשה להתנתק מהמחשבה שממש באותו חדר בו הוא משמיע באוזני זמירות שלום, כוננה לפני כמה שנים מחתרת דתית בשם איסרת אל־ג'יאהד (משפחת מלחמת הקודש), ותיכננה פעולות חבלה. עשרות ערבים ישראלים שחתרו לחבל בכלכלת המדינה בשורת הצתות של שדות ופרדסים. הם התאמנו בנשק הם שנרכש מעבריינים ביפו. ברשותם נתפסו בשנת 1981 עשרות כלי נשק והם נדונו לתקופות מאסר שונות – עד עשר שנים. שייח' נימר דרוויש נידון לשלוש שנות מאסר, ריצה את עונשו בכלא כפר־יונה ושוחרר בקיץ 1984.

בדצמבר 1986 הוציא אלוף פיקוד המרכז צו האוסר על דרוויש לעזוב את כפרו במשך חצי שנה, בנימוק שהוא מסכן את שלום הציבור. הסיבה: נאום שנשא דרוויש ביום הזכרון למותם של 49 פועלים באוקטובר 1956, בכפר־קאסם. אלוף הפיקוד, אהוד ברק, לא אהב את מה שדרוויש אמר שם, על חיסול מדינת ישראל. דרוויש הכחיש בכל תוקף וטען שנאומו בעברית וערבית היה מתון.

"אי ההבנה" בינו לבין מה שהוא מכנה השלטונות נמשכת. לפני כמה שבועות פשטה המשטרה על מערכת העיתון א־סיראט באום־אל־פאחם, ששייח' דרוויש הוא עורכו. המשטרה עצרה את דרוויש וצוות הכותבים לחקירה והחרימה רישומים הקשורים לאינתיפאדה.

לא חבעת חרטה על חלקך במחתרת המוסלמית?

"עד עכשיו אני מקווה שבית־המשפט יאפשר לפרסם את הפרשה הזו. אסרו לפרסם את הפרשה לכן אני לא יכול לדבר על זה. אף פעם לא דגלתי באלימות ואני ישבתי סתם שלוש שנים בכלא כפר־יונה, מ־1981 עד 1984. הורשעתי בהתארגנות. זו היתה התארגנות דתית ואני כאיש דת, שאלו אותי 'אתה מנהיג התנועה האיסלמית?' ואני עניתי 'אני מודה שאני המנהיג'. אמרו: 'טוב, אז אתה מנהיג החבורה הזו והם התארגנו לכך וכך'... אמרתי שאני לא יודע כלום. 50־45 העידו. אף אחד מהם לא הורשע במעשה חבלה".

סתם הרשיעו אנשים?

"לא. זה צעירים שאפילו הפסיכולוג אמר בבית המשפט שמדובר במשובת נעורים שלהם. הנוער היהודי הולך לגדנ"ע ופה ברחוב הערבי אין דבר כזה".

בגדנ"ע לא מלמדים לשרוף יערות...

"שמעתי על זה בבית המשפט. אחד או שניים הורשעו. זה צריך לבדוק בערעור. זה לא היה דבר רציני".

גם היום שורפים יערות?

"אני לא יכול להאמין שרק ערבים שורפים יערות. חסרים מטורפים יהודים שרוצים להחמיר את המצב ולהחריף את היחסים? יש מטורפים משני הצדדים. המנהיגות הערבית אמרה את שלה בגנות ההצתות ואני חבר ועדת המעקב, שאמרה שמי ששורף יער, שורף יחסי שני העמים. בוועדת המעקב חברים ראשי הרשויות הערבים ומנהיגי הציבור".

אתה מדבר כמו תלתול, אבל בינתיים פושטים על העיתון שלך, מוציאים נגדך צווי ריתוק. כמה פעמים נעצרת?

"זו העבודה של הממסד. לשלטונות יש הרבה סוכנים בשטח. לא רק ערבים, גם יהודים. הצו המינהלי היה סתם. הבנתי את זה טוב: רצו לנסות לראות אם שייח' עבדללה זה שמדבר על הסכם מדיני, האיש שישב בבית הסוהר, בוא נלחץ עליו קצת, אולי תחת לחץ נשמע את הדיעה האמיתית".

השלטון חושש ממך? יש ממי לחשוש?

"לא ממני פוחדים. מימסד צריך לשמור על העם. אני מבין את הראש של השלטונות טוב מאד. השלטון לא תמיד מתעסק עם הערבים באמון מלא. יש חשדנות וספקות. אני אף פעם לא קיוויתי להוציא את החשד של השלטונות במאה אחוז. אבל אני לא רוצה שאחוז החשד יהיה 80% והאמון 20%. שיהיה לפחות פיפטי־פיפטי. שיפתחו את העינים. אנחנו רוצים לחיות בשלום".

איך נדע שהדיבור המתון שלך זה לא טקטיקה?

"נגיד שזה טקטיקה. אבל אדוני, דבר טקטי שאני נוקט בו היום, זה יהיה כבר היסטוריה לילדים שלי, והיסטוריה זה דבר אסטרטגי. אני מוכן לקבל עמדה טקטית של שמיר ופרס לגבי הפלשתינים. מנחם בגין עשה צעד טקטי כשחתם על הפסקת אש עם אש"ף ב־1981. זה היה צעד טקטי, אבל לגבי הילדים שלנו זה תקדים היסטורי".

אתה שונא יהודים? רוצה לזרוק אותנו לים?

"הערבים טעו פעם אחת טעות חמורה, כשהשמיעו סיסמא מטורפת. היהודים חוזרים עכשיו על אותה טעות, כשרוצים עכשיו לזרוק את הערבים למדבר. אז דיברו על טרנספר של יהודים לדגים, עכשיו על טרנספר של ערבים למדבר.

"ידידי היקר, לעיתונאי יהודי ציוני אני אומר: אם אתם שומעים מכפר־קאסם קולות שמדברים על שלום צודק, אז צריך ללכת לזה, זה צריך לתת לך כיהודי בטחון. אני זוכר את הטבח של 1956. אם אנשים שבכפר שלהם היה טבח, מוכנים ללכת לשלום צודק זה בטחון לעם היהודי".

נימר דרוויש גדל עם הטראומה של אותו טבח. "הדוד שלי, אח של אבא, נהרג. אז נרצחו 49 בדם קר. הודיעו על עוצר חצי שעה לפני תחילתו ואי אפשר היה להחזיר את הפועלים בזמן. הם הגיעו מאוחר וירו בהם".

הוא גדל בצל שיתוק בו לקה בילדותו. "בילד אף פעם לא הרבצתי. פסיכולוגים אומרים שילדים כמוני, שגדלים עם שיתוק ילדים, מנסים להוכיח שהם חזקים ומרביצים לאחרים. אני לא החזרתי למי שהיכה אותי התלוננתי. הפסיכאטרים מסבירים שבגלל השיתוק אני פעיל מבחינה שכלית פוליטית חברתית. אני לא מרגיש שאני מוגבל. אני חלק מעם שיש לו בעיה. אני מאשים את עצמי שאני קורא את המפה טוב ואני יודע שמאבק אלים לא יהיה מוצלח".

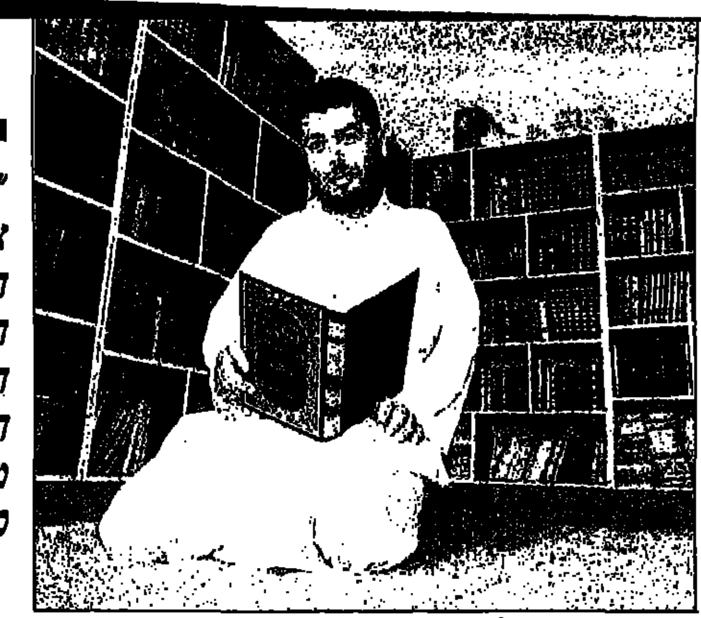
גם בעניין זה הוא שינה את דעתו, או את הצהרותיו הפומביות. באמצע שנות השישים, בטרם ההתגלות האלוהית, היה נימר דרוויש נאצריסט ואבוי לאותה בושה – קומוניסט. את הקטע הזה הוא אינו יכול למחוק מהביאוגרפיה שלו. "הייתי קרוב למרקסיזם יותר מאנשי רק"ח כיום. חשבתי אז שדת זה אופיום להמונים. הייתי בן עשרים. זה היה לפני מלחמת 1967. אי אפשר היה להפריד בין נאצריסט לקומוניסט, כך היינו מבינים את זה". ◄

"אתה חושב שאתה החזק במזרח התיכון? מי שמדבר על עניינים של טקטיקה הוא החלש. אני החזק. יש לי מיליארד מוסלמים, כולם מאמינים כמוני. אתה מוקף, ידידי. אתם לא תשמידו מיליארד. אז מי החזק ומי החלש? באוקיינוס המוסלמי אתה במיעוט"

"המאבק על ישראל הוא עם העם הפלשתיני ואחינו בעולם הערבי. אל תאמין לערבי כאן או בכל מקום אחר שאומר שהוא רוצה שתביסו את העם הפלשתיני".

שייח' עבדללה נימר דרוויש: "הכוח המשי זה מהאמונה, הכוח הפוליטי זה מהצדק והכוח הכלכלי זה מתרומות"

שייח' דרוויש: "צריך לבנות גשר בין שווים".

"כיבוש זה דבר שאי אפשר לסבול אותו. הכיבוש לא נאור, הוא שחור. בגדה המערבית ובעזה העם הפלשתיני מרגיש שהוא כבוש".

(המשך מהעמוד הקודם)

דיברתם על השלכת היהודים לים?

"כמה מהחברים הקומוניסטים שלנו דיברו על לזרוק את היהודים לדגים. אז אל תאכל דג כי היהודים באים, אמר אחמד סעיד בסאות־אל־ערב".

זה חלום יפה?

"כששמעתי את הדברים, ידעתי שזו התחלת הסוף של נאצר. היינו בבית כל המשפחה והמטוסים העיראקים עברו מעל כפר־קאסם מערבה. לא ידענו איך תסתיים המלחמה ואני אמרתי באמונה שאלוהים לא יקבל רצון לזרוק בני אדם לים. אני אף פעם לא הייתי כופר באלוהים".

מלחמה היתה המפנה. דרוויש, בוגר בית־הספר התיכון בטירה, החל ללמוד במכללה האיסלמית בשכם. שלוש שנים של לימודי האיסלם הפכו את הקומוניסט לשעבר לבעל הסמכה ללמד דת. חזר לכפר־קאסם ולימד בבית־הספר בכפר עד שנת 1980. מאז הוא עורך של א־סיראט, בטאון התנועה האיסלמית.

"אני מתפרנס מעריכת העיתון, 800 שקל. אני חי צנוע, יש לי חמישה ילדים ואני מקבל קיצבה של 250 שקל מהמדינה".

יש הרבה יהודים שלא אוהבים את זה?

"אנחנו נתנו לעולם את קיצבת הילדים לפני 1400 שנה, בימי עומר בן אל ח'טב. אני רואה בזה דרך שלרחמנות. היום כשנותנים זכויות במדינת ישראל, יש רצון וזה מחוק את המדינה. לא עושים טובה".

אולי כדאי שהערבים ישרתו בצבא?

"אני לא חושב שזה יתרום לקידום השלום. המאבק על ישראל הוא עם העם שלנו, הפלשתיני, ואחינו בעולם הערבי. אז איך אתה רוצה שאהיה נאמן למי שרוחף אותי להרוג את האח שלי".

כשיש מלחמה אתה רוצה שאחיך ינצחו אותנו?

"זה הקונפליקט האמיתי. אל תאמין לערבי כאן או בכל מקום אחר שאומר שהוא רוצה שתביסו את העם הפלשתיני. באותו זמן אני לא מוכן לקבל סיסמאות על השמדת העם היהודי. אני רוצה שהצדק ינצח".

כל אחד והצדק שלו?

"הצדק המשותף. אתם ברחוב היהודי יש לכם נאמני ארץ ישראל השלימה. לנו יש רוב בעולם הערבי שהם נאמני פלשתין השלימה. לכם יש נאמנים מהים לנהר ולנו נאמנים מהנהר לים. המפגש שלהם הוא בשדה הקרב. מי שמאמין בארץ ישראל השלימה הוא לא בעד שלום. מי שרוצה את כל העוגה, אני לא מאמין לו כשהוא מדבר על שלום".

מה אתה מציע?

"שישבו ביחד. עזוב את הדברים הקטנים. צריך לשבת עם אש"ף, צריך לשבת עם כולם. למה מפחידים את העם היהודי מאש"ף ולמה מפחידים אתכם שכל ערבי הוא טרוריסט. דיברו הרבה על אופציה ירדנית, אופציה סורית ואופציה מרוקנית. יש רק אופציה פלשתינית, חוסיין לא יתן שום דבר. המפגש האמיתי הוא יהודים פלשתינים".

אף אחד לא יודע כמה יש חסידים יש לו. מעריכים אותם בעשרות אלפים, בעיקר במשולש. הם מאמינים שהיתה לו התגלות. "אני לא שוקע בחלומות. מאמין בספר הקדוש שלי. אני לא קדוש. אני לא אפיפיור", אומר שייח' עבדללה על עצמו.

הוא תערובת של דת ולאומנות. משכנע בדיבור מתון. מהדורה מודרנית של אי אלימות בנוסח גנדי ומרטין לותר קינג. אבל בכפר־קאסם נוהגים חסידים שוטים באלימות נגד מי ששותה אלכוהול. הוא לא יאמר להכות, אבל האוהדים מכים ומאיימים על החיים. דת בכפיה.

גורם שלטוני אומר עליו שהוא זאב בעור של כבש. "הוא טוען שבשלוש שנות מאסר, אלוהים התגלה לו והאיר את מוחו ורוחו והורה לו שדרך האלימות אינה נכונה. אסור לשכוח שבבית שלו נערכו כינוסי מחתרת שערכה אימוני נשק. שלוש שנים מאסר ואחר־כך הגבלות תנועה מהם השתחרר רק לפני כמה חודשים. דרוויש זהיר. עכשיו האסטרטגיה שלו היא מתינות. ליצור קשר עם התיקשורת. להתקשר עם כוחות השלום הישראלים. היעד זו מדינה איסלמית", אומר מקור בטחוני.

מה דעתך על המהפיכה באיראן?

"זו מהפיכה פוליטית, שאינה שונה ממהפיכות פוליטיות אחרות, רק הסיסמאות הן דתיות. אז קראו לה מהפיכה איסלמית".

חומייני היה הרגל שלך?

"חשבתי שהוא אור נוצץ. עכשיו במלחמה עם עיראק עננים מכסים את השמש, והזקן הזה הפסיד הרבה אפילו מכבודו. אני איש מאמין באיסלם כתוכן חיים. לא מאמין שהמהפיכה האיסלמית תחיה על חרב עד יום הדין. זו צריכה להיות מהפיכה תרבותית, חברתית, כלכלית, פוליטית. מהפיכה אנושית. אני לא מקבל מהפיכה כזו שמדברת על בן אדם אחר כנביא מוסלמי ועל אחר לא מוסלמי שהוא שטן. אני ואתה בני אדם שאלוהים ברא אותנו".

הוא ברא גם את חיזבאללה?

"זו דוגמא למה שעושה הדיכוי של השכבות החלשות בלבנון. חיזבאללה בא מהשיכבה החלשה בלבנון. מה אתה מצפה ממדוכא לעשות"?

אתה מרגיש מדוכא בישראל?

"יש איזה מין דיכוי והשפלה. אי אפשר לקיים דו־קיום בין עבדים לאדונים, בין חזקים לחלשים. צריך לבנות גשר בין שווים".

והמדוכאים בישראל יקימו חיזבאללה שלהם?

"בלבנון אין חוק ואין ממשלה. אם אתה לא חזק אוכלים אותך. הישראל לא יהיה חיזבאללה כי כאן, צריך להודות, יש פתח דמוקרטי, חלון לחוק. יש גם מחנה שלום, אמנם לא כל כך חזק, אבל הוא קיים. אפשר לנהל מאבק משותף לא רק באלימות".

שייח'עבדללה נימר דרוויש מתרתח כשאני שב ומעלה את ההשערה שניסוחיו המעודנים הם טקטים. לרגע הוא מאבד את סבלנותו ויורה: "אתה חושב שאתה החזק במזרח התיכון? מי שמדבר על עניינים של טקטיקה הוא החלש. אני החזק. יש לי מיליארד מוסלמים, כולם מאמינים כמוני. אתה מוקף ידידי. אתם לא תשמידו מיליארד. אז מי החזק ומי החלש? אז למה לדבר על עניינים טקטיים. באוקיינוס המוסלמי אתה במיעוט".

אתה מנסה להפחיד אותי?

"לא, אני מציע לך לחזק אותי, שאני אשכנע את העולם הערבי והמוסלמי שהיהודים מוכנים לחיות בשלום במזרח התיכון. כמו שאתה חשדן לגביהם – הם חשדנים לגביך. אני לא מרגיש שאני החלש. אני אמרתי ליהודים לא להתחתן עם יותר מאשה אחת? לנו יש ארבע נשים ואנחנו יולדים ילדים.

"המטוסים של ישראל הגיעו לבגדד ותוניסיה. אתם יעני חזקים. האם זה חוק שישראל תהיה תמיד החזקה והעולם הערבי חלש? החולשה המדינית לא תשאר. החכמה היא להסתכל על העתיד והחכם מחפש לבנות מציאות ולא הולך אחרי החלומות שלו. גם לי יש חלומות. לי יש חלום שכל העולם יהיה מוסלמי, אבל האם יש לזה סיכוי? אז שכל אחד ישאר עם החלומות ובוא נבנה יחד את המציאות".

האיש מדבר לעניין, אבל למי להאמין, לו או למשטרת נצרת שפשטה זה לא כבר על משרדי העיתון שלו א־סיראט באום־אל־פאחם והזמינה אותו לחקירה.

ם לקחו מחברת שבה רשמנו את שמות החללים באינתיפאדה. כתבנו על האינתיפאדה. רוב הדברים שכתבנו, קראנו קודם בהעיתונות העברית. החוקר אמר שאנחנו מסיתים ואמרתי לו שהצעירים שלנו קוראים את העיתונים בעברית. כל החומר שלי עבר צנזורה".

מה דעתך על האינתיפאדה? על בקבוקי תבערה ואבנים?

"כיבוש זה דבר שאי אפשר לסבול אותו. הכיבוש לא נאור. הוא שחור. בגדה המערבית ובעזה, העם הפלשתיני מרגיש שהוא כבוש. אינתיפאדה זה דבר טבעי. היא לא תשחרר את פלשתין, אבל תעורר את העולם המוסלמי להבין את הבעיה יותר טוב".

גם את כפר־קאסם כבשנו?

"פה כבר נתנו אזרחות ישראלית. יש הבדל. אנחנו אזרחי מדינת ישראל".

שייח' עבדללה נימר דרוויש למד לחיות טוב עם חוקי מדינת ישראל והדמוקרטיה שלה. "אם תחזרו לקווי 67, אני אשאר כאן וטוב לי כאן", הוא אומר. את הכוח שהוא צובר בשנים האחרונות ברחוב הערבי, יש בכוונתו לתעל לאפיק פוליטי. הקומוניסטים חוששים ממנו. הרשימה המתקדמת ודראושה מחזרים אחריו. לראשונה יש סיכוי ששייח' עבדללה יורה למאמיניו ללכת לקלפי ולתמוך במפלגה מסויימת.

במי תורה לתמוך?

"ניסיתי לאחד ביניהם. הם ישבו בחדר הזה, דראושה, מיעארי ונציג החזית, מוחמד רניים. עשיתי כל מאמץ לאחד את המנהיגות הערבית, לאחד את הקול הערבי".

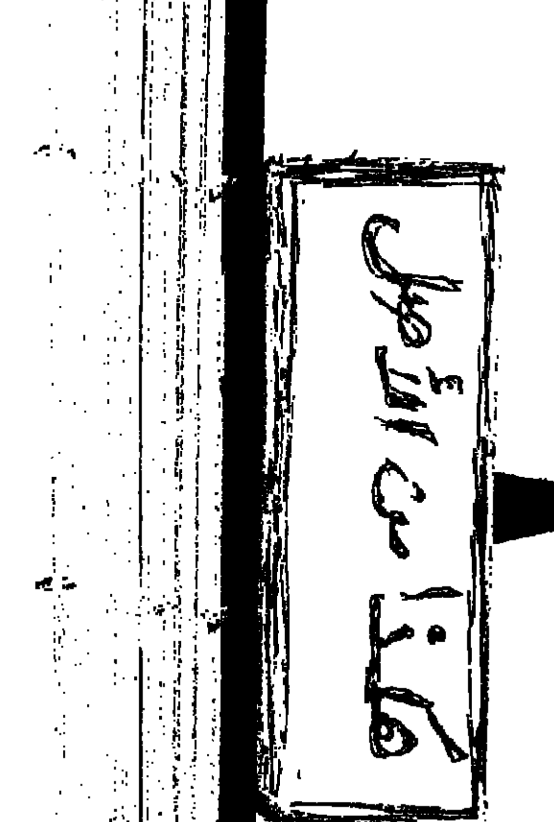
כלפי חוץ הוא מנסה להופיע כמאחד, אבל הקומוניסטים רואים בו אויב מסוכן העלול לגזול מהם קולות. הם תוקפים אותו בכל הזדמנות בבטאונם אל־אתיחד. הבמה של שייח' עבדללה היא המסגד. שם הוא אומר את שלו. בשנים האחרונות גדל מספר תומכיו, אבל הוא מתקשה להעריך את מספרם. החשבון שלו פשוט: בכפר־קאסם גרים עשרת אלפים איש. לתפילת יום ששי במסגד שלו מצטופפים יותר מאלפיים מתפללים. מסגד השני בכפר באים עוד אלף. יש 228 מסגדים שמתפללים בהם בימי ששי, והם מלאים עד אפס מקום".

מה מקור הכוח שלכם?

"הכוח הנפשי זה מהאמונה, הכוח הפוליטי זה מהצדק וכוח כלכלי זה מתרומות מהחברה".

התרומות מאפשרות לו לקיים מערך שירותים עצמאי. לקיים מחנות עבודה לסלילת כבישים, לבנות חדרים לבתי־ספר וגני־ילדים, חדרי מחשב, ומועדוני קיץ כמו גדנ"ע. מפעיל מרפאות איסלמיות בשעות אחר הצהריים ומוקד לילה בהתנדבות של רופאים.

פעילות התנועה האיסלמית נותנת אותותיה. על הגל הזה של מודעות פוליטית וחזרה לדת הנובעים ממצוקה ואכזבה, רוכב השייח'. הוא שואף לאחד את המנהיגות הערבית לכוח פוליטי. "אם לא בקדנציה הזו, אולי בקדנציה הבאה". ושייח' עבדללה נימר דרוויש שואף להיות האיש החזק שמאחורי הקלעים. ■

מניאקים לעוגות

מאת מנחם תלמי

הכתבה הזו מוקדשת למניאקים של העוגות. לחובבי הבצקים המתוקים, עם ובלי צימוקים. לנעולים על הפרוסות המשוקלדות הנושאות על גבן הררי קצפת צחורה, עם או בלי דובדבן בראש הערמה הלבנה. הכתבה הזו מוקדשת לחולי תפיחות הבצק הרכות והשוקולד המועשר המחליפים חלומות ארוטיים בחלומות על רבש וקצפת ובצק חמים וריחני. אלה המפליגים בלילות המועקה והבדידות אל מחוזות התשוקה שיערם ריבועי מרצפן וטופי. אלה המתרפקים בחלומותיהם הכמוסים על מלבני שטרודל חם וריחני, בזוק קלילות באבקת סוכר.

לרצות את הדיאטה

הכתבה הזו מוקדשת לאלה המוכנים לרצות את הדיאטה שלהם בעבור נגיסה גנובה מטורט אגוזים או מעוגת פירות יבשים מזוגגת בקרמל שקוף. לחולי הנפש שמסניפים ניחוחות אפייה הבוקעים מפתחו של תנור קונדיטורים. לחלושי האופי שבעוברם ליד חלון ראווה של בית־מאפה נעצרים ואינם יכולים להינתק מן המיתחם עד שהם נכנסים פנימה ובוחרים לעצמם שלוש־ארבע עוגות שונות, אותן הם מתחילים לטרוף כבר בתוך החנות, כשאת. מה שנותר הם מחסלים תוך כדי הליכה בלתי יציבה ברחוב.

הכתבה הזו מוקדשת לאלה שבטיוליהם בחוץ־לארץ, במקום לתור אחר מוזיאונים, קתדרלות ואולמי קונצרטים, הם מחפשים בתי־קפה הנודעים בעוגות הטובות, או בתי מאפה המשווקים תוצרתם גם בקמעונאים. כן, מה לעשות, הכתבה הזו מוקדשת גם לאותם חסרי בושה המתפארים כי לוינה הם מגיעים לא כדי לבקר בבניין האופרה ולא כדי לחזות בטפיפות הסוסים הלבנים בבית־הספר הספרדי לרכיבה, אלא כדי לעשות פוגרום בעוגות של "דמל". לאלה הנוסעים במיוחד לבאד־אישל לא כדי לרפא את הפודגרה שלהם במעיינות הישועה, אלא כדי לשכך את תאוות העוגות שלהם במוסר רב־ניחוחות וטעמים ושמו "צאונר". שלא לדבר על אלה שמוכנים לוותר על סיור בארמונות שיינברון תמורת נתח מהזאכר־טורט במלון זאכר שבלב הבירה האוסטרית.

אל תזלזלו בעוגות. בעיקר לא בטורט השוקולד של זאכר, אותו מנסים לחקות בכל העולם. שבע שנים נמשך משפט בין בית־המלון הוינאי המפורסם "זאכר" לבין הקונדיטוריה המפורסמת ביותר בוינה ושמה "דמל". הנושא שעליו התנהל המאבק המשפטי בין שני המוסדות הנכבדים היה האם מותר או אסור ל"דמל" למכור עוגה מסויימת הקרוייה זאכר־טורט, שהורתה ומוצאה במטבח המלון היוקרתי השוכן בכיכר האופרה. העניין התגלגל מערכאה לערכאה עד שנקבע סופית כי רק מלון זאכר רשאי להדר את מוצריו השוקולדיים בכינוי "זאכר־טורט". ואף־על־פי כן שמענו במו אוזנינו איך וינאי קשיש מבקש מהמלצרית ב"דמל" קפה וזאכר־טורט, ובמו עינינו ראינו איך הוא מקבל את מבוקשו. מתברר שהזאכר טורט חזק מכל פסקדין.

חו ההזדמנות להגיד שתי מלים על קפה "דמל", אף כי קשה להאמין שחובבי עוגות מושבעים לא מכירים אותו על כל צרדיו, טעמיו וריחותיו.

"דמל" הוא מוסד. הוא מסורת. הוא מקדש אפייה. הוא אחד מבתי־הקפה הוותיקים והנודעים של וינה העליזה. מקום עלייה לרגל של חובבי העוגות, שרבים מהם טוענים כי במקום זה אופים ומגישים את העוגות הטובות ביותר ביבשת אירופה. טובות יותר מ"שפרינגלי" של ציריך, טובות יותר מ"ז'רבו" של בודאפשט. ל"דמל" באים לנשום אווירה של פעם, לטעום טעמים של פעם, לשבת על וסביב רהיטים של פעם מול "דקור" של פעם ולחלום שחיים באותה "פעם" – זו שנראית תמיד יותר נעימה ומבטיחה מה"עכשיו" הנוכחי. וכמובן – לזלול עוגות ועוגיות ומרצפנים ומה לא. כל אלה עשויים לפי מיטב המסורת והיידע, מהחומרים הטובים ביותר.

לפני זמן־מה עברנו על פני אוסטריה ופגשנו בוינה מניאק ידוע של עוגות. יש גזע כזה, התחלנו לדבר על הארכיטקטורה הגותית המושלמת של כנסיית סטפן הקדוש ועוד הספקתי להשחיל הערה על ציור מרשים של טינטורטו המוצג במוזיאון לתולדות האמנות, כשידידי מניאק־העוגות והמוזות בכלל) היטה את השיחה לציורי החגיגות והסעודה של פיטר ברויגל, המצויים באותו מוזיאון עצמו.

ומשם לעוגות – המרחק אינו רב. כל כך לא רב עד כי אפשר להגיע מבניין המוזיאון ועד לקפה "דמל" בהליכה נינוחה. ושם, כשבשולחן שמימינו משפחה בורגנית ומשמאלנו עדת מטרוניתות קשישות חבושות כובעים של תחילת המאה, שאל אותי ידידי המניאק: תגיד, סנוב, בצאונר כבר הייתז את העוגות והכריכים שלהם כבר טעמת?

השבנו בשלילה.

נו, אז בוא ניגש לשם. לא תצטער.

"ניגשנו" לשם. פירוש הדבר כמה שעות טובות של נסיעה במכונית מיונה. אבל כמו שאומרים המניאקים של העוגות: למען עוגה טובה לא אחשה וכדי להשיגה אטרח עד קצווי־תבל.

אנשים מהוגנים, המגיעים לבאד־אישל, הולכים לראות את מחמדי תקופתו של הקיר"ה פראנץ יוזף, את המקום בו התארס עם הנסיכה "סיסי". אנחנו, שלדאבוננו איננו נימנים עם המהוגנים, רצנו לחפש את בית הקפה "צאונר", מקדש העוגות של אוסטריה העליונה. וכאן המקום להזכיר כי ביערות וינה נערך מפעם לפעם דו־קרב חשאי בין צד א' הטוען כי העוגות של "דמל" הן הטובות בעולם, לבין צד ב' הטוען כי "צאונר" עולה על "דמל" בשתי דרגות לפחות. החרבות (עשויות ודאי מרצפן, או שוקולד קשוי...) עדיין מתנפנפות והסוגייה טרם באה על פתרונה. וכל מחנה חסידים נשבע על שלו.

אז אנחנו בבאד־אישל, עושים דרכנו ממגרש החנייה אל הרחוב המסחרי בו מצוי "צאונר". קיבותינו הומיות ודמיוננו שט לו אל מחוזות ה"טראנש־שוקולד", ה"דולדה־בודפשט" וה"גוגולהוף" הוינאי. והנה אנחנו בפתחו של מקדש־המאפה ועוד בטרם חצינו את הסף כבר מתנפלים עלינו מראות העוגות והעוגיות, העגולות והרבועות, החתוכות והמעורמות. חגיגה מטורפת של שוקולד וקצפת, דובדבנים וצימוקים, קרמלים ומרצפנים, שמרים אפויים ורביכות־מותק ודרדרות, חלות קטנות ושוופות וקרם־שניט שרטי בצקיו כמעט שקופים. שלא לדבר על מחלקת הכריכים – חגיגה משוגעת בפני עצמה שלא כאן המקום לתארה.

במחוזות השוקולד

אין שלט בחוץ. אין צורך. מי לא מכיר את הכתובת, מי לא מכיר את המקום. ומי שלא מכיר – חלון הראווה, המציג רק מקצת מחמודות המקום הזה, מסביר הכל.

"קפה אספלנדה צאונר" נפתח ב־1927 סמוך לגדת הנחל טראון. מלבד קפה ועוגות הגישו שם לאורחים מוסיקה קלאסית. מרינאים, נסיכים ומוסיקאים ידועי־שם, שבאו להינפש בעיר – החביבה על אנשי אצולה ובוהמה כאחד – נימנו על נוגסי־העוגות במקום האופנתי.

30 קונדיטורים ו־80 עובדים מועסקים כיום במקדש העוגות הזה המנוהל על ידי הגברת גרדה צאונר. גם כאן, כמו ב"דמל" הוינאי, הדקור והריהוט הם בנוסח "הימים ההם" וחלק מניכר מהלקוחות נראים, בעיקר לפנות ערב, כאילו העתיקו אותם מאלבום תמונות של שנות העשרים־שלושים.

השיטה ב"צאונר" היא כזו: אתה נכנס, עוצם את העיניים, מרחרח כדי לקלוט את הריחות והניחוחות ובני הניחוחות השטים בחלל. זו ראשית ההנאה. אחרי־כן אתה מתחיל להלך לאיטך סביב הדלפק הענקי, הבנוי במיבנה מלבני, כולו זכוכית ובתוכו הזבניות, נכונות לשרת אותך, להשיב לשאלותיך, להסביר לך טיבה, הרכבה וטעמיה של כל אחת מעשרות העוגות המוצגות בינך לבינה. לא הרחק משם ניצב דלפק נפרד וכולו קורש לכריכים. גם הוא חגיגה סוערת לעין ולחיך.

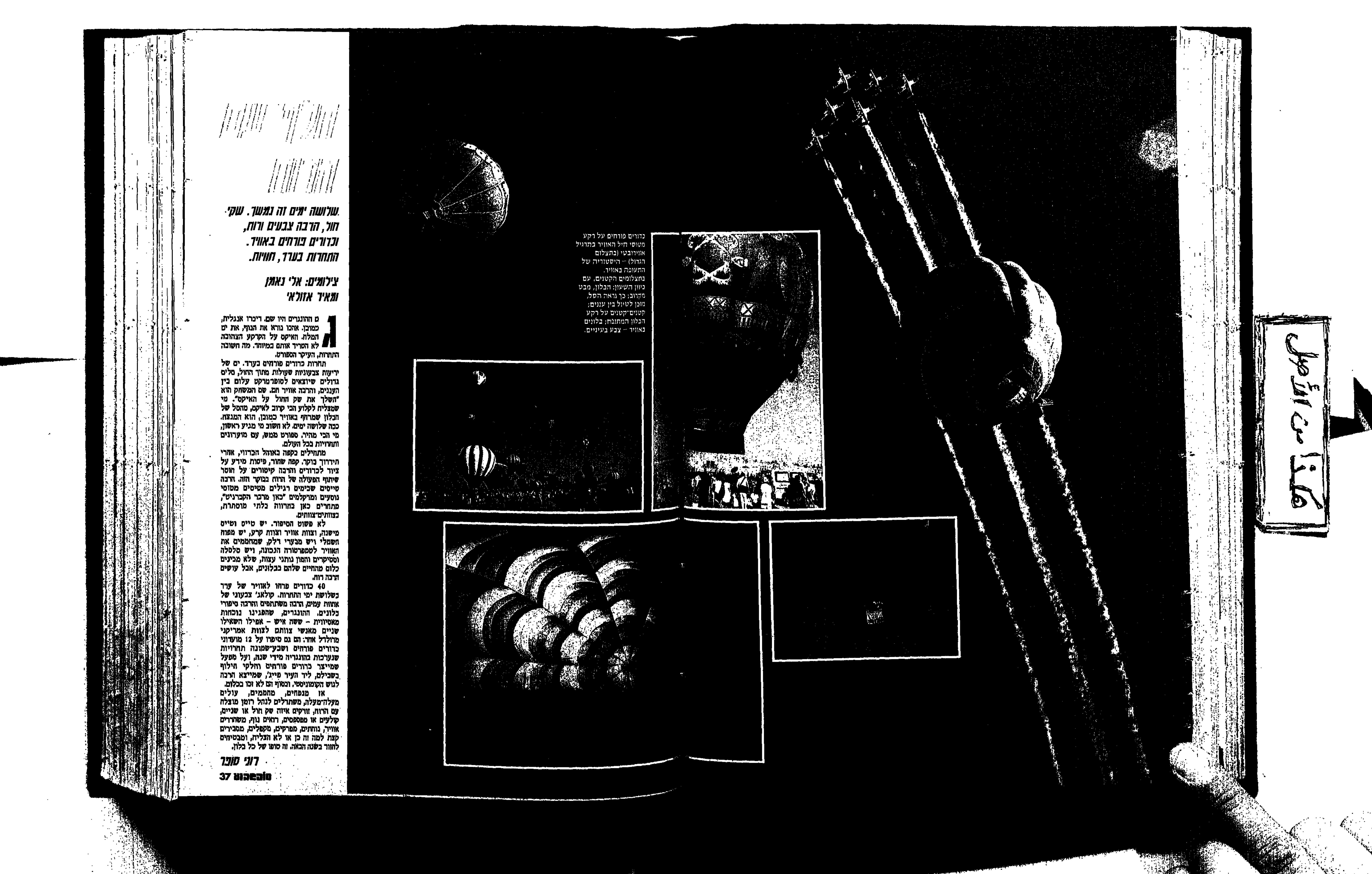
והוא עוד רעב!

ובכן, אתה עורך הקפות איטיות ובוחנות סביב דלפק העוגות רב־ההיצע תוך השלמה מרה עם הידיעה שלא תוכל לטעום אפילו אפס קצהו של המבחר. אתה מתלבט ומתחבט מה לקחת ועל מה לוותר, מסתכסך עם עצמך, מחליט ומפר החלטה, קובע ומשנה קביעה, עושה חשבון כי תצטרך להתמקם בבאד־אישל לפחות שבועים ולבוא לצאונר לפחות פעמיים ביום כדי להצליח לנגוס משהו מכל ההיצע המטריף. לאט לאט מתערפלות עיניך וגוברים קירקורי קיבתך ואתה מבין ששעת האמת הגיעה. הפור נופל.

אצלנו הוא נפל על "קראם־שניט" של תות־שדה; עוגת שוקולד עם קרמל; "צאונר־נוגט". שלושה בסירה אחת. וכל השאר זה כלב. הזבנית שמולך מעמיסה על הצלחת את אשר ביקשת, מניחה את הצלחת בצד, מוסרת בידך מספר הזהה למספר שהיא מצרפת לצלחת העוגות.

בשלב זה אתה נפרד בצער מדלפק העוגות ופונה והולך אל חדרי בית־הקפה, לתפוש את שולחנך. אתה יכול ליטול בדרך את העתון היומי הנתון במסגרת יפה של עץ, נוסח אירופה של פעם. אתה יכול לתלות את מעילך או כובעך על מתלה "קלאסי", ואם אתה מכיר במקרה אחת מהנשים הכבודות היושבות שם, אתה יכול להשתחוות קלות ולומר כמה מלות נימוס וברכה בנוסח הנמלץ של אז. והנה באה המלצרית, מקבלת ממך את פתק הצלחת ורושמת לעצמה איזה משקה אתה מבקש יחד עם העוגות שלך. והנה היא חוזרת. אתה ממלמל ברכה ונועץ את המזלג בעוגת הקורבן הראשונה.

אחרי־כן, כשאתה מובס לחלוטין, חנוק שוקולד וממוגר קצפת, גוער בעצמך על שנכנעת לתאוותיך הגרולות מקיבתך, מתרומם עמיתך, מניאק העוגות, הבעה של עונג שמימי על פרצופו הדשן, והוא אומר: מה דעתך על עוד סיבוב? ■

שלושה ימים זה נמשך. שקי חול, הרבה צבעים ורוח, וכדורים פורחים באוויר. התחרות בערד, חוויות.

צילומים: אלי נאמן ומאיר אזולאי

גם ההונגרים היו שם. דיברו אנגלית, כמובן. אהבו נורא את הנוף, את ים המלח. האיקס על הקרקע הצהובה לא הטריד אותם במיוחד. מה חשובה התחרות, העיקר הספורט.

תחרות כדורים פורחים בערד. ים של יריעות צבעוניות שעולות מתוך החול, סלים גדולים שיוצאים לסופרמרקט עלום בין העננים, והרבה אוויר חם. שם המשחק הוא "השלך את שק החול על האיקס". מי שמצליח לקלוע הכי קרוב לאיקס, מהסל של הבלון שמרחף באוויר כמובן, הוא המנצח. ככה שלושה ימים. לא חשוב מי מגיע ראשון, מי הכי מהיר. ספורט ממש, עם מועדונים ותחרויות בכל העולם.

מתחילים בקפה באוהל הכרווי, אחרי תידרוך בוקר. קפה שחור, פיסות מידע על ציוד לכדורים והרבה קיטורים על חוסר שיתוף הפעולה של הרוח בבוקר הזה. הרבה טייסים שבימים רגילים מטיסים מטוסי נוסעים ומדקלמים "כאן מדבר הקברניט", מתחרים כאן בחרווה בלתי מוסתרת, כצוותים־צוותים.

לא פשוט הסיפור. יש טייס וטייס מישנה, וצוות אוויר וצוות קרע, יש מפוח חשמלי ויש מבערי דלק, שמחממים את האוויר לטמפרטורה הנכונה, ויש סלסלה וסטיקרים והמון נותני עצות, שלא מבינים כלום מהחיים שלהם בבלונים, אבל עושים הרבה רוח.

40 כדורים פרחו לאוויר של ערד בשלושת ימי התחרות. קולאג' צבעוני של אתוות עמים, הרבה משתתפים והרבה סיפורי בלונים. ההונגרים, שהפגינו נוכחות מאסיווית – ששה איש – אפילו השאילו שניים מאנשי צוותם לצוות אמריקני מרודלד אחד: הם גם סיפרו על 12 מועדוני כדורים פורחים ושבע־שמונה תחרויות שנערכות בהונגריה מידי שנה, ועל מפעל שמייצר כדורים פורחים וחלקי תילוף בשבילם, ליד העיר פּייג', שמייצא הרבה לגוש הקומוניסטי. ובסוף הם לא זכו בכלום.

אז מנפחים, מחממים, עולים מעלה־מעלה, משתדלים לנהל רומן מוצלח עם הרוח, זורקים איזה שק חול או שניים, קולעים או מפספסים, רואים נוף, משחררים אוויר, נוחתים, מפרקים, מקפלים, מסבירים קצת למה זה כן או לא הצליח, ומבטיחים לחזור בשנה הבאה. זה סופו של כל בלון.

רוני סופר

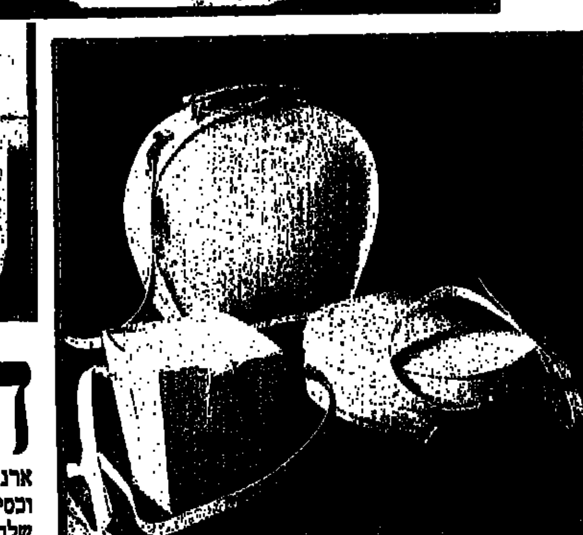
כדורים פורחים על רקע מטוסי חיל האוויר בתרגיל אווירובטי (בתצלום הגדול) – היסטוריה של התעופה באוויר. בתצלומים הקטנים, עם כיוון השעון: הבלון, מבט מקרוב; כך נראה הסל, מוכן לטיול בין עננים; קטנים־קטנים על רקע הבלון המתנפח; בלונים באוויר – צבע בעיניים.

פיקאסו קטן ביד

יהודית חנוך

מעטפה גדולה, על תקן של תיק עסקים
(משמאל, "שבא")
כמו שפיקאסו עושה אותם,
צבעוניים ומבהיקים,
כמו קופסאות תכשיטים (במרכז)
קצת כמו נרתיק למשקפות,
אבל בעצם ארנק
(מימין למעלה, "מורד")
ארנקים לבנים,
כמו קופסאות
(מימין למטה, "מיני".
כל הצילומים הקטנים: סמי בן־גר)

הארנקים הכי חדשים ומקוריים הם של פאלומה פיקאסו. צבעוניים ומבהיקים, כמו בונבוניירות או תיבות לתכשיטים. שונים ממה שער עכשיו הלך על תקן של ארנק. היא הוסיפה להם גם חגורות, מטריות וכסיות. פיקאסו אמיתית, הפאלומה הזאת, כמו אבא שלה. לא רק מוכשרת, גם עם ראש טוב לעסקים וכשרון טבעי ליחסי ציבור ופרסום. לא במקרה נכנסה לארנקים ושאר אביזרים. היא יודעת בדיוק מה הולך לקרות באופנה וממה אפשר לעשות עכשיו כסף.

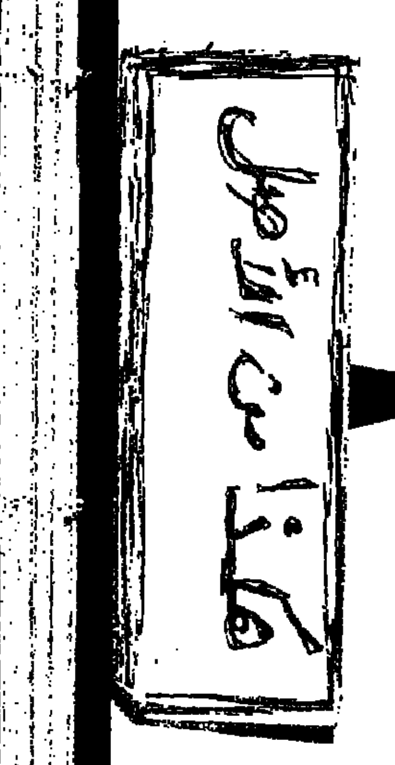
היא כבר עיצבה תכשיטים בלעדיים ל"טיפני", החנות הניו־יורקית שאורדי הפבורן הנציחה בארוחת־בוקר אחת, בסרט. שמה מתנוסס על בושם, שנמכר טוב מאוד. גם השפתון שעיצבה, שנמכר רק בצבע אחד – אדום עז, שקראה לו "מון רוז" – האדום שלי, הוא סיפור הצלחה. עכשיו היא הולכת לעשות את זה בארנקים.

בבגדים כבר מתחו את הדמיון לכל הכיוונים. ארנקים היו עד לאחרונה, החור השחור של האופנה, מיכל שאפשר לקחת בו קצת מהבית, כשיוצאים החוצה. שנים שמרו הארנקים על צורות שמרניות. אפילו המעצבים הנועזים ביותר לא כל כך העיזו להתפרע בקטע הזה. הלכו שוב ושוב על ריבוע, מלבן, חצי עיגול ועיגול שלם.

גם פיקאסו לא העיזה לחרוג הרבה מהגיאומטריה, אבל יש לה חידושים והמצאות. ארנק אחד מתחפש לספר, ארנק ערב תלוי על פרק היד בצמיד, במקום ידית. מאפשר להחזיק כוס יין וללחוץ יד. גם לרקוד בלי לפקח על הארנק שננטש אי־שם. אף אחד לא חשב על זה קודם. זה היופי בעיצובים של פאלומה פיקאסו. לא רק משעשעים, גם מעשיים. רק עכשיו יצאו לאור בניו־יורק ופאריס, וכבר נותנים כיוון אחר לאופנת הארנקים. חכו ותראו.

אוריגנלים של פיקאסו לא תמצאו בבוטיק שברחוב הראשי שלכם, מה כן יש? הרבה ארנקים, מתוצרת כחול לבן ויבוא, ומה חדש בחזית הזו?

- צבעים – לבן חזר לככב. לא מעשי, כי הוא מתלכלך מהר, אבל הולך עם הכל. שחור כבר התמסד כצבע של קיץ. ארנקים מלכה שחורה ומבהיקה, בעיקר כארנקי ערב קטנים. עור טבעי, הולך טוב עם ג'ינס. צבעים כמו אדום וכחול, ירוק וצהוב, שמוסיפים צבע לבגדים, טובים למי שיש לה הרבה ארנקים בארון.
- קטנים – כבר לא שקים שאפשר לסחוב בהם את חצי הבית, כל שנה הם מתכווצים קצת. עכשיו, כבר הגיעו לגודל של תיק לגן הילדים, נרתיק של משקפת שדה או קופסא קטנה. רק המעטפות גדולות, לפעמים על תקן של תיק עסקים גברי..
- רכות – הולכת ופוחתת. יש פחות ארנקים רכים ומכווצים ויותר ארנקים נוקשים ושטוחים. אפילו קופסתיים, כמו תיבת כובעים קטנה, כמו קופסה משושה, תלוים על היד עם ידית אחת, כמו בשנות הארבעים. כמו גברת. מי שמתלהב מהסגנון הנוסטלגי הזה, הן נערות שנולדו עשרים שנים אחרי זה.
- החוצה – בדרך החוצה, ארנקים עם טלאים, נוצות וכל הקישוטים שהפכו כל ארנק לקולאג' של עורות. גם הנחשים, הלטאות והתמסחים מפנים מקום לעורות או חומרים דמויי עור, יותר רגועים וחלקים. פחות קישוטי מתכת, מסמרים ואבזמים. הנטיה היא לחזור לארנקים יותר קלאסיים ונקיים. מקסימום משלבים שני צבעים באותו ארנק, מקשטים בתיפורים או בסיומת של צבע שונה.
- קשה – לבחור. בחירת ארנק קשה יותר מקנית בגד. גדול או בינוני, רך או נוקשה, עגול או מרובע. יש נשים שנצמדות שנים לאותו סגנון. אחרות משנות אותו כל פעם שהן קונות ארנק חדש. צריך להיות "קליק", בין הארנק וביניכם. אל תשכחו להסתכל בראי, כדי לראות איך הוא יושב עליכם, אם מידותיו מתאימות למידותיכם. אשה קטנה עם ארנק גדול, נראית קצת מצחיק, כנ"ל אשה גדולה עם תיק של גן ילדים.
- מחירים – משלושים ש"ח לארנק אריג במדרחוב של נחלת בנימין וברחובות הסמוכים, עד 300 ש"ח ב"גן העיר" ובדיזנגוף.

ינוקא שר

(המשך מעמוד 27)
קני – הכל שחור. פה קמים ורואים הכל כחול. אולי עכשיו הגיע לפה גם השחור".

נעלם לך הכחול?

"אחד הדברים הנוראים בבית מינזר זה כשמתחילים לבוא לבקר. ככה השחור חודר לפה. כבר אי־אפשר לברוח".

ובסונסטה מתחילה עונת השיזוף. וכשמתחילה עונת השיזוף בוחרים נערת שיזוף. והנבחרת השמנמנה עומדת עכשיו בלובי בביקיני נועז ובפוזה של נערת שער ב"סליינבר" ומחזיקה בין ידיה אבטיח ענק. ברקע יש גם אננס ושזיפים ואפרסקים. "תחייכי עוד", דורש הצלם חסר הסבלנות, ונערת השיזוף שעומדת להתמוטט מכובד משקלו של האבטיח מסמיקה קצת בגלל שכל האנשים מסביב מציצים לה בביקיני ושומעים איך הצלם העצבני מתעצבן עליה.

וחבורות של אנשים שעשו דיל מצויין עם המלון (מאתיים שקל ללילה כולל ארוחת בוקר), מסתובבים מאושרים שהנה־הנה זכו לנפוש בסונסטה, שהוא כידוע מלון מאוד "אין" ואפילו הנשיא הרצוג ואנריקו מאסיאס היו שם. ורובם בכלל לא מכירים את ינוקא, כי הם לא מהקבועים ולא מהחבר'ה, הסלבריטי'ס יעני.

"יש ימים שאני קם בבוקר ריק. אנשים לא תופסים שאנחנו בני אדם, ולפעמים לא יוצא שום דבר. מי שבא לכאן לחופש יש לו ציפיות ממני, ואני מרגיש נורא לא בנוח אם אני מאכזב אותו. ובזמן האחרון יש עייפות החומר. כבר קשה לי לחזור על דבר שעשיתי לפני חמש שנים. אני מתפלא על הגשש החיוור. איך הם יכולים להיות ביחד ולעשות אותם המערכונים כל־כך הרבה זמן. זה מדהים אותי".

באחת־עשרה בלילה, כתוב במודעה, ינוקא מעביר משחקים במועדון. המודעה הזו עושה לו שחור כבר מהבוקר. לא בא לו. אין לו מצב־רוח. אבל כתוב במודעה וינוקא הולך לשחק אותה. הוא עושה את זה טוב, חפיף, עייף. ימים אחרים באו.

בסוף אוכלים ארוחת בוקר ואף אחד שם, בחדר האוכל, לא נראה מוטרד מהעובדה שבעיתון היתה ידיעה על כך שוועדת הבוררות בעניין טאבה מגלה נטיה להחזיר את המקום למצרים. ממשיכים עם החגיגות. כמה שלווה. "את סונסטה אי־אפשר להקים במקום אחר. זה לא תנובה או אגד", אומר ינוקא, "אבל אם יחזירו – יחזירו. לפעמים יש לי הרגשה כאילו צריך להחזיר להם. לא יודע".

מה תעשה? תחזור לתל־אביב?

"עם כל האנטי שיש לי היום לתל־אביב, אני אחזור לשם. אם יהיה לי הכוח להרים את עצמי עוד פעם ולהתחיל מחדש – אתחיל מחדש. תל־אביב כבר לא מה שהיתה פעם. היום, כשאני בא לשם, אני מרגיש זר. לוקח לי הרבה זמן להתאקלם. כבר לא מכיר את האנשים, לא מכיר את המקומות. זה קשה. כבר עיר אחרת. אין לי עניין לפתוח דיסקוטקים. אבל עד כמה שאני מכיר את עצמי כבר אעשה משהו".

מדאיג?

"לא. הדבר היחידי שמדאיג אותי הוא שאני לא רוצה להיות אדם שלא מסוגל להחזיק את עצמו. רוצה לצוף, ואם אצליח בזה, כבר לא כל־כך חשוב מה אעשה. מה שמדכא אותי זה לראות את כל החברים שקעים. אני את האנרגיה שלי אוציא החוצה.

"אני אף פעם לא חשבתי מספיק על עצמי, אבל אי־אפשר להחזיר את הגלגל לאחור. עכשיו אני עובר שינוי קיצוני בכל מה שקשור לטיפול אישי, לסגנון אישי. עשיתי טעויות, שחיתי בהן ושילמתי בשבילן. הן עצרו אותי מלהתפתח ולהגיע לדרגה גבוהה יותר של עצמי. וזה הכל מאוד. היום קשה להתחיל מחדש".

אחר־כך הוא הולך לשחק שש־בש עם השייח' שבעצם אינו שייח' אלא חבר בדווי שינוקא החליט לקרוא לו שייח' וזה די מצא חן בעיניו. "אני אוהב שש־בש", הוא אומר כדרך החוצה, "כי בשש־בש אפשר לרמות. אם לא מרמים – זה לא מעניין. מה הטעם במשחק, עוד פעם לזרוק קוביות"?

מיכל קפרא

קדמני משלם

(המשך מעמוד 20)
באוניברסיטה. "עניי עירך קודמים", הוא שוב מחייך. "אני עוזר קודם כל לחיילים דרוזים משוחררים".

וח"כ דן תיכון אינו דרוזי. רק "ידיד עמוק". לסלמן קרמני, כך הוא טוען, יש גם ידידים במערך. פעם, כשנקלע מפעלו לקשיים, פנה לגולדה מאיר ז"ל, היא הכירה בחשיבותה של התעשיה במיגזר הדרוזי, וחילצה את מפעלי קרמני מקשייהם. גם פנחס ספיר ז"ל ("אין ספק שהוא היה איש גדול") הורה לסלול מיד כביש עוקף שיוביל למפעלי קרמני. והיום ישנו דן תיכון...

סעיד קדמני: "המערך שיריין מקום לנציג דרוזי. לדעתי בחרות לא נבחר דרוזי בגלל ריבוי המועמדים מהעדה. זהו מיגזר שזקוק בכנסת למישהו שמכיר את בעיותיו".

מדוע אתה, מר קרמני, תעשיין גדול כל כך, זקוק להתחככות הזו באנשי השלטון? מדוע בארה"ב אין היזמים זקוקים לשלטון על כל צעד ושעל?

"אמריקה זו אמריקה", אומר קרמני. "וזו המציאות שלנו. זה המגרש הביתי שלי".

והתלות הזו בשלטון לא מפריעה לך?

"מתרגלים", אומר סלמן קרמני ועיניו הקטנות צוחקות.

אחיו סעיד הרבה יותר בוטה, פחות זהיר בדבריו ויותר גלוי. סעיד, סרן (מיל.), מאוכזב מכך ששום דרוזי לא נבחר ברשימת המועמדים לכנסת של תנועת החרות. הוא מודה בפה מלא וללא היסוס כי תמך במועמדים לכנסת בחרות, ביהודים כבדרוזים. אין הוא מוכן לנקוב בשמות, רק מאשר כי ערך כנסים באולמות ששכר, כי היה מעורב אישית בטלפונים ושאר מיני "לובינג" שעולים בכסף, ומבטיח שבפעם הבאה כבר יקח את עצמו בידיים וירוץ לכנסת. "היה צריך להיות נציג דרוזי, אין ספק", הוא אומר. "המערך שיריין מקום לנציג דרוזי. לדעתי בחרות לא נבחר דרוזי בגלל ריבוי המועמדים מהעדה (שבעה). זהו מיגזר, שזקוק בכנסת למישהו שמכיר את בעיותיו. בליכוד הבינו שזה חשוב, אבל בגלל ריבוי מועמדים, דימוקרטיה וחוסר שריון – לא נבחר אף נציג מתוכנו. קרוב ל־1300 חברי מרכז הצביעו עבור הדרוזים, אבל קולותיהם התפזרו בין המועמדים הרבים".

סעיד קרמני אינו ממורמר, רק מאוכזב. הוא גם לא חש בתסיסה כלשהי בין חבריו. אין הוא חושב שהדבר פגע בסיכויי הליכוד בבחירות. למחז כי שרי הליכוד יודעים לדאוג לדרוזים. "קח לדוגמא את דוד לוי, שהשווה את תנאי החיילים המשוחררים הדרוזים לאלה של היהודים; או אריאל שרון, שקידם כמה מפעלים בכפרי הדרוזים; וגם מישה ארנס, עם תכניתו המפורסמת למתן שוויון מלא לעדה הדרוזית".

דרכו של סעיד קרמני לחרות לא רופדה ב"דן תיכונים" שפתחו בפניו דלתות. הוא עבד במפעלי קרמני בבאר שבע, הכיר חברים יהודים מסניף חרות בעיר, הוזמן, ראה, הצטרף. "הסכמתי עם הדרך, וכבר שנתיים אני חבר מרכז תנועת החרות", הוא אומר בפשטות.

את אווירת השוק בקאונטרי קלאב בהרצליה, שם נבחרו המועמדים, דווקא אהב. את הסטיקרים, והבלונים, והסטייקים. "איזה עוד דרכים יש לשכנע?" הוא שואל. "גם אני שכרתי אולמות ועשיתי כנסים למען כל מיני מועמדים".

אבל כל זה עולה כסף רב?

"נכון", הוא מאשר. "למען החברים והתנועה, צריך גם להקריב. ואני האמנתי בחברים והללו?"

"יהודים בעיקר. לא נזכיר שמות".

וכמה זה עלה?

סעיד קרמני שותק. "לא רוצה לגלות", הוא אומר.

במשפחת קרמני לא תשמע ויכוחים פוליטיים. ישנו עוד אח אחר שהוא חבר מרכז תנועת חרות, קאסם (במקרה הוא גם מנהל המתפרה), ושניים נייטראליים. שלא לדבר, כמובן, על איש הדת. האם רק צירוף מקרים הוא ששלושת מוקדי הכוח הכלכלי במשפחת קרמני נוטלים גם חלק כה פעיל במפלגת השלטון?

בימים האחרונים חתמו 700 חברי מרכז החרות על עצומה, הקוראת להכניס את סעיד קרמני לכנסת. זה קרה לאחר שהתברר כי אחרי שנים רבות של נציגות דרוזית בימין הכנסת, דווקא למערך יהיה נציג דרוזי בבית הנבחרים שלנו, ולליכוד לא. סעיד ביקש לא להגיש את העצומה. "אין זה העיתוי הנכון", אמר. "בפעם הבאה אתמודד", הבטיח.

סעיד מבקש להדגיש כי מעורבותה של משפחת קרמני בפוליטיקה נועדה, בראש ובראשונה, להשפיע על פיתוחו של הכפר הדרוזי אך אולי גם להזיז פה ושם דברים במישור הלאומי. "עד שאחי החל להקים מפעל, כאשר איש לא העלה בדעתו להכניס תעשיה לכפרים הדרוזים, היתה התפלגות התעסוקה בכפרינו פשוטה וברורה: כוחות הבטחון (מג"ב, צבא הקבע ושירות בתי הסוהר), וחקלאות. אחי הוא חלוץ התעשיה בכפר הדרוזי. למעשה הוא עשה מהפיכה".

הצעירים, כמו צעירים, אהבו את המהפיכה הזו והצטרפו בהמוניהם למפעלי קרמני. סעיד קרמני מודה כי יש למשפחתו גם מתנגדים. כמו ראשי החמולות המסורתיות, שנדהמו להיווכח שלפתע צץ לנגד עיניהם מעמד חדש בכפר – מעמד התעשיינים העשירים, עם השפעה גוברת בקרב הצעירים. "הצעיר, המשכיל, הנמרץ, שאוהב תנופה ותמורה תומך בנו", מבטיח סעיד קרמני. "הזמנים השתנו. אנשים תפסו בטחון".

ועכשיו ייהפכו 150 דונם במאתי הכפר ל"גבעת קרמני". כשמעירים לסעיד קרמני שזה נשמע כמו מאפיה, ההסתגרות המשפחתית הזו על גבעה מבודדת מהכפר, נישאת מעם, הוא מחייך ומקבל את ההערה בהסתייגות: "מאפיה חיובית", הוא אומר. "מאפיה היא חברה סגורה. אבל הקרמנים עושים לא רק לעצמם. אנו תומכים ברבים־רבים, במוסדות חינוך"...

במפלגות...

סלמן קרמני מתערב בשיחה: "אני מבקש לא להרחיב בנושא התרומות".

את חכמתו לא רכש סלמן קרמני בבית הספר או באוניברסיטה. כל חכמתו היא חכמת חיים נטו. "ניסיון חיים", מוסיף סלמן קרמני הסתייגות. "אינני טוען לחכמה. יש גם הרבה מזל. למשל, מזלי הגדול הוא שלאבי לא היה כסף לשלוח אותי ללמוד. שהרי אם היה לו – יכולתי להיות מורה היום".

את המילים האחרונות הוא פולט באנקת רווחה גדולה. "כן, כן, יש הרבה מקריות בחיים", הוא שב ואומר. "למדתי גם שתמיד מעז יוצא מתוק", הוא פורש פרק נוסף מחכמת חייו. "אם היו נותנים לי את ההלוואה של 1000 לירות כמפעלי המתכת בדרום, אולי הייתי היום עדיין מנהל עבודה שם".

ונסיון החיים שלו גם לימד את סלמן קרמני כי במציאות הישראלית טוב להיות קרוב למימסד. טוב שמתידדים עם איזה עוזר בלשכת שר המסחר, כי מהצעירים האלה יוצאים בסוף חברי כנסת ואף שרים (ראה יצחק נבון, ראה שמעון פרס). מי יודע, אולי גם מדן תיכון ייצא פעם משהו. ובכל זאת, עם כל ניסיון החיים שלו, מרשה לעצמו סלמן קרמני לצאת בהצהרה: "לעולם לא אעבור למערך".

מי שעוקב אחרי דרכו של קרמני בפיתוח מפעליו המשגשגים, יכול ללמוד מהצהרה זו אחת מן השתיים: או שלמערך אין סיכוי לגבור בבחירות הקרובות על הליכוד, או שמפעלי קרמני כל כך מבוססים היום, שאפילו בלי דן תיכון ושות' הם ימשיכו להתפתח.

עמוס לבב

יורדים ובוכים

(המשך מעמוד 8)

הם לא אוהבים להצטלם לעתון. אי אפשר בלי זה, הם מבקשים. אי אפשר. הם מתיישבים על הספה, אחד ליד השני. זאביק באמצע. לא יודעים מה לעשות עם הידיים והרגליים. לא נוח. מאור לא נוח. הבזק של פלאש. "מה זה היה"? שואל זאביק. "פלאש" אנחנו אומרים ביחד. "חשבתי שזה בקבוק תבערה", הוא אומר וצוחק, קצת במבוכה.

יורם מדבר על גז מדמיע. "השתדלנו בתקופה הראשונה להשתמש כמה שפחות ברימוני גז, כדורי גומי. אלות. הדרגים שמעל מקבלים פידבקים ממשתפי פעולה. הם מספרים להם על הגדוד: מהגדוד הזה מפחדים פחד מוות, הגדוד הזה פראיירים, לא מפחדים מהם בכלל, עם אלה אפשר לעשות הכל. בשלב מסוים אמרו לנו שאנחנו לא יורים מספיק גז מדמיע. לא זורקים מספיק כדורי גומי. אז הלכנו על זה".

קורן: "כדי לא לצאת פראייר, אתה מתחיל לירות. וזוהי ההסלמה, וזוהי ההדרדרות. וזהו ההרגל".

זאביק: "כשהגעתי למרכז חברון בפעם השניה של המילואים, האיש מהסטייקיה המקומית נופף לי לשלום. אהלן, אמר. הם זוכרים אותך מהפעם הקודמת. אם היית נפל, הם יתנהגו בהתאם. וכך גם היהודים. המתנחלים".

קורן: "כשאני הייתי במילואים בפעם השניה, אמר לנו מ"מ סיור, שצריך להסביר לערבים המקומיים שאנחנו מטורפים. שלא כדאי להם לעשות לנו צרות. הוא נכנס לכפר, טירטר אותם, ואמר להם במפורש, שיעשו צרות לגדוד הבא. שלא כדאי להם להסתבך איתנו. שאנחנו מטורפים. זה היה הפתרון שלו לטווח הקצר. הוא רצה להחזיר את החיילים שלו הביתה בשלום. ושהגדוד הבא שבמילואים, ישבור בעצמו את הראש. ואולי זו הטעות האיומה".

יורם: "קרה איזה מקרה באחד ממחנות הפליטים. מפחיד לאללה להסתובב שם, בסמטאות האלה. אתה עובר שם, בין כל מבטי השנאה האיומים, והלב דופק. לא, לא רק מפחד".

זאביק: "נכון. אתה יודע שאתה יכול להיכנס למצב שתהיה חייב לירות. זה מה שמפחיד".

יורם: "סיטואציה קשה. באחד הערבים עברנו בסמטה חשוכה. במקום שורקי אבנים. במקום להוציא אנשים מהבתים לסדרת חינוך, החלטנו להכניס רימוני עשן ופצצות גז. היה מסך עשן מולנו. אחרי שעה, שמענו בקשר שפצצות עשן נכנסו לבתים, וילדים בני שנתיים־שלוש, נפגעו בהרעלת גז. 11 אנשים, מתוכם שישה ילדים, פונו לבתי חולים בחברון. היה קשה ביותר, המחשבה הזאת, שילדים קטנים נפגעו. ושאתה זה שגרמת לזה. ואני שמעתי כבר על ילדים שמתו מהרעלות גז. וזה, למשל, דבר לא חריג. לא חריג לתלוטין. אלא בהתאם להוראות".

אחרי שתיקה ארוכה יגיד זאביק שאין מלחמות לוקסוס. ושכל זה קורה, כי הפתרון לא יכול לחיות צבאי, אלא מדיני. ויורם אומר: "צריך להגיע לפתרון רדיקאלי. לצאת מכל השטחים או לגרש אותם ולירות בהם. כי אין, פשוט אין פתרון ביניים".

קשה להם עם הראיון הזה. הם מבקשים כל הזמן להדגיש, שהבעיה היא לא של צה"ל. צה"ל עושה את מה שהוא צריך לעשות, בצורה הטובה ביותר שהמצב מאפשר. זו המדיניות, הם אומרים. בעצם היעדר המדיניות, שעושה את המצב כל כך בלתי אפשרי. לא, לא היה עולה בדעתם לסרב לשרת בשטחים. מה פתאום? הם מחוייבים לעשות את השרות הצבאי שלהם כמתבקש. כן, גם אם זה אומר 60 יום במהלך חצי השנה האחרונה. גם אם זה אומר, מבחינתם של זאביק ויורם, לעזוב עסק פרטי לתקופה כל כך ממושכת.

זאביק הרי יכול היה מזמן לבקש להפסיק את תפקידו כמג"ד. הוא עוסק בפעילות הקשורה בצבא, בגדוד שלו, גם מעבר ל־60 ימי המילואים, וזה מקשה עליו מאד. אבל קשה לו להתנתק מהחבר'ה שלו בגדוד. הם הולכים כל כך הרבה שנים ביחד, והוא לא יעזוב אותם עכשיו. אחרי תקופת המילואים הראשונה שלו, בפברואר, ביקשתי לראיין אותו. הוא סרב. עכשיו, הוא אומר, הוא בתחושה שאנחנו מאחרים את הרכבת. שהעולם לא יחכה יותר מדי. שאנחנו יושבים על הר געש שצריך לכבות אותו. ואם אנחנו לא נעשה את זה בעצמנו, יעשו את זה בשבילנו. יחליטו החלטות בשבילנו. ועדיף שאנחנו נעשה את זה, גם אם זה קשה ואכזרי. אין, אין שום סיבה לשלוט על עם זר. הם צריכים להיות שותפים בשלטון. הפתרון צריך אולי להיות, שגם יהודים יוכלו לחיות שם, ושערבים מחברון יבואו לכאן אם הם רוצים.

"כן", הוא אומר, "מרגיז אותי שבתור אזרח, ואפילו בתור חייל אני מפחד להסתובב שם. ואילו הם פה, בתל אביב, מסתובבים בלי שום פחד. אני נכנס איתם כל בוקר בפקקים הגדולים לתל אביב. הוא צועק עלי ואני צועק עליו. הוא מרגיש בבית, ואני, פה, לא מרגיש שזו הארץ שלי. לא מרגיש בבית".

זאביק: "חייל שנמצא במתח כל הזמן, שיורה על זורק אבן, מישהו יכול לשפוט אותו? מישהו מאלה ששופטים חייל כזה היה פעם בסיטואציה כזו"?

יורם: "מה שנכון, דרך אגב".

השתיקה הזאת, אומר זאביק, נובעת מהאמונה שלך. "אני ממלא את התפקיד בצורה הכי טובה, אם אני מאמין במה שאני עושה. אבל ברגע שאני לא מאמין בפתרון צבאי, כאן מתחילה השתיקה. וזהו עם תושב. אולי", הוא אומר, "אולי היה צריך להביא חיילים לא תושבים כדי שיעשו את העבודה הזו".

קורן: "אנחנו, גדודי המילואים שמגיעים לשם, לפחות בוגרים. יש לנו את הדעות המוצקות שלנו. צריך לקרות משהו מאד דרסטי כדי שגירה על ילדים. אולי גם זה יקרה. הבעיה האמיתית תהיה כאשר חבר'ה שהיום הם תיכוניסטים יגיעו לשם. אז, כשאנחנו כבר לא נהיה שם".

יורם: "כיוון שאצלנו העם בוחר את השלטון, העם צריך לדעת. הוא צריך שיהיו בידיו כל הכלים כדי להחליט את מי הוא בוחר. ואת הכלים צריכה לספק התיקשורת. אני לא בטוח שהעם יודע מה בדיוק קורה היום בשטחים. ואם יסתירו ממנו את האמת, הוא לא יקבל את ההחלטה הנכונה".

קורן: "יש מי שאומר היום שהמצב הולך ומחמיר"?

זאביק: "יש מי שמדבר היום על ההידרדרות? לפני חודשיים התעסקנו בהפגנות. באבנים. היום זה בקבוקי תבערה. ויש אמצעי לחימה בשטח. יש הרבה נשק. ומה עם התריגים? מישהו שומע עליהם? אז מה זה אומר, זה שלא שומעים, שאין חריגים יותר? בוודאי שיש. רק לא יודעים עליהם יותר".

יורם: "אני מרגיש שאנחנו חייבים להפוך את העולם כדי למצוא פתרון. ולא רק שלא עושים את זה, אלא עושים את ההיפך. צריך למצוא פתרון כבי שאנשים צעירים בארץ הזו יוכלו לחיות חיים נורמליים, ולא ילכו כל שלושה חודשים למילואים כדי להרביץ לנשים וילדים. לא את זה רצינו".

זאביק: "המונים משתחררים ונוסעים לחו"ל".

קורן: "ושיתחילו לראות מה קורה. ולהגיד את זה בקול רם. אמרו אין אינתיפאדה. עכשיו אומרים אין רליקות. והארץ כולה בוערת".

זאביק: "זה האבסורד הגדול. 20 שנה אנחנו שולטים בשטח, ולא יודעים מה קורה. 20 שנה חלפו עד שפרצה האינתיפאדה. בשנים האלה הקימו ישובים יהודיים, הצבא שלט בשטח, שרותי הבטחון, המינהל האזרחי. כל הנציגות הבטחונית היתה שם. פרצה האינתיפאדה, ואף אחד לא ידע מאיפה היא באה ולאן היא הולכת. היום אנחנו נלחמים בעם שרוצה עצמאות. וזו מלחמה בטחנות רוח. הם לא יפסיקו את המלחמה בגלל שאתה קשוח. הבקבוק יעוף מגבעה אחרת. אתה תהרוס בית – יעמדו על בית אחר. אתה לא יכול להחזיק אנשים בעוצר שמונה חודשים".

קורן: "אני מרגיש שאנשים יורדים מהפסים. לא חושבים כמו שצריך. וזה עובר גם לחיים האזרחיים. הבן־אדם מגיע הביתה אחרי חודש כזה, הוא עוד לא משתחרר. זה עושה משהו".

אחר כך הם מדברים על השנאה. על הילדים שעושים שם מה שהם רוצים, שאין סנקציות לא בבית ולא בבית הספר. על בתי הספר שסגורים כבר חודשים. על ילדים שיגדלו שנים בלי חינוך. וזאביק אומר, שמה שהכי כואב לו, זה ההתבטאויות של הפוליטיקאים. "כשיוסקה שפירא אומר שהצבא לא ממלא את התפקיד שלו, זה מרתיח אותי. זה מרכרך אותי. איך בן־אדם, איש פוליטי, מעיז להגיד דבר כזה. הצבא לא ממלא את התפקיד שלו? זה התפקיד של הצבא? אנשים קורעים את התחת, והוא, נבחר העם, אומר דבר כזה? כשיש פוליטיקאים שאומרים דברים כאלה, אתה אומר: ריבונו של עולם, בשביל מה אתה עושה את זה. בשביל מי? אני מנסה לטעת בפיקודים שלי את ההרגשה שמה שאנחנו עושים זה לא לרוחנו, אבל אם עושים, צריך לעשות את זה בצורה הטובה ביותר. ואתה, יוסקה שפירא, אתה כאיש פוליטי עשית את תפקידך? חשבת על פתרון? הצעת פתרון? התפטרת כי לא קבלו את הפתרון שלך"?

יורם: "תרומתנו הצנועה תהיה, שמי שצריך להחליט יוציא את הראש שלו מהחול. במדינת ישראל, לאורך השנים, בהרבה מאוד תחומים אנשים מעדיפים להיות בת יענה. לא לראות מה קורה סביב. לחכות שהפתרונות יגיעו ולא ליזום אותם. חייבים לעשות משהו".

קורן: "מתוך דאגה כנה. זה גורל הילדים שלנו. המשפחות שלנו. צריך לתת לכל המערכת שפיות. בעיקר למערכת הפוליטית. אני לא יודע במה הם עסוקים כל הזמן, איפה הם בכלל"?

אבל אחרי הרבה הרבה שעות של דיבורים, בשעה מאוחרת בלילה, אומר קורן שתפיסת העולם התבלבלה לו קצת אחרי המילואים. שהדעות שלו השתנו. שהוא כבר לא יודע. שהראיה של מה אנחנו עושים כאן, לטווח הרחוק, השתנתה לו. "אם אמרתי פעם שההתנחלויות הן סרטן – היום אני כבר לא יודע. הן יעד להתקפות מצידם. אם אלו לא היו, אולי היו זורקים פה אבנים. אנחנו נרחקים. אין מקום אחר עבורינו. אז מה זה 40 שנה של סבל? לקח למדינות מאות שנים עד שהכירו במעמד שלהם. אז ייקח עוד 100 שנה שנאכל חרא, ודם, ובוץ. ואבנים.

"ואולי צריך לשבת על המקומות הכי בטוחים מבחינתנו. תחליט שאלה הם הגבולות שלך ותפוס אותם. שיעלה כדם ואבל ושכול. אז יקח 150 שנה, אבל יום אחד זו תהיה המדינה שלך. אז אם חושבים כך, יש להתנחלויות תפקיד חשוב מאד. כמו שאם לא היתה מטולה, לא היתה היום אצבע הגליל".

ואז יגיד יורם, שגם אם הגבולות טובים, זו לא סיבה להישאר בהם. כי יש בטח גבולות עוד יותר טובים. וקורן יגיד, שאם היה ממשיך בקו המחשבה הזה, אז אולי גם לא היה צריך להחזיר את סיני. ולמה להיצמד לגבולות 67' כשיורים לך ליד הבית. לא, זה לא עמדות פוליטיות. זו מבוכה, ובלבול. והרבה מאוד כאב.

שמעון קדמון

פנטהאוז

יגאל לב

הזמנה למחול המוות

הבטיח שיבוא לקחת אותה. חודש אחרי מותו, אמר, יבוא לקחת אותה אליו. עכשיו היא מכינה את עצמה לפגישה. מדברת בכובד־ראש. בסופו של דבר, בעלה היה אדם חכם. בקיא בתורה. ואם הוא אמר שיבוא אז אפשר לסמוך על מלה שלו.

לגליה דומה שהיא צונחת במנהרת הזמן, חוצה את תחום הדמיון ונכנסת אל ארץ האמונות התפלות, ממלכה רחבת ידיים שתמיד מצויה רק בסיפורים או באגדות.

דבורה, עוזרת הבית הצעירה, הפצירה בה שתבוא "לדבר עם אמא משום שהיא כבר מכינה את התכריכים שלה".

מה שהדהים את גליה היה המטבח החדש שמצאה בדירה הקטנה, בקומה השלישית של שיכון, בדרום תל־אביב. דירה בת שלושה חדרים. בסלון טלוויזיה, כורסה חורקת, חדר שינה קטן ובו מיטה כפולה גדולה הממלאת כמעט את כולו. מטבח חדש, נוצץ, כמו נזם זהב.

גברת הבית כבת 50, מטפחת שחורה, שמלה שחורה, נעליים שחורות. כל אלה שימשו מסגרת כהה לשתי עיניים שחורות שלמרות היגון שניבט מהן, אפשר היה לקרוא בהן רעב לחיים. לגליה קשה היה להאמין שהאשה נמוכת הקומה, הזריזה, הממהרת תמיד ומעניקה לך תחושה של כספית זורמת, מתכוננת ברצינות למותה הקרוב.

אבל המטבח הוא הוכחה לנצחון התקווה. איזה הגיון יש לאשה שלפני עשרה ימים מת בעלה, לקום מהשבעה ולהחליף באחת את המטבח, אם היא באמת מתכוננת לפסוע לעולם שכולו טוב.

גליה, ראתה בתנור החדש, תנור חשמלי בן חמש להבות שניצב בכבדות, מקרין את צבעו התום, בטחון והבטחה שגברתו מתכוונת לשפות עליו כוסות קפה רבים, להכין עליו ארוחות טעימות. התנור היה רמז שהיא מתכוונת להתמודד עם המוות ולנצח.

אבל שרה גברת הבית, בקולה המתנגן הרך, השופך כנחל שאין לעמוד בפניו, הסבירה לה כי "אחרי שבעלי יבוא ויקח אותי, יבואו כל הקרובים והשכנים לבית. לשבעה. איך את חושבת גברת גליה שאני אלך מכאן ואשאיר להם מטבח מלוכלך שהם יבואו ויגידו לעצמם איזו עקרת בית הייתי"?

לא ששרה רוצה להיפרד מהעולם. בסופו של דבר, היא רק בת 50 וכל החיים לפניה, אבל כשהבעל אומר, מי היא שתסרב. אם החליט לבוא לקחת אותה היא תלך. לפני יותר מ־30 שנה, בא ולקח אותה מבית אבא ואז הלכה אחריו מבלי לשאול. מאז היא כל הזמן הלכה אחריו. מרשות אבא עברה לרשותו. הוא קיבל את סמכות האב. למרות שיש לה כבר ילדים ונכדים, עדיין הוא אדונה ובעלה. והיא לא מעלה אפילו על הדעת לסרב לו.

עמדו במטבח. גליה, דבורה הבת, ושרה בעלת הבית. המטבח זהר מנקיון. לא רק את התנור החליפה אלא קנתה בהזדמנות מקרר יד שניה. מקרר של 16 קוב ועכשיו היא ממרקת ומנקה אותו כדי שייראה חדש. גם את השיש הסדוק במטבח החליפה. אף אחד לא יגיד שהשאירה אחריה את הדברים כלתי מושלמים.

גליה עמדה בלב המטבח הזוהר מנקיון וגילתה כי במשמעות עמוקה איננו משמש פולחן לחיים אלא, אביזרי פולחן המוות.

כך היו ההודים מעלים את נשותיהם על מדורה, קורבן לאחר שהבעל הסתלק מהעולם. אשה צריכה ללכת אחרי בעלה. לאחר מותו אין לה חיים משל עצמה. היא נשבעה לו אמונים ואין לה זכות לעמוד חלילה בפיתוי.

לגביה הבית הוא מבצר. מאחר ובעלה התנגד שתצא לעבודה, עקרת בית, זה המקצוע היחיד שלמדה. להיות אם ואשת איש, זהו יעודה. ואז, לאחר מחלה נפטר. תחילה בא השיתוק. התרדה. מה תעשה בלעדי בעלה. אפילו יום אחד לא חייתה מבלי שיהיה ארון האב והבעל, שני הגברים ששלטו בה ביד חוקה. קיבלה בשלוות רוח נמוכה את רודנותם. עכשיו, היא מתבוננת בדאגה מבעד לחלון. הרחוב נראה לה גדול ומפחיד. עצם המחשבה לצאת ולהתמודד איתו מטילה עליה חרדה.

הבעל הכיר אותה. לכן אמר שיבוא חודש לאחר מותו. בחודש הזה מוטלים עליה תפקידים. היא צריכה להכין את הקבר הזוגי של שניהם. להזמין מצבות.

לתרוט את השמות. בזמן שנותר לה, עליה להתאבל. האדם איננו מסתלק מן העולם בלי שירצה שמישהו יזכור אותו, יתגעגע אליו. בלי שיחסר לפחות לאיש אחד חי עלי אדמות. וזהו תפקידה. היא צריכה לשבת ולמלא את מכסת הגעגועים, את כוס היגונים של תבכי והבגדים הקרועים. משום שאדונה ובעלה מצפה זאת ממנה. לשם כך השאיר אותה חודש ימים לבדה. אלא מה, כדי שתבלה? אחרי שיסתיימו ימי האבל, הגברת תסיים את תפקידה ויבוא לקחת אותה.

אבל לא רק בגלל האבל "הוא קנאי נורא כמו שאת רואה אותו גברת גליה". גליה שלא ראתה אותו מעולם, הניעה בראשה באותה ברית סמויה שבין נשים.

"אף פעם הוא לא הניח לי ללכת לבד אפילו למכולת. אני, את יודעת הייתי נערה יפה. כולם רצו אותי. בשכונה, לא היתה אחת שהגיעה לקרסוליים שלי. הוא היה צריך להאבק הרבה. לעבור קשה. באמת לא כל כך רציתי אותו בהתחלה. היה שם אחד כזה גבוה עם שפם. את יודעת גברת גליה, אבל את יודעת, אי אפשר לסמוך על גברים יפים וגבוהים. הם חושבים רק על עצמם. אחר כך הנשים רצות אחריהם. ויוצא מזה רק שערות שיבה, בכי וצער. חוץ מזה, הם מפונקים. רגילים שכל היום יטפלו בהם.

"שלי לא היה יפה. נמוך, כהה, כתפיים רחבות שבגללם הוא נראה עוד יותר נמוך. סנטר חלש שבגללו הצמיח זקן עבות. המסכן שלי לא היה יפה אף פעם. בעד זה היה קנאי. אלוהים. כל פעם שחייכתי היה יורד עלי רצח. אפילו כשהייתי צוחקת סתם היה מנסה להיכנס לתוך החלומות כדי לחפש סיבות לקנא. וכשהוא מקנא אלוהים, הוא נהיה ירוק, כחול, אדום ואחר־כך חיוור כמו מת אללה ירחמו. ואז הוא מתחיל לצעוק. בהתחלה בשקט, כמו ציפצוף, כמו של אחד שנגמר לו האוויר בריאות ואחר כך, הציפור הופכת אריה. אל תשאלי איזה שאגות. הוא פחד המסכן שאחרי שהוא ימות, אני, את יודעת (מנסה לצחוק אבל הצחוק איננו דבק לקמטי פניה. כדרך שבושם איננו דבק בעור כמוש), לכן, הוא אמר שיבוא אחרי חודש"...

השיחה שוסעה מדי פעם על ידי דמותו של פועל כבן 60. רחב כתפיים. שער לבן פרוע יורד על מצחו. בגופיה. נוטף זיעה. זוג עיניים קטנות. חיים הנגר. שכן וידיד. הוא אחראי עכשיו על הכנת הדירה... והוא יתקין לה גם את הארון.

בליל ה־30 לבשה את תכריכיה הלבנים, נכנסה למיטה, עצמה את העיניים ממתינה. הדירה התמלאה בני משפחה. נכדים, בנים, שכנות. מפצירים בה לקום. מבקשים ממנה "לצאת מהמיטה הארורה".

אבל היא ממתינה. "הוא אמר שהוא יבוא אחרי 30 יום. כלומר הלילה. אף פעם לא סרבתי לו".

בחדר סמוך ניצב הארון. בחנה היטב את עבודתו של חיים, לפני שאישרה את הארון שישמש מרכבה בדרך למעלה. אדישה ואטומה לתחנוני משפחתה. שוכבת כהדרת כבוד. פניה השחומות הקמוטות צרובות השמש, פנים עייפות שמחרשת הסבל חרשה בהם תלמים ארוכים, היו עכשיו נינוחים. סיימה את תפקידה. עכשיו נשאר לה רק להמתין. בעצם כל הוויה היא ממתינה.

גליה שהוזעקה לדירה על ידי דבורה, היתה עדה למחזה שלא האמינה שהיא עתידה לראות. אשה הולכת למותה בעודה בשיא רעבונה לחיים.

בשלוש אחר חצות נרדמו בני הבית מעייפות. גליה נימנה בכורסה. באור ראשון, כאשר הציפורים ציוצו, באותה סימפוניה עליזה של שחר, רגע לפני שציוצם יירמס ברעם גלגלי המשאיות, התעוררה וחשה שמישהו עטף אותה בשמיכת פיקה רקה מחמת צינת הבוקר. פקחה את עיניה וראתה, אשה בתכריכים רוכנת עליה בדאגה. מיצמצה בעיניה בבהלה. ואז שמעה את קולה החם של שרה, "היה לך קר. יותר כדאי שתלכי לישון בבית". ואחר־כך הוסיפה בחיוך של קבלת הדין, בשל תקווה "אני חושבת שהוא כבר לא יבוא, את יודעת זו הפעם הראשונה שהוא מבטיח ולא מקיים"...

אסטרולוגיה

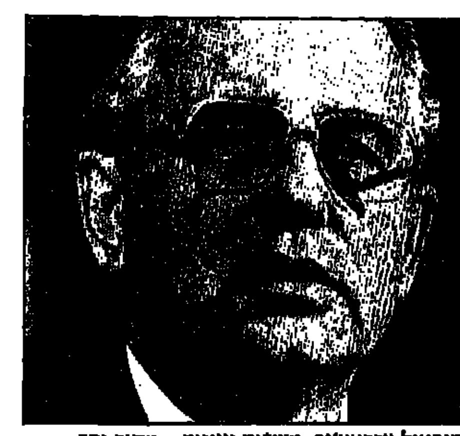
מיכאיל גורבאצ'וב: חביב וחייכן, מסוכן וקטלני

מיכאיל גורבאצ'וב נולד ב־2.3.31, בצהרי היום, בסווסטופול שברוסיה. ההורוסקופ שלו מעיד על היותו אדם חזק, מתוחכם ויוצא־דופן. השקפת עולמו פלורליסטית: החיים בנויים על עקרון של ריבוי ושוני; הריבוי יוצר מתח, המתח מפרה ומאפשר התקדמות והתפתחות. יוצא מזה שכל אדם יש לו הזכות לחופש האמונה והדעה – כל זמן שהדבר אינו פוגע במישרין בגורבאצ'וב עצמו.

כאן אנו מגיעים לפן מוסתר היטב באישיותו של נשיא בריה"מ: הוא רגיש ופגיע במידה קיצונית. הוא נוטה להעלב מכל מלה שאינה במקומה, להיפגע כל אימת שנדמה לו שהשני לא תמך בו במידה מספקת ולטפח זעם עצור כלפי מי שממש "חטא" נגדו. הוא אינו שוכח שום עוול אישי, אמיתי או מדומה, שומר טינה כל ימי חייו וכשתהיה הזדמנות – ינקום. האיש הסימפטי, החביב והחייכן יודע להיות אוייב מסוכן וקטלני.

אך גם כאשר הוא נוקם, הוא עושה זאת ב"אלגנטיות". הוא תחמן מקצועי, עדין, אדיב ומקסים כלפי חוץ גם כאשר הוא מתכנן את מפלת אויבו. רק אם ייעשה לו עוול רציני, גלוי ובוטה – ישלוף את צפורניו כגלוי. וכשתנוח עליו רוח הנקמה, לא יסתפק בפחות מאשר הרס מוחלט של קרבנו.

לגבי גורבאצ'וב, כימיה אישית משחקת תפקיד חשוב ביותר. למרות ההגיון המצויין שלו, ביסודו הוא אדם המופעל על־ידי רגשות. אין זאת אומרת שהוא ינתק יחסים עם מדינה שמנהיגה לא יתחבב עליו אישית; אך הוא יצא מכליו ויעניק מעל ומעבר למי שהוא אוהב, בעוד מי שאינו אהוד עליו יאלץ לפרפר ולהתפתל זמן רב לפני שיזכה ממנו למינימום ההכרחי. על כן, עם גורבאצ'וב כדאי לקשור קשרים חמים, יותר מאשר קורקטיים. יש להקשיב לו, כי האיש אוהב לדבר. יש להעניק לו כבוד, לא רק בתור נשיא מעצמת על, אלא אף על בסיס אישי יותר: כבוד והערכה לכישוריו, לכשרונו ולקסמו האישי. יחד עם זאת אין להתחנף אליו, משום שברגישותו הרבה הוא לא רק יקלוט את החנופה, אלא יבין את מניעיה ומטרתה. אנשים שקופים לגביו: הוא קורא אותם ואת מניעיהם הנסתרים כאילו היו ספר פתוח.

מיכאיל גורבאצ'וב. מעשים נועזים – מחיר יקר

הוא מנהיג טבעי המכיר בעוצמתו האישית ואינו מהסס להפעילה. בעל השקפות ברורות ומוגדרות היטב ויש לו היכולת הטבעית ליישמן הלכה למעשה, בטקט, בתחכום וללא היסוס. מטרתו הראשונית היא להוכיח את עצמו – לעצמו: הוא אוהב את תחושת השליטה בנסיבות, בבני אדם ובחיים בכלל. כל הישג ונצחון משפיעים עליו השפעה משכרת. בנוסף לעמדה, לכבוד ולשליטה שהם מעניקים לו, הוא נהנה מעצם "משחק" הכוחות, כשתמטאי טוב, הנהנה מסדרת מהלכים מתוחכמים שלו יותר מאשר מעצם הנצחון. בעיני גורבאצ'וב העולם הוא לוח שחמט, והוא משחק עליו משחק סימולטאני נגד כל ראשי המדינות האחרים... והוא נהנה מכל רגע; אבל שלא יהיו אי־הבנות – ב"משחק" הזה הוא מתכוון לנצחו

כשחקן טוב, הוא לעולם אינו מגלה את כל קלפיו וגם לא את אופיו האמיתי ומהותו הפנימית. על חולשותיו לא יודה אפילו בפני עצמו. גם את תכונותיו השליליות הוא רואה באור חיובי ומצדיק אותן. יכולתו זו להות שלם עם עצמו, לקבל עצמו ללא רגשי נחיתות או אשם – מונעת ממנו ספקות והיסוסים ומאפשרת לו להזרים את כל האנרגיות שלו ל"משחק" הפוליטי והשלטוני. הוא שחקן מטבע בריאתו, המזוהה עם התפקיד שנטל על עצמו במידה כ"כ מושלמת – עד שאיש (כולל הוא עצמו) אינו יודע היכן נגמר השחקן ומתחיל האדם.

בחייו הפרטיים הוא טיפוס לא קל. בקשריו האינטימיים יבוא לידי ביטוי חזק יותר הצד הביישן, הרגיש, הפגיע והתובעני שלו. הוא תובע אהבה, כבוד, הערכה והקרבה, בלי גבול. כל עוד הוא זוכה לכך – הוא מקסים ושופע אהבה והבנה. אך ברגע שיראה עצמו נפגע – הוא שולף את ציפורניו אותן הוא מנסה להצניע בחייו הציבוריים. משום כך ניתקים מדי פעם קשרי ידידות קרובה שלו עם אחרים, והוא מקיף עצמו באומרי הן מצד אחד, ובאנשים היכולים להיות לו לתועלת, מצד שני. הנשיא הסובייטי, עם כל החיובי שבו, הוא בסה"כ אגואיסט לא קטן ושתלטן די גדול.

גורבאצ'וב אכן מתכוון לגרום למהפך בארצו. הוא התחיל תהליך בלתי הפיך של ליברליזציה, ובריה"מ אחריו תהיה מדינה שונה מזו שלפניו. שום רודן שיבוא בעקבותיו לא יצליח להחזיר את הגלגל אחורנית. גם אם כוונותיו אינן נובעות ממניעים אנושיים טהורים אלא מרצונו להרחיב את השפעת ארצו אל איזורים ומדינות שעד כה היו מחוצה לה – עובדה זו תמיד תיזקף לזכותו.

אלא שכמו שליטים אחרים שעשו מעשים נועזים ושלמו על כך מחיר יקר, כך גם איש זה יצטרך לשלם, וזאת בעתיד הלא כל־כך רחוק. עם שהוחזק, בכוח הזרע, על תקן של חתלתול כנוע במשך שבעים שנה – ייהפך לנמר משתולל כשיעירו אותו משנתו. תהליך הליברליזציה עתיד לצבור תאוצה גוברת והולכת, עד שהעניינים יצאו משליטת הקרמלין. בתוך ארבע וחצי־חמש שנים גורבאצ'וב יעזוב את הקרמלין, במקרה הטוב, ואת העולם הזה – במקרה הגרוע. במשך כל התקופה הזאת יהיה עליו להתמודד עם קשיים הולכים וגוברים, כך שאין בטחון שיחזיק מעמד אפילו עד 1993. ניתן לצפות לגל של קשיים בקיץ־סתיו 1990, כמעט כל שנת 91 ברציפות, ואם הוא יחזיק מעמד עד אז – לגל האחרון והקשה ביותר ב־1993.

בכל מקרה, מיכאיל גורבאצ'וב יכנס להסטוריה כאחד המנהיגים הדגולים והנאורים של תקופתנו.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 29 ביולי ל־4 באוגוסט

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
נסו למנוע מריבות בעודן באיבן, אחרת לא יהיה לכך סוף. ביחסים עם שותפים תצטרכו לעשות עכשיו פשרות. עם זאת, חדשות טובות צפויות להגיע באמצעות חבר. תלומות בהקיץ עלולים להפריע לכם בריכוז.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
הקפידו לשמור על העניינים העסקיים בסוד. ייתכן שלא תשיגו עכשיו את ההתקדמות שרציתם, אך עליכם להתמיד בנסיונות. שעות הבוקר הן הטובות ביותר. ביחסים עם מישהו קרוב כדאי להבהיר את המצב.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע עלולה לפרוץ מריבה בין אוהבים, או שיתגלעו קשיים הקשורים לילדים, התובעים חלק ניכר מזמנכם וממרצכם. לעומת זאת, רגעים נעימים צפויים בחברת ידידים. ביקור במקום מוכר יסב לכם נחת.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אין זה יום טוב לקניות לבית, או להתחלות הקשורות בזירה הביתית. עם זאת, צפויות התפתחויות חיוביות בנוגע לקריירה. אתם עשויים גם לקבל מתנה מקרוב משפחה. הצעה עסקית שתקבלו אינה שווה התייחסות.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בימים אלה נראה שאינכם מוצאים את המלים הנכונות, ואתם מתקשים להבהיר את כוונותיכם. תוכלו לצפות לאי־הבנות. למרבה המזל, שותפים ובני־זוג יבינו ללבכם. בצאתכם לקניות, הקפידו לחשב את ההוצאות.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אם כי בעבודה אתם מצליחים יותר מן המצופה, עלולים להצטבר חשבונות הטעונים טיפול. אין זה זמן טוב לעריכת קניות – כדאי להיזהר מסחורה מפוקפקת. מוטב לשמור בסוד על התפתחויות כספיות חיוביות.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
החברים נראים אדישים, הבוסים נראים קשוחים והעמיתים לעבודה נראים בלתי־נסבלים. לא תהיה ברירה עכשיו אלא להתפשר. עם זאת, בתחום הרומנטי צפויה הצלחה, ותוכלו לצפות לרגעים נעימים.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
בימים אלה כדאי לנקוט גישה ישירה. התנהגות חשאית עלולה ליצור רושם לא נכון ולפעול נגדכם. זה זמן טוב לטיפול בענייני הבית, ותוכלו להשיג גם התקדמות בקריירה, לאחר שתיפטרו מן ההפרעות.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
זה הזמן להפגנת הכישרונות היצירתיים שלכם. עיסוק בתחביבים יסב לכם הנאה גדולה יותר מאשר יציאה לבילוי. עלול להיווצר קרע עם חבר, אלא אם כן תגלו נכונות לסלוח. הצעה פיננסית תהיה קשורה בתנאים מגבילים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
השיפוט שלכם במיטבו עכשיו בנוגע לענייני כספים ורכוש. עם זאת, תחום הקריירה אינו ברור, וייתכנו בעיות עם עמיתים. מוטב לנקוט טקטיקה שמרנית ולהימנע מהוצאות מיותרות.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע ייתכנו בעיות של אתיקה ביניכם לבין הבאים איתכם במגע. היצירתיות שלכם במיטבה, ואתם מיטיבים לבטא את עצמכם. עם זאת, בתוכניות לטיול או לנסיעה עלולים לחול שינויים.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
אין זה זמן טוב לעסקות פיננסיות עם גופים פרטיים. היזהרו עכשיו בשימוש באשראי ואל תגלו לאחרים את התוכניות שלכם. סודיות היא עתה מלת המפתח. בתחום הרומנטי עלול להיווצר בילבול מסויים.

ירחון לאשה ולמשפחה

את

גליון 258, אב־אלול תשמ"ח, אוגוסט 1988
המחיר: 8 ש' כולל מע"מ (באילת: 6.96 ש')

חינם: חוברת תשבצים

3 מוספים חינם: "אתה" – לגבר "צ'ופר" – לילדים "יופי" – לאשה

להחליף קידומת:
הקלות הנסבלת של שנות ה־30

עתיד:
אפוקליפסה על תנאי

ראיון:
רוברט רדפורד לא מוצא זמן בשביל נשים

רפואה אחרת:
[illegible] באף

ספרות:
[illegible] של מיץ פטל

[illegible] הבריאות:

פסיכו[illegible]
[illegible]

התמודדות:
[illegible] האוטיסטים לא [illegible]

אופנה:
[illegible] '88

קיץ:
[illegible]

בישול צרפתי:
[illegible]

הופיע! הופיע! הופיע! הופיע!

29 ביולי 1988 ט"ז באב תשמ"ח גליון 346

עריכה: בת דורה בר עריכה גראפית חווה עילם

גם אני הייתי ילד

יורם טהר־לב

"אֲנִי יוֹשֵׁב עַל חֲבִילַת שַׁחַת
עַל רֹאשִׁי זֵר וְשׁוֹשַׁנִּים שָׁלֹשׁ
וְדוֹקֵר לִי בַּפַּחַת
וְדוֹקֵר לִי בָּרֹאשׁ"

אֶת הַשִּׁיר כָּתַב הַמְשׁוֹרֵר־פִּזְמוֹנַאי יוֹרָם טֶהָר־לֵב, יְלִיד קִבּוּץ יָגוּר, הַמְסַפֵּר בְּשִׁירָיו עַל תְּקוּפָתוֹ בַּקִּבּוּץ וְהַקּוֹרוֹת אוֹתוֹ אָז. "מִלְּבַד חֲגִיגוֹת חַג הַבִּכּוּרִים וְהַשְּׂמָחוֹת, הָיָה הַקִּבּוּץ תּוֹךְ הַסְּחָנִית שֶׁל הִתְרַחֲשׁוּיוֹת בְּיִשְׂרָאֵל" – מְסַפֵּר יוֹרָם. "זוֹ הָיְתָה תְּקוּפָה 'הֵרוֹאִית' שֶׁל מַאֲבָק בַּבְּרִיטִים לְהַשָּׂגַת עַצְמָאוּת.

יורם טהר לב ובנו

"וְזִכְרוֹן יַלְדוּת בִּלְתִּי נִשְׁכָּח הוּא "הַשַּׁבָּת הַשְּׁחוֹרָה", הַקְּשׁוּרָה בַּעֲקִיפִין לִצְעָדַי הָרִאשׁוֹנִים בִּכְתִיבַת שִׁירִים. בְּגִיל 7 וָחֵצִי הֶרְאֵיתִי לָרִאשׁוֹנָה לְהוֹרַי שִׁיר שֶׁכָּתַבְתִּי. הֵם הִתְגָּאוּ בִּי וְקָנוּ לִי מַחְבֶּרֶת מְיֻחֶדֶת בָּהּ אֶרְשֹׁם אַךְ וְרַק אֶת שִׁירַי וְאוֹתָהּ אַחְבִּיא בִּמְגֵרַת הַנְּעָלַיִם בְּחַדְרָם, (לֹא בַּחֶדֶר הַיְּלָדִים הַמְּשֻׁתָּף.

"בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת הִקִּיפוּ הַבְּרִיטִים אֶת הַקִּבּוּץ וּלְאַחַר פֶּרֶק זְמַן קָצָר פָּרְצוּ לְתוֹכוֹ, כְּשֶׁהֵם מְסֻדָּרִים פְּצָצוֹת גַּז מַדְמִיעַ כְּדֵי לִרְדֹּף אֶת הִתְנַגְּדוּת הַחֲבֵרִים. הַבְּרִיטִים אָסְרוּ לְבַסּוֹף אֶת הַגְּבָרִים, אֲפִלּוּ נָשִׁים וּנְעָרִים שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בַּהִתְנַגְּדוּת וְשָׁלְחוּ אוֹתָם לְמַחֲנוֹת מַעְצָר בְּרַפִיחַ. אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים לֹא רָאִיתִי אֶת אָבִי.

"שָׁבוּעַ יָמִים לֹא הִרְשׁוּנוּ לַעֲזֹב אֶת בֵּית הַיְּלָדִים, כִּי הַבְּרִיטִים עָרְכוּ חִפּוּשִׂים בַּקִּבּוּץ אַחַר נֶשֶׁק. לְבַסּוֹף גִּלּוּ אֶת 'הַסְּלִיק' (מַחֲבוֹא נֶשֶׁק) הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁנִּתְפַּס בַּיִּשּׁוּב הַיְּהוּדִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כַּאֲשֶׁר הִרְשׁוּנוּ סוֹף סוֹף לָצֵאת מִן הַסֶּגֶר רַצְתִּי לְחַדְרָם שֶׁל הוֹרַי, אַךְ הֵם לֹא נִמְצְאוּ שָׁם. צַעֲרִי הָיָה גָּדוֹל יוֹתֵר כַּאֲשֶׁר גִּלִּיתִי כִּי הַבְּרִיטִים הֶעֱלִימוּ בְּחִפּוּשֵׂיהֶם אֶת יוֹמַן הַשִּׁירִים שֶׁלִּי.

חִפַּשְׂתִּיו זְמַן רַב, אַךְ לַשָּׁוְא. חֵלֶק מִן הַשִּׁירִים נִסִּיתִי לְשַׁחְזֵר, אַךְ בְּלֹא הַצְלָחָה יְתֵרָה. מֵאָז אוֹתוֹ מִקְרֶה לָמַדְתִּי בְּעַל־פֶּה אֶת כָּל הַשִּׁירִים שֶׁכָּתַבְתִּי עַד הַיּוֹם, כִּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת בְּמִסְפָּר".

"הַצָּבוּעַ מִכְּפַר יְחֶזְקֵאל
צָחַק בַּשָּׂדֶה בַּלַּיְלָה
וְיֶלֶד הָלַךְ אַחֲרָיו מְהֻפְנָט וְנִטְרַף"

"סִפּוּר זֶה" – מְסַפֵּר יוֹרָם – "הִשְׁמִיעַ בַּקִּבּוּץ מִפֶּה לְאֹזֶן. כִּילָדִים פָּחַדְנוּ מְאֹד מִיִּלְלוֹת הַצְּבוֹעִים וְהַתַּנִּים בָּאֵזוֹר. בִּרְבוֹת הַשָּׁנִים הִתְבָּרֵר כִּי אָכֵן הָיָה יֶלֶד בִּכְפַר יְחֶזְקֵאל שֶׁאָבִיו נֶהֱרַג בִּפְרָעוֹת 1939, אַךְ הוּא סֵרֵב לְהַאֲמִין לְכָךְ. עַד שֶׁיּוֹם אֶחָד שָׁמַע יִלְלוֹתָיו שֶׁל צָבוּעַ, הַנִּשְׁמָעוֹת כִּצְחוֹקוֹ שֶׁל אָדָם וְחָשַׁב לְתֻמּוֹ כִּי זֶה אָבִיו הַקּוֹרֵא לוֹ. הוּא יָצָא לְחַפֵּשׂ אֶת אָבִיו וְלֹא שָׁב. לְמָחֳרָת בַּבֹּקֶר מְצָאוּהוּ חַבְרֵי הַקִּבּוּץ טָרוּף עַל יְדֵי הַצָּבוּעַ".

בְּגִיל צָעִיר קָרָאתִי סְפָרִים מוּעָטִים, מֵאַחַר יוֹתֵר עוֹד פָּחוֹת, כִּי עִנְיְנוּ אוֹתִי יוֹתֵר הַבָּנוֹת... נִגַּנְתִּי עַל חֲלִילִית, אַךְ לֹא לְאֹרֶךְ זְמַן, כִּי הָיִיתִי זַיְּפָן. עַל הַמּוֹרֶה שֶׁלִּי לְמוּסִיקָה, אָחִיו שֶׁל מֹשֶׁה שָׁרֵת (שֶׁרְתּוֹק) כָּתַבְתִּי כָּךְ:
יְהוּדָה שֶׁרְתּוֹק, יְהוּדָה שֶׁרְתּוֹק
כְּשֶׁהָיִיתִי שֶׂה, אָמַר לִי: שְׁתֹק!
לֹא קִבֵּל אוֹתִי לְשִׁעוּרֵי הֶחָלִיל
פֶּן אַנְגִּין חֲלִילָה
אֶת "אֵל יִבְנֶה הַגָּלִיל
אֵל יִבְנֶה הַגְּלִילָה"!
כְּשֶׁהוּא כָּעַס הָיָה צוֹעֵק: יִשָּׁלֵף הַסּוּס!
בְּנֵי פְּקוּעָה! בְּנֵי נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת!
וּמִכָּל הַזִּיּוּפוֹת שֶׁנְּזַף בִּי בַּכִּתָּה
לָמַדְתִּי עִבְרִית אֲשֶׁר אֵין כְּמוֹתָהּ"

גִּבּוֹר יַלְדוּתִי הָיָה טְרוּמְפֶּלְדוֹר. הוּא הָיָה גִּבּוֹר. בְּכָל י"א בַּאֲדָר נֶעֱרַךְ טֶקֶס לְצִיּוּן קְרַב הַגְּבוּרָה נֶגֶד כְּנוּפִיּוֹת הָעַרְבִים בְּתֵל־חַי.

"אָבִי נִסָּה לְהַשְׁקִיעַ בִּי דְּבֵקוּת בַּלִּמּוּדִים. "אִם לֹא תִּלְמַד עַכְשָׁו אַתָּה תִּצְטַעֵר נוֹרָא" הָיָה חוֹזֵר וְאוֹמֵר. אַךְ אֲנִי בְּשֶׁלִּי עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר אֲנִי בֶּן 50, אֲנִי עֲדַיִן לֹא מִתְגַּעְגֵּעַ לְבֵית־הַסֵּפֶר. אֲנִי גַּם לֹא מִתְגַּעְגֵּעַ לְמַאֲכָלִים כְּמוֹ: דִּלַּעַת עַל כָּל צוּרוֹתֶיהָ, חֲבֵרָה, חֲמִיצָה, דַּיְסָה שֶׁלֹּא נִבְחֲשָׁה הֵיטֵב וְחָלָב עִם קְרוּם, אוֹי, אוֹי, אֵיזֶה אִיכְס!...

"אָהַבְתִּי לְשַׂחֵק שַׁח, לְצַיֵּר, לְשַׂחֵק כַּדּוּרְסַל וְלִכְתֹּב. הָיָה בָּרוּר לִי שֶׁכְּתִיבַת סִפּוּרִים תִּהְיֶה עִסּוּקִי לִכְשֶׁאֶגְדַּל, וְשֶׁלֹּא יַפְרִיעוּ לִי הִשְׁתַּדַּלְתִּי וְעָבַדְתִּי קָשֶׁה לְהַגְשִׁים זֹאת, וְהַיּוֹם אֲנִי רַשַּׁאי לוֹמַר כִּי חֲלוֹם יַלְדוּתִי הִתְגַּשֵּׁם".

דניאל סטוקלין

עֶלְבּוֹן

עֶרֶב קַיִץ עַל הַדֶּשֶׁא
כַּדּוּרֶגֶל נָח.
לְבַדּוֹ הוּא שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁ...
טַל אוֹתוֹ שָׁכַח.

טַל עָיֵף וּמְיֻזָּע הוּא
וּבַלֵּב לוֹ חַג,
חַג בְּיוֹם שֶׁל חוֹל.. וּמֵהוּז
טַל שׁוֹתֵק כְּדָג.

אִמָּא כְּלָל אֵינָהּ שׁוֹאֶלֶת
מָה קָרָה הַיּוֹם.
הֵן יוֹדַעַת הִיא: הַיֶּלֶד
יְסַפֵּר עַד תֹּם.

טַל אָז מְבַשֵּׂר לָהּ: אִמָּא,
"בָּנֵךְ הוּא בַּנִּבְחֶרֶת!
גּוֹל עָצוּם הִרְבַּצְתִּי פְּנִימָה!
שַׁעַר לְתִפְאַרְתּוֹ!"

עֶרֶב קַיִץ. וְגוֹנֵחַ
הַכַּדּוּר: "עֶלְבּוֹן!
אֵיךְ זֶה טַל אוֹתִי שׁוֹכֵחַ?
לִי הַנִּצָּחוֹן!..."

יַרְדֵּנָה הָדַס

משהו חינוכי

אמא שלי אמרה לי שנורא כדאי לחכות לשבת. סבא וסבתא יבואו לביקור ובטח יביאו לי מתנה, כי גמרתי את הגן ועכשיו אני כבר כמעט גדול. בלילה חלמתי שהם מביאים לי אופנוע עם מנוע אבל בשבת, כמו תמיד בדיוק בשעה 11 הם צלצלו בדלת. אני פתחתי להם ועוד לפני שהם הספיקו לנשק אותי בחום חזה, זינקתי לסלון ושאלתי: מה הבאתם לי. ראיתי שהחלום שלי על אופנוע לא התגשם, והתאכזבתי.

("פאבולנד", יצרן לגו, מחיר מומלץ 77 ש"ח)

סבתא אמרה: תעצום עיניים – הפתעה. סבא שהיה פעם מנהל בית־ספר אמר יש לך כאן משהו חינוכי. לקחתי את החבילה ופתחתי. מצאתי מכסה שקוף עליו מסודרות דמויות יפות כמו היפו אפור עם עיניים גדולות, הכלב בוקסר עם כובע כחול ומתחת המון חלקים של לגו.
סבתא אמרה לי, במקום סיפור אבא יוכל לבנות אתך סיפורים שלמים מהקוביות. אבא באמת בנה כי אותי עניינו יותר הבובות הקטנות והיפות שאפשר להזיז להם את הידיים והרגליים לכל הכיוונים. ורק אמא אמרה: זה יפה מאוד, אבל למה לא חושבים עלי. למה צירפו לחבילה ספר הסבר בצרפתית? איך אני אקרא לך את הסיפור? מדוע לא בעברית?
לי כבר לא היה איכפת, שמתי את פוקסי השועל במכונית, הדלקתי אותה מהמשאבה הצהובה שמצאתי בחבילה ויצאתי לטיול משאיר את כולם לאכול גלידה ואבטיח. מרחוק שמעתי אותם מתווכחים לאיזה גיל מתאים המשחק הזה לבני 5 כמו שכתוב על האריזה באנגלית, או לבני 3 ומעלה כמו שכתוב בעברית ובצרפתית. מה הם פסקו לא שמעתי אני הושבתי לטיול את היפו ההיפופוטם הקטן.

בן פורת

- ושיהה ברור! מוזיקה מנגנים על-פי תווים. לא קומיקס!!

לוחץ לי

לְשָׁנִי הַגְּדוֹלָה
הַמּוֹרָה בְּבֵית הַסֵּפֶר. הִפְנְתָה אוֹתָךְ אֶל הַפְּסִיכוֹלוֹג לְמִבְחָנִים וְאַתְּ מֻדְאֶגֶת. אֵינֶנִּי יוֹדַעַת מָה הָרֶקַע לְכָךְ אוּלָם אֲנִי יְכוֹלָה לְנַחֵשׁ שֶׁאַתְּ מִתְקַשָּׁה בְּלִמּוּדַיִךְ. הַמִּבְחָן עַצְמוֹ הוּא אָרֹךְ, אוּלָם בָּנוּי כְּמִשְׂחָק וּבְהֶחְלֵט מְעַנְיֵן. בְּסוֹפוֹ שֶׁל הַמִּבְחָן יְיַעֵץ לָךְ הַפְּסִיכוֹלוֹג מָה עָלַיִךְ לַעֲשׂוֹת עַל מְנָת שֶׁיָּקֵל עָלַיִךְ לִלְמֹד בֶּעָתִיד וְכֵן יוּכַל לְיָעֵץ לְמוֹרַיִךְ וּלְהוֹרַיִךְ כֵּיצַד לַעֲזֹר לָךְ: בְּהֶחְלֵט כְּדַאי! שִׁתְּפִי פְּעֻלָּה וְהַצְלִיחִי.

לְיָפָה מִכִּתָּה ח'
אַתְּ כּוֹתֶבֶת כִּי בָּנִים מִתְקַשְּׁרִים אֵלַיִךְ כָּל יוֹם וְאַתְּ נֶהֱנֵית מֵהַשִּׂיחוֹת וּמֵהַמִּפְגָּשִׁים, אַךְ חוֹשֶׁשֶׁת מֵהַשֵּׁם שֶׁיֵּצֵא לָךְ בְּעִקְבוֹת כָּךְ. לֹא נִרְאֶה לִי כִּי הַפִּתְרוֹן הוּא חָבֵר אֶחָד אִם טֶרֶם מָצָאת אֶת הַבָּחוּר אִתּוֹ הָיִית רוֹצָה לִהְיוֹת יוֹתֵר מֵאֲחֵרִים. הַאִם אַתְּ שְׁקֵטָה וּבוֹטַחַת כִּי אֵין בְּמַעֲשַׂיִךְ מַשֶּׁהוּ שֶׁיַּצְדִּיק "שֵׁם רַע"? אִם כָּךְ, סָבִיר כִּי הַדְּבָרִים נוֹבְעִים מִקִּנְאָה. לְיֶתֶר בִּטָּחוֹן הִתְיָעֲצִי עִם אֶחָד הַמְּבֻגָּרִים בְּמִשְׁפַּחְתֵּךְ וּרְאִי אֶת תְּגוּבָתוֹ. הוּא בְּוַדַּאי יִהְיֶה יוֹתֵר אוֹבְּיֶקְטִיבִי מֵחֲבֵרוֹתַיִךְ.

לְדָנָה וּלְשָׁרוֹן
אַתֶּם בְּכִתָּה ה' וַחֲבֵרִים זֶה שָׁנָה. הַכִּתָּה מְצִיקָה לָכֶם וּמְנַסָּה לְהַפְרִיד בֵּינֵיכֶם. נֶהֱנֵיתִי לִקְרֹא עַד כַּמָּה אַתֶּם מַצְלִיחִים לְהִתְעַלֵּם מֵהַלְּשׁוֹנוֹת הָרָעוֹת וְשׁוֹמְרִים עַל תִּקְשֹׁרֶת פְּתוּחָה בֵּינֵיכֶם. נוֹתַר לִי רַק לְאַחֵל לָכֶם הַצְלָחָה. אִם הֶחֱזַקְתֶּם מַעֲמָד עַד הַיּוֹם, אֵינְכֶם זְקוּקִים לְעֵצוֹתַי כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ וְלֶאֱהֹב. כָּל הַכָּבוֹד!

לְדָוִד מִכִּתָּה ח'
הַתּוֹפָעָה שֶׁאַתָּה מְתָאֵר נִקְרֵאת "קֶרִי־לַיְלָה" וְהִיא תּוֹפָעָה נוֹרְמָלִית לַחֲלוּטִין, וּמַרְאָה כִּי אַתָּה בָּחוּר מִתְבַּגֵּר. לִפְרָטִים נוֹסָפִים פְּנֵה אֶל אֲחוֹת בֵּיה"ס אוֹ אֶל הַיּוֹעֶצֶת.

לְיָעֵל מִתֵּל־אָבִיב
אַתְּ מַבִּיעָה חֲשָׁשׁוֹת בְּקֶשֶׁר לִגְדִילָתֵךְ וּלְהִתְפַּתְּחוּתֵךְ הַגּוּפָנִית. הַפִּתְרוֹן הִנּוֹ לִפְנוֹת לְהִתְיָעֲצוּת עִם רוֹפֵא הַמִּשְׁפָּחָה, אוֹ לִפְנוֹת לְמָכוֹן לְהִתְפַּתְּחוּת הַיֶּלֶד בְּאַחַת מִמִּרְפְּאוֹת הַחוּץ שֶׁל בָּתֵּי־הַחוֹלִים. בְּכָל מִקְרֶה, אֶת הַמַּחְזוֹר הַחָדָשִׁי נִתָּן לְקַבֵּל גַּם בְּשָׁנוֹת הָעֶשְׂרֵה הַמְּאֻחָרוֹת וְאֵין בְּזֶה שׁוּם מָקוֹר לִדְאָגָה.

שָׂרָה שַׁי

הַכֹּל יַחֲסִי

בְּקַיִץ כְּשֶׁחַם וַאֲנִי מְקַטֵּר: "אוּף כַּמָּה חַם! אַנִּ'לֹא יָכוֹל יוֹתֵר" אָז סַבָּא פּוֹנֶה אֵלַי וְאוֹמֵר:
"זֶה חֹם, זְחוּזֶה חַמְצִ'יק
לְעֻמַּת הַחֹם בַּמִּדְבָּר הַבּוֹעֵר.
וּבַחֹרֶף, כְּשֶׁאֲנִי עָטוּף כְּמוֹ בָּצָל וְקַר לִי,
לְסַבָּא לֹא קַר בִּכְלָל. הוּא מַבִּיט עָלַי
בְּחִיּוּךְ וּמַסְבִּיר:
זֶה קֹר, זֶהוּ?
זֶה קָרְצִ'יק לְעֻמַּת הַקֹּר בְּסִיבִּיר.

ריקה ברקוביץ

משתעשעים

הַתַּשְׁבֵּץ הַמְחֻדָּד

■	5		4	3	2	1
8	7	■				6
	10	■		■		9
			12	■		11
	■	■		13	■	
	16	15	■		14	■
■						17

מאוזן: 1. אֵלֶּה שֶׁגּוֹרְרִים, קוֹרְאִים עַל סְפָרִים. 6. הָפֹךְ אֱנוֹשׁ וְיִהְיֶה לְאוֹיֵב. 7. בְּבַקָּשָׁה נִמְצָא בִּתְכוּנַת הַכֶּלֶב. 9. סוֹף הַשָּׁקֵד מִשְׁתַּחֲוֶה. 10. בְּגַנֵּךְ תִּמְצָא אֶת אֲחוֹרֵי הַגּוּף. 11. כָּאן, סִימָן מוּסִיקָלִי 12. פְּרִי הָעֵץ בְּזֶה, כְּנִרְאֶה בּוֹלֵט. 13. הַסּוּג נִמְצָא בִּתְחִלַּת זַנְזִיבָּר. 14. הָפֹךְ יָד זֶה מַסְפִּיק. 15. הַמְּלַכְלֵךְ כְּשָׂדֶה, לְכֶלֶב. 17. הַיִּשּׁוּב הוּא: מְעוֹן הַמָּזוֹן.

מְאֻנָּךְ: 1. אִם תָּצִיץ בָּהּ הַקָּטָן לְגָדוֹל יִהְיֶה. וְהָרָחוֹק לְקָרוֹב. 2. רָזֶה נִמְצָא בְּמַשְׁקֶה תּוֹסֵס. 3. שֶׁמָּא זֶה הַנַּעַר שֶׁלֹּא רָצָה לִגְדֹּל. 4. הַבִּיטוּ יֶלֶד, נֶאֱמַר עַל בְּכוֹר הַבָּנִים. 5. בְּתוֹךְ הַפְּרִי הַזֶּה מַאֲכַל אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר. 8. אֲנִי מִתְחַיֵּב מָחָר לֶאֱכֹל אֶת הַפְּרִי הָעֲסִיסִי הַזֶּה. 13. הַשְּׁחוֹר הַיָּרֹק הוּא אֶחָד מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים. 14. מַסְפִּיק בְּסוֹף הַגְּדִי. 15. הַמְּלַכְלֶכֶת עֲשׂוּיָה כְּנִרְאֶה מֵחֹמֶר זֶה. 16. אֲדוֹן הָפוּךְ וְגָבוֹהַּ.

מימי

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס.

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א.

כוכב שביט פרק 41 כתב וצייר אורי פינק

